JIDDU KRISHNAMURTI

Vabanemine teadaolevast

Jiddu Krishnamurti

Vabanemine teadaolevast

---

1. osa

Inimese otsingud. Piinlev meel. Tavapärane lähenemisviis. Lugupeetavuse lõks. Inimene ja isik. Olelusvõitlus. Inimese põhiloomus. Vastutus. Tõde. Enesemuutmine. Jõu killustamine. Autoriteetidest vabanemine.

Inimese otsingud.

Läbi aegade on inimene otsinud midagi, mis on väljaspool teda ennast ja sealpool materiaalset heaolu; midagi, mida me nimetame tõeks, Jumalaks või teispoolsuseks, ajatut seisundit; midagi, mida ei saa häirida asjaolud, mõtted või inimlik rikutus.

Inimene on alati küsinud: millest see kõik tuleb? Kas elul on üldse mingi mõte? Ta näeb elu määratut segadust, kõiki neid julmusi, ülestõuse, sõdu, lõputuid jaotusi usu, ideoloogia ja rahvuse alusel ning küsib sügava ja püsiva pettumustundega, mida peaks tegema, mis on see, mida me nimetame elamiseks, kas on midagi väljaspool seda?

Leidmata seda tuhande nimega nimetut asja, mida ta on alati otsinud, kultiveerib inimene usku - päästjasse või ideaali - ning usk sigitab alati vägivalda.

Selles pidevas võitluses, mida nimetame elamiseks, püüame paika panne käitumiskoodeksi vastavalt sellele ühiskonnale, milles oleme üles kasvanud, olgu see siis kommunistlik või nn vaba ühiskonda. Võtame omaks mingi käitumisstandardi kui osa hindude, muhameedlaste või

kristlaste (vastavalt sellele, kes me parasjagu juhtume olema? Pärimusest. Loodame, et keegi ütleb meile, milline käitumine ja mõtlemine on õige või väär, ning seda malli järgides muutuvad meie käitumine ja mõtlemine masinlikuks. Sel juhul on meie reaktsioonid automaatsed, mida on iseenda puhul hõlbus märgata.

Piinlev meel.

Sajandeid on õpetajad, autoriteedid, raamatud ja pühakud meile valmis pudi suhu pistnud. Me anume: "Räägi, mis on sealpool neid künkaid, mägesid ja maakera?" ning oleme saadud kirjeldustega rahul, mis tähendab seda, et elame sõnadest ning meie elu on pealiskaudne ja tühi. Oleme tühised inimesed. Elame sellest, mida meile on räägitud, juhituna kas enese kalduvustest või siis asjaolude ja keskkonna sunnist. Oleme kõikvõimalike mõjude tulemus ja meis pole midagi uut, midagi, mida oleksime ise avastanud; ei midagi algupärast, ürgset või kirgast.

Kogu usuajaloo vältel on usujuhid meile kinnitanud, et kui peame kinni teatud rituaalidest, kordame teatud palveid või mantrasid, järgime kindlaid malle, surume alla oma soove, kontrollime oma mõtteid, õilistame oma kirgi, piirame himusid ja hoidume seksuaaltungi rahuldamisest, siis, pärast piisavat keha ja hinge piinamist, leiame midagi, mis on kõrgemal sellest tühisest elust. Ja seda ongi miljonid nn religioossed inimesed läbi aegade teinud: kas siis eraldatuses, minnes kõrbesse, mägedesse või koopasse või hoopis rännates kerjakausiga külast külla või liitudes kloostrikogudusega ning sundides oma meelt kindlaksmääratud malli järgima. Kuid piinatud, murtud meel, meel, mis tahab igasugusest rahutusest pääseda,

meel, mis on välismaailma maha salanud ning distsipliini ja kuulekuse abil tuimaks tehtud - säärane meel, kui kaua ta ka ei otsiks, leiab vaid vastavalt oma moonutatusele*.

* See tähendab, et vigadest ehk pattudest - isekusest, himudest, soovidest - ei vabane jõuga neid alla surudes, vaid neid nähes, mõistes, teadvustades, seejärel neist välja kasvades. Inimene, kes nii kaugele pole veel arenenud, kes oma meelt piinab, kes eneses midagi maha surub ja oma soovidega võitleb, ei ole veel tõeliselt religioosne, vaimulik. (Toim.)

Tavapärane lähenemisviis.

Et teada saada, kas tõesti on või ei olegi midagi sealpool seda rahutut, süüdlaslikku, hirmul ja võistlevat olemasolu, peab inimesel olema hoopis teistsugune lähenemisviis. Tavapärane meetod kulgeb servalt sissepoole ning püüab aja, harjutamise ja loobumise kaudu järk-järgult leida seda sisemist lille, sisimat ilu ja armastust - tegelikult tehakse kõik selleks, et muutuda piiratuks, väiklaseks ja ebaehtsaks. Avane vähehaaval, võta endale selleks aega, homme või järgmises elus saavutad - kui inimene lõpuks jõuab keskmeni, siis ei leia ta sealt midagi, sest ta hing on muutunud võimetuks, tuimaks ja tundetuks.

Olles jälginud seda protsessi, küsib inimene endalt, kas kuidagi teisiti ei saaks, kas oleks võimalik keskmest plahvatada?

Lugupeetavuse lõks.

Maailm võtab tavapärase lähenemisviisi omaks ja järgib seda. Meis asuva segaduse esmane põhjus on kellegi teise poolt lubatud tõeluse otsimine: järgime mehhaaniliselt kedagi, kes lubab meile mõnusat vaimset elu. See on kõige erakordsem tõsiasi, et kuigi enamik meist on poliitilise türanni ja diktatuuri vastu, võtame sisimas omaks kellegi teise autoriteedi, türannia, mis väänab meie hinge ja eluviisi. Seega, kui meie, mitte intellektuaalselt, vaid tegelikult, täielikult hülgame igasuguse nn vaimse autoriteedi, kõik kombetalitused, rituaalid ja dogmad, siis tähendab see, et oleme üksi ja vastuolus ühiskonnaga, me lakkame olemast lugupeetud inimesed. Lugupeetav inimene ei saa kuidagi läheneda sellele piiritule ja mõõdetamatule tõelusele.

Olete alustanud millegi täiesti võltsi - tavapärase lähenemisviisi - eitamisest, aga kui see eitus on vaid reageering, siis olete loonud veel ühe malli, mille lõksu langete. Kui arvate intellektuaalselt, et eitamine on väga hea mõte, aga ei tee selleks midagi, siis ei jõua te edasi. Kui aga eitate seda, sest mõistate selle totrust ja lapsikust, kui põlgate selle ära võimsa taipamise mõjul, sest olete vaba ja ei karda, siis loote eneses ja enda ümber suure rahutuse, kuid te astute lugupeetavuse lõksust välja. Siis leiate, et te ei püüdle enam. See on esimene asi, mida tuleb õppida - mittepüüdlemist. Kui püüdlete, siis te tegelikult vaid jõllitate vaateaknaid.

Inimene ja isik.

Küsimusele, kas on või ei ole Jumalat, tõde, sealpoolsust või mis iganes nime te sellele panete, ei saa iialgi vastata raamatud, preestrid, filosoofid või lunastajad. Keegi ega miski peale teie ei saa sellele küsimusele vastata ning seetõttu tuleb ennast tunda. Ebaküpsus seisneb täielikus teadmatuses enesest. Enese mõistmine on tarkuse algus.

Mis on ise, teie isikupärane mina? Ma arvan, et on olemas erinevus inimese ja üksikisiku vahel. Isik on paikne olemisliik, mis elab teataval maal, kuulub teatavasse kultuuri, ühiskonda ja usku. Inimolend ei ole paikne olemisliik, ta on kõikjal. Kui isik toimib vaid elu tohutu välja ühes kindlas nurgas, siis pole tema tegevus sugugi tervikuga seoses. Nii tuleb meeles pidada, et me räägime tervikust, mitte osast, sest suuremas sisaldub väiksem, aga väiksemas ei ole suuremat. Isik on see väike, sõltuv, õnnetu ja pettunud olemisliik, mis on rahul oma väikeste jumalate ja tillukeste tavanditega, kuna aga inimene huvitub kogu maailma heaolust, õnnetusest ja segadusest.

Olelusvõitlus. Inimese põhiloomus.

Meie, inimesed, oleme endiselt sellised, nagu oleme olnud ammusest ajast - tohutult ahned, kadedad, agressiivsed, armukadedad, murelikud ja meeleheitlikud juhuliste rõõmu- ja lembehetkedega. Kujutame endast kummalist segu vihkamisest, hirmust ja leebusest, oleme ühtaegu vägivaldsed ja rahumeelsed. Välises plaanis on toimunud areng härjavankrist reaktiivlennukini, aga psühholoogiliselt pole üksikisik sugugi muutunud ja üle kogu maailma on ühiskonna struktuuri loonud üksikisikud. Väline ühiskondlik struktuur on meie inimlike suhete sisemise psühholoogilise struktuuri tagajärg, sest üksikisiku on vorminud inimese kui

liigi kogemuste, teadmiste ja käitumise kogusumma. Igaüks meist on kogu möödaniku varamu. Üksikisikus peegeldub kogu inimsugu. Kogu inimese arengulugu on kirjutatud igaühesse meist.

Vaadelge, mis toimub tegelikult teie sees ja väljaspool teis selles võistluskultuuris kõige ihaldusega võimu, positsiooni, mõjukuse, tehtud nime, edu ja kõige nendega kaasneva järele - jälgige saavutusi, mille üle te nii uhked olete, kogu seda eluks nimetatavat möllu, milles hargnevad kõikvõimalikud konfliktsed suhted, tuues enesega kaasa vihavaenu, vastuseisu, tooruse ja lõputud sõjad. See tander, see elu on kõik, mida me teame, ning kuna me ei suuda mõista tohutud olelusvõitlust, siis me loomulikult kardame seda ja põgeneme selle eest igasuguste osavate abinõude abil. Meid hirmutab ka tundmatus - surm ja see, mis tuleb sealpool homset. Seega kardame nii teadaolevat kui ka tundmatut. Säärane on meie igapäevane elu ja selles pole mingit lootust, mistõttu igasugune filosoofia ja teoloogia on üksnes põgenemine tegelikkusest.

Vastutus.

Kõik välised muutused, mida on endaga kaasa toonud sõjad, revolutsioonid, uuendused, seadused ja ideoloogiad, on jätnud inimese põhiloomuse ja seetõttu ka ühiskonna olemuse samasuguseks. Inimolenditena, kes elavad selles ebardlikult inetus maailmakorras, küsigem endilt, kas saab lõpu teha ühiskonnale, mis põhineb võitlusel, julmusel ja hirmul? Teha lõpp süsteemile mitte kui intellektuaalsele kontseptsioonile või lootusele, vaid kui tegelikule faktile, nii et hing muutuks värskeks, uueks ja süütuks ning suudaks luua hoopis teistsuguse maailma. See saab juhtuda vaid siis,

kui igaüks meist tõdeb, et meie kui üksikisikud, kui inimolendid kustahes me parasjagu elame või mis iganes kultuuri me ka kuulume, oleme täielikult vastutavad kogu maailma seisundi eest.

Igaüks meist vastutab iga sõja eest, sest meie elud on täis viha ning meid lahutavad üksteisest rahvuslus, isekus, meie jumalad, eelarvamused ja ideaalid. Vaid siis, kui taipame, mitte mõistuslikult vaid sama tõeliselt nagu tajume nälga või valu, et nii teie kui ka mina vastutame kogu kaose eest, kogu maailma viletsuse eest, sest oleme sellele igapäevases elus kaasa aidanud ning oleme osa sellest ebardlikust ühiskonnast kõigi sõdade, jaotuste, inetuse, tooruse ja ahnusega - alles siis me toimime.

Tõde.

Aga mida saab üks inimolend teha, mida saame teie ja mina teha, et luua teistsugust ühiskonda? Me küsime endilt väga tõsise küsimuse. Kas üldse saab midagi teha? Mida suudame teha? Kas keegi ütleb meile? Inimesed on seda meile öelnud. Nn vaimsed juhid, kes peaks neid asju meist paremini mõistma, on meile rääkinud, püüdes meid moonutada ja mingi uue malli järgi vormida ning seeläbi pole me kuigi kaugele jõudnud. Elukogenud ja õpetatud inimesed on meile öelnud, mida teha, aga see pole meid edasi viinud. On räägitud, et kõik teed viivad tõeni - sinul kui hindul on oma tee, ja kellelgi teisel, kes on kristlane või muhameedlane, jällegi oma ning kõik kohtuvad sama ukse juures, mis on, kui seda lähemalt vaadata, nii ilmselt mõttetu. Tõel pole mingit teed ja selles ongi tõe ilu, et see on elav. Surnud asja juurde viib tee, sest see seisab paigal. Aga kui te näete, et tõde on miski, mis elab ja liigub, millel

pole puhkepaika, mis ei asu üheski pühakojas, moðees ega kirikus, mille juurde teid ei saa viia ükski usund, õpetaja ega filosoof, mitte keegi, siis näete ka seda, et see elav asi on see, mis te ise tegelikult olete: teie viha, julmus, vägivald, meeleheide, ahastus ja kannatus, milles te elate. Kõige selle mõistmises on tõde ja te suudate seda mõista vaid juhul, kui teate, kuidas neid asju oma elus vaadata. Te ei saa vaadata läbi mingi ideoloogia, sõnadest sirmi kaudu, läbi lootuste ja hirmude.

Seega näete, et te ei saa kellestki sõltuda. Ei ole teejuhti, õpetajat ega autoriteeti. Olete vaid teie ise, teie suhe teiste inimeste ja maailmaga ning muud ei midagi. Kui taipate seda, siis tuleneb sellest mõistmisest kas suur meeleheide, millega kaasnevad küünilisus ja kibedus, või mõistmise läbi, et ainult teie ise vastutate maailma ja enda eest, selle eest, mid mõtlete ja tunnete ning kuidas tegutsete, igasugune enesehaletsus kaob. Tavaliselt süüdistame jõudsalt teisi, mis on üks enesehaletsuse vormidest.

Enesemuutmine. Jõu killustamine.

Kas mina ja teie suudame endis ilma välise mõjuta, igasuguse veenmiseta, karistust kartmata esile kutsuda täieliku revolutsiooni, psühholoogilise muutumise, et me enam ei oleks julmad, vägivaldsed, võistlevad, murelikud, hirmul, ahned, kadedad ja kõike seda muud, mis kuulub meie loomuse avaldumisvormide hulka, mis on üles ehitanud selle roiskunud ühiskonna, kus me oma igapäevast elu elame?

On oluline juba algusest peale mõista, et ma ei sõnasta mingit filosoofiat või teoloogilist süsteemi. Mulle näib, et kõik ideoloogiad on täiesti ogarad. Tähtis pole mitte elufilosoofia, vaid selle vaatlemine, mis meie igapäevases elus see- ja väljaspool tegelikult toimub. Kui vaatlete toimuvat väga teraselt ja uurite seda, siis näete, et see põhineb mõistuslikul kontseptsioonil, aga mõistus ei hõlma kogu olemasolu, vaid on üksnes kild. Kild, kuitahes targalt tehtud, iidne ja pärimuslik see ka ei oleks, on siiski vaid väike osa olemasolevast, kuna aga meil tuleb tegemist teha elu terviklikkusega. Kui vaatame maailmas toimuvat, siis hakkame mõistma, et ei ole välist ega sisemist protsessi, on vaid üks ühtne protsess, totaalne kulg, mille puhul sisemine liikumine väljendab end välises ja viimane omakorda avaldab mõju sisemisele. Olla võimeline seda vaatama - see on minu meelest kõik, mida on vaja, sest kui teame, kuidas vaadata, siis saavad asjad selgeks ning vaatamiseks pole vaja ei filosoofiat ega õpetajat. Keegi ei pea teile ütlema, kuidas vaadata, te lihtsalt vaatate.

Kas suudate, nähes kogu seda pilti mitte sõnaliselt, vaid tegelikult, end kergelt ja spontaanselt muuta? See on tõeline küsimus. Kas on võimalik tekitada täielikku revolutsiooni psüühikas?

Huvitav, kuidas te sellele küsimusele reageerite? Võite öelda: "Ma ei taha muutuda," ja nii arvab enamik inimesi, eriti need, kes on sotsiaalselt ja majanduslikult üsna kindlustatud või kellel on dogmaatilised tõekspidamised ning kes on nõus võtma end ja asju omaks sellistena, nagu need on või kergelt moendatud kujul. Sääraste inimestega pole meil asja. Või te ütlete peenemalt: "See on liiga raske,

pole vist minu jaoks." Sel juhul olete end juba tõkestanud, olete lakanud uurimast, mistõttu edasiliikumisest pole abi. Te võite ka öelda: "Ma näen, et vajan põhjalikku sisemist muutust, aga kuidas peaksin selleni jõudma? Palun näidake mulle teed, aidake seda muutust saavutada." Kui ütlete nõnda, siis ei huvitagi teid muutus ise, põhjapanev sisemine revolutsioon ei ole teie sihiks: te lihtsalt otsite meetodit või süsteemi, mis tekitaks muutuse. Kui ma oleksin nii rumal, et annaksin teile mingi süsteemi ja teie oleksite piisavalt rumalad, et seda järgida, siis oleks see lihtsalt matkimine, heakskiitmine. Kui toimite nii, siis olete endas rajanud kellegi teise autoriteedi, mistõttu teie ja teie autoriteedi vahel tekib konflikt. Tunnete, et peate tegema seda ja toda, sest nii on teile öeldud, aga ometi ei suuda te seda teha. Teil on omad kalduvused, püüdlused ja pinged, mis põrkavad kokku selle süsteemiga, mida te enda arvates peaksite järgima, ning sellepärast sünnib vasturääkivus. Hakkate elama kaksikelu selle süsteemi ideoloogiaga, surute te end alla, aga tõeline pole mitte see ideoloogia, vaid see, mis teie olete. Kui üritate end kellegi teise järgi uurida, siis jäätegi teisejärguliseks inimolendiks.

Autoriteetidest vabanemine.

Inimene, kes ütleb: "Ma tahan muutuda, öelge mulle, kuidas seda teha," näib väga tõsimeelsena, aga ta pole seda. Ta tahab leida autoriteeti, kes teda korda seaks. Kas saab mingi autoriteet iial sisemist korda luua? Kord, mis on väljastpoolt peale sunnitud, tekitab vältimatult korrastust. Võite seda tõde intellektuaalselt näha, aga kas suudate seda tegelikult rakendada, nii et teie meel ei klammerduks enam mingisse autoriteeti, olgu see siis mingi raamatu, õpetaja, abikaasa, vanema, sõbra või ühiskonna autoriteet? Sest me oleme alati toiminud mingi eeskirja raames, mistõttu sellest

eeskirjast saab autoriteet ja ideoloogia. Sel hetkel, mil näete, et küsimus "Kuidas ma saan muutuda?" püstitab uue autoriteedi, olete igasuguste autoriteetide probleemi enese jaoks igaveseks lahendanud.

Väljendagem seda veel kord selgelt: ma näen, et pean muutuma täielikult oma juurteni välja; ma ei saa enam sõltuda mingist traditsioonist, sest traditsioon ongi tekitanud selle tohutu laiskuse, heakskiidu ja kuulekuse; ma ei saa kuidagi otsida seejuures abi kelleltki teiselt, ei üheltki õpetajalt, Jumalalt, mingilt uskumuselt, süsteemilt, väliselt sunduselt või mõjutuselt. Mis siis juhtub?

Kõigepealt, kas te suudate hüljata igasuguse autoriteedi? Kui suudate, siis tähendab see, et te ei karda enam. Mis seejärel juhtub? Teil on rohkem jõudu, kas pole nii? Siis on teil rohkem suutlikkust, hoogu, intensiivsust ja elujõudu. Kui te seda ei tunne, siis pole te seda koormat maha visanud, te pole heitnud kõrvale autoriteedi rõhuvat raskust.

Aga kui olete selle koorma hüljanud ja teil on see vägi, milles pole raasugi hirmu - hirmu teha vigu, hirmu käituda õigesti või valesti - kas pole siis see jõud ise muutuseks? Me vajame suurt hulka jõudu, aga raiskame seda hirmu peale. Kui tuleb jõud, mis tekib igasuguse hirmu hülgamisest, siis toob see jõud iseenesest põhjaliku sisemise revolutsiooni. Teil pole vaja selleks lillegi liigutada.

Nii olete jäänud vastamisi iseendaga ja see ongi asjade tegelik seis inimese jaoks, kes kõigesse sellesse tõsimeelselt suhtub. Kuna te ei otsi enam kelleltki või milleltki abi, siis oletegi vaba ise teada saama. Kui on vabadus, siis on ka jõud; vabadus ei saa kunagi mingit kurja teha, sest see on täiesti erinev mässust. Ei ole sellist asja nagu õige või vale toimimine, kui on tegemist vabadusega. Te olete vabad ja sellest keskmest toimitegi. Kuna pole hirmu, siis suudab hing tunda armastust. Kui on armastus, siis võib hing teha just seda, mida ta tahab.

Seetõttu hakakem iseennast tundma õppima. Me ei tee seda minu, mõne analüütiku ega filosoofi järgi, sest kui õpime end tundma teiste inimeste järgi, siis saame teada nende, mitte iseenda kohta. Me hakkame uurima, kes me tegelikult oleme.

Kui oleme mõistnud, et pärast omaenda psüühika totaalset revolutsiooni ei sõltu me enam välisest autoriteedist, jääb veel suurem raskus ületada - tuleb hüljata enese sisemine autoriteet , meie väikeste kogemuste ning kogunenud arvamuste, teadmiste, ideede ja ideaalide mõjuvõim. Eile te kogesite midagi ja see õpetas teile üht-teist, mistõttu sellest õppetunnist saab teile uus autoriteet: eilse võim meie üle on sama hävitav kui tuhandeaastane mõjuvõim. Et ennast mõista, selleks pole vaja eilse päeva ega tuhandeaastase kogemuse autoriteeti, sest me oleme elavad olevused, me liigume ja voolame pidevalt ega seisa kunagi paigal. Kui vaatame end eilse päeva surnud autoriteetide valgusest, siis ei mõista me elavat liikumist ega selle ilu ja väärtust.

Olla vaba igasugustest autoriteetidest, nii enese kui teiste omadest, tähendab suremist kõigele, mis on pärit eilset, mistõttu teie meel on sel juhul alati värske, noor, süütu, täis tarmukust ja kirge. Vaid sellises seisundis inimene õpib ja jälgib. Selleks on vaja teravat teadvelolekut, teadlikkust sellest, mis teie sees toimub, ilma et te toimuvat parandaks või ütleks sellele, milline see peaks või ei peaks olema, sest parandamisega toote mängu taas ühe autoriteedi, tsensori.

Nüüd hakkame end koos uurima. Mitte nii, et üks inimene selgitab ning te loete, nõustute või vaidlete vastu, vaid koos reisides ning see on avastusretk meie südame kõige salajasematesse nurkadesse. Meil tuleb end vabastada arvamustest, eelarvamustest ja järeldustest - me ei saa kaasa võtta kogu seda vana mööblit, mida oleme kogunud viimased kaks tuhat aastat ja enamgi. Unustage kõik, mida teate enesest, kõik, mida olete endas mõelnud; alustame nii, nagu ei teaks me midagi.

Eile õhtul oli ränk vihmasadu ja nüüd on taevas hakanud selginema, on uus päev. Mingem sellele päevale vastu, nagu oleks see ainus päev. Alustagem oma retke koos, jättes maha kõik möödaniku mälestused ja hakakem esmakordselt end mõistma.

2. osa

Enese tundmaõppimine. Lihtsus ja tagasihoidlikkus. Tingitus.

Enese tundmaõppimine.

Kui mõtlete, et oluline on end tunda vaid seepärast, et mina või keegi teine on teile öelnud, et see on oluline, siis sellega lõpeb vist kogu meievaheline suhtlemine. Aga kui nõustume, et on elutähtis end täielikult mõista, siis on teie ja minu suhe hoopis teistsugune ning me võime koos õnnelikult, hoolikalt ja arukalt uurida.

Ma ei nõua teilt usku ega sea end üles kui autoriteeti. Mul pole teile midagi õpetada - ei ühtegi uut filosoofiat, süsteemi või mingit uut teed tõe juurde. Selle juurde ei vii mingit teed. Mistahes autoriteet, eriti mõtlemise ja mõistmise vallas, on kõige purustavam ja kurjem asi. Juhid hävitavad järgijaid ja need omakorda juhte. Teil tuleb olla iseenda õpetaja ja enese õpilane. Tuleb küsitavaks pidada kõike, mida inimene on enesestmõistetavalt arvanud väärtuslikuks või vajalikuks.

Kui te kedagi ei järgi, siis tunnete end väga üksildasena. Olge siis üksildane. Miks te kardate üksi olla? Sest siia näete end sellisena, nagu te olete, ning leiate, et olete tühine, tuim, rumal, inetu, süüdiolev ja rahutu - üks tühine, ebaehtne ja tähtsusetu olevus. Vaadake sellele faktile silma, ärge põgenege selle eest. Kui põgenete, siis tekib hirm.

Kui uurime ennast, siis ei tähenda see enese muust maailmast eraldamist. See pole ebaterve protsess. üle kogu maailma on inimestel meiega ühised igapäevased probleemid, mistõttu eneseuurimine pole vähimalgi määral neurootiline tegevus. Ei ole erinevust indiviidi ja ühiskonna vahel. Fakt on see, et oleme loonud maailma eneste sarnaseks. ärgem sattugem peadpööritavasse heitlusesse osa ja terviku vahel.

Ma pean teadvustama kogu oma mina, mis on indiviidi ja ühiskonna teadvus. Vaid siis, kui meel jõuab teisele poole seda individuaalset ja ühiskondlikku teadvust, saan ma muutuda enesele valguseks, mis eal ei kustu.

Kust hakkame end mõistma? Siin ma olen: kuidas peaksin end uurima ja jälgima, et näha, mis mu sees tegelikult toimub? Ma saan end jälgida vaid mingis suhtes, sest elu koosneb suhetest. Nurgas istumisest ja enese üle mõtisklemisest pole abi. Ma ei saa olla olemas omaette, olen vaid suhtes asjade, mõtete ja inimestega ning kui ma uurin enese suhteid väliste asjade ja inimestega ning sisimas toimuvaga, siis ma hakkan ennast mõistma. Iga muu laadi mõistmine on vaid abstraktsioon, sest ma ei saa uurida end eraldi. Ma pole mingi abstraktne olend, mistõttu mul tuleb uurida end sellisena, nagu ma olen, mitte sellisena, nagu ma tahaksin olla.

Mõistmine ei ole mõistupärane protsess. Enese kohta teadmiste kogumine ja enese tundmaõppimine on kaks

erinevat asja, sest teadmised, mida te enda kohta kogute, on alati minevikust pärit ning minevikuga koormatud mõte on murelik mõte. Enese tundmaõppimine ei sarnane mingi keele, tehnoloogia või teaduse õppimisega - siis tuleb muidugi koguda teadmisi ja neid meeles pidada, oleks ju mõttetu jälle jalgratast leiutama hakata. Kui psühholoogilises vallas on enese tundmaõppimine alati olevikus ja teadmised minevikus ning kuna enamik elab minevikus ja on sellega rahul, siis on teadmised meile erakordselt tähtsad. Seetõttu me kummardamegi õpetatud inimesi, neid, kes on targad ja kavalad. Aga kui te õpite kogu aeg, igal hetkel, õpite vaadates ja kuulates ning toimides, siis avastate, et õppimine on pidev kulgemine ilma minevikuta.

Kui ütlete, et õpite end tundma järk-järgult, lisades vähehaaval üha enam teadmisi, siis ei uuri te end praegu sellisena, nagu olete, vaid omandatud teadmiste kaudu. õppimine eeldab suurt tundlikkust. Kui minevikust pärit mõte valitseb oleviku üle, siis tundlikkust pole, sest mõte ei ole enam vilgas, paindlik ega virge. Enamik inimesi pole isegi kehaliselt tundlikud. Me sööme liiga palju, ei hooli õigest toitumisest, suitsetame ja joome, mistõttu meie kehad muutuvad lihavateks ja tundetuteks. Organismi tähelepanuvõime nüristub. Kuidas saab meel olla väga erk, tundlik ja selge, kui organism on tuim ja raskepärane? Võime olla tundlikud teatud asjade suhtes, mis meid isiklikult puudutavad, aga täielik tundlikkus kõige suhtes elus eeldab, et ei oleks mingit organismi ja psüühika eraldamist. See oleks totaalne kulg.

Et midagi mõista, peate elama koos sellega, seda jälgima, teadma selle sisu, loomust, struktuuri ja liikumist. Kas te olete kunagi püüdnud elada koos endaga? Kui olete, siis märkate, et teie mina ei ole püsiseisund, see on elav asi. Et selle elava asjaga koos olla, peab ka teie meel elav olema. Meel ei saa elav olla, kui see on takerdunud arvamustesse, otsustesse ja väärtustesse.

Et jälgida meele ja südame toimimist, kogu enda olemust, peab teie meel olema vaba, mõistmistahtega jälgiv, mitte selline, mis nõustub ja vaidleb vastu, asub kord ühele, kord teisele poolele. Seda on väga raske teha, sest enamik ei tea, kuidas vaadata või kuulata enese olemust, nagu me ei oska ka vaadata jõe ilu või kuulata tuult puudelatvades.

Kui me mõistame hukka või õigustame, siis ei näe me selgelt, ka siis mitte, kui meel lõputult lobiseb. Siis ei jälgi me seda, mis on, vaid vaatame projektsioone, mis me enesest oleme teinud. Igaühel meist on kujutelm, see pilt ei lase meil näha, kes me tegelikult oleme.

Lihtsus ja tagasihoidlikkus.

üks raskemaid asju maailmas on lihtsalt vaadata midagi. Kuna meel on väga oluline, oleme kaotanud sellise omaduse nagu lihtsus. Ma ei mõtle lihtsust riietes või toidus, niudevöö kandmist või rekordilist nälgimist või mistahes lapsikut mõttetust, mis nn pühakud levitavad, vaid lihtsust, mis suudab asju vahetult ja hirmuta vaadata - vaadata meid, nagu me oleme, ilma mingi moonutuseta. See tähendab, et

kui me valetame, siis ka tunnistame seda, mitte ei varja ega põgene selle eest.

Enese mõistmiseks on vaja päris suurel määral tagasihoidlikkust. Kui ütlete: "Ma tunnen ennast," siis olete juba lakanud end tundma õppimast. Samuti sel juhul, kui ütlete: "Pole midagi enda juures tundma õppida, sest ma olen vaid kimp mälestusi, mõtteid, kogemusi ja tavasid." Kui olete midagi saavutanud, siis kaotate süütuse ja tagasihoidlikkuse. Sellest hetkest peale, mil olete jõudnud järeldusele või hakkate asju uurima teadmistest lähtuvalt, on lugu läbi, sest siis tõlgendate iga elavat asja vanades mõistetes. Kui teil aga pole kindlat toetuspunkti, kui pole kindlat veendumust ega lõpuleviimist, siis on vabadus vaadata ja teostada. Kui vaatate vabadusega, siis see, mida näete, on alati uus. Enesekindel inimene on surnud inimene.

Tingitus.

Kuidas saame olla vabad vaatama ja õppima, kui meie meelt on sünnist saati kitsukese mina raames kujundanud teatud kultuur. Sajandeid oleme olnud tingitud rahvusest, kastist, klassist, tavadest, usundist, keelest, haridusest, kirjandusest, kunstist, kommetest, lepingutest, kõikvõimalikust propagandast, majanduslikust survest, toidust, mida sööme, kliimast, milles elame, perekonnast, sõpradest, oma kogemustest - igast mõjutusest, mida vähegi suudate kujutleda. Seetõttu on meie reageeringud igale probleemile samuti tingitud.

Kas olete teadlik, et olete tingitud? Seda tulebki küsida, mitte seda, kuidas olla vaba sellest tingitusest. Võib juhtuda, et te ei saagi vabaks, ja kui ütlete: "Ma pean sellest vabanema," siis võite langeda veel ühe tingituse lõksu. Kas olete teadlik asjaolust, et olete tingitud? Kas teate, et isegi siis, kui vaatate puud ja ütlete: "See on tamm," või "see on banjanipuu," on puu nimetamine (botaaniline õpetatus) niivõrd teie mõtet mõjutanud, et see sõna tuleb teie ja selle puu tegeliku nägemise vahele? Et puuga kontakti leida, peate seda puudutama, ning selles ei aita sõna teid kuidagi.

Kuidas teada, et olete tingitud? Mis ütleb teile seda? Mis ütleb teile, et olete näljane - mitte teoreetiliselt vaid tegelikult. Kuidas teada saada tõsiasja, et olete tingitud? Kas mitte selle järgi, kuidas reageerite mingile probleemile või väljakutsele? Te reageerite igale väljakutsele vastavalt oma tingitusele ning kuna see on puudulik, siis ei ole ka teie reageerimine vastav.

Kui te saate sellest teadlikuks, kas siis tingitus rassist, usundist ja kultuurist ei tekita teis vangistustunnet? Võtke üks tingituse vorm - rahvus - saage sellest teadlikuks ning vaadake, kas te naudite seda või mässate selle vastu. Kui mässate, kas tahate siis vabaneda igasugusest sõltuvusest? Kui olete rahul, siis te ei tee selle suhtes ilmselt midagi. Aga kui te pole rahul, kui sellest teadlikuks saate, siis taipate, et te ei tee ealeski midagi ilma selleta. Mitte kunagi! Seetõttu oletegi pidevalt möödanikus koos surnutega.

Te märkate oma sõltuvust vaid siis, kui naudingu jätkuvuses või piina vältimises tekib konflikt. Kui kõik teie

ümber on parimas korras - abikaasa armastab teid ja teie teda, teil on ilus maja, kenad lapsed ja piisavalt raha - ,siis te ei märka te sõltuvust üldsegi. Aga kui tekib häire - abikaasa vaatab kedagi teist või jääte ilma rahast või on tekkinud sõjaoht või mingi muu kannatus - ,siis te teate, et olete sõltuv. Kui võitlete mingi segadusega või kaitsete end mingi välise või sisemise ohu eest, siis olete enese sõltuvusest teadlik. Kuna enamik meist on suurema osa ajast kas siis pinnapealselt või sügavalt häiritud, siis osutab just see häiritus tõsiasjale, et me oleme sõltuvad. Kuni looma hellitatakse, reageerib ta kenasti, aga hetkel, mil ta tajub vaenulikkust, tuleb esile kogu temas peituv agressiivsus.

Me oleme rahutud elu, poliitika, majandusliku olukorra, hirmu, julmuse ja kannatuste pärast nii maailmas kui ka meis enestes, millest me taipamegi, kui kohutavalt oleme sõltuvad. Mida me teeme? Võtame selle rahutuse omaks ja elame edasi, nagu enamik seda teeb? Harjume sellega, nagu inimene harjub elama valutava seljaga? Kannatame ära?

Meis kõigis on kalduvus asjaga leppida, ära harjuda, olukordi süüdistada. "Oh, kui asjad oleks õigesti, siis oleksin minagi teistsugune." Või "Andke mulle võimalus ja ma teostan end." Või "Mind rõhub kogu see ülekohus." Me süüdistame pidevalt oma muredes teisi, elukeskkonda või majanduslikku olukorda.

Kui inimene harjub rahutusega, siis tähendab, et tema hing muutub tuimaks, nagu ka siis, kui inimene harjub

ümbritseva iluga niivõrd, et ei märkagi seda enam. Inimene muutub sel juhul ükskõikseks, kalgiks ja paksunahaliseks ning tema hing on ühe tuimem. Kui me ei harju, siis püüame rahutuse eest põgeneda mingi narkootikumi abil, liituda poliitilise parteiga, karjuda, kirjutada, minna jalgpallivõistlustele või kirikusse või siis leiame mingi muu meelelahutuse.

Miks me tegelike asjaolude eest põgeneme? Me kardame surma - selle toon ma lihtsalt näiteks - ning seetõttu leiutame igasuguseid teooriaid, lootusi ja uskumusi, et maskeerida surma kui fakti, aga see jääb ikkagi faktiks. Et mingi tõsiasja mõista, tuleb seda vaadata, mitte selle eest ära joosta. Enamik meist kardab nii elu kui ka surma. Kardame oma pere pärast, avalikku arvamust, kaotada oma tööd, turvalisust ning sadu muid asju. Lihtne tõik on see, et oleme hirmul, sest ei suuda faktile otsa vaadata?

Te saate mingi tõsiasjaga silmitsi seista vaid olevikus ja kui te ei lase sel sündida, kuna põgenete alati selle eest, siis ei suuda te eal seda fakti kohata. Kuna oleme loonud terve põgenemisviiside süsteemi, siis oleme põgenemisharjumuse küüsis.

Kui teis on veel tundlikkust ja tõsimeelsust, siis saate teadlikuks nii enese tingitusest kui ka ohtudest, mida see endaga kaasa toob, julmusest ja vihavaenust, milleni see viib. Miks te sel juhul, kui näete ohtu, ei toimi? Kas sellepärast, et olete laisk, mis tähendab, et teil on vähe jõudu? Ometi ei jää teil jõust puudu, kui näete vahetut füüsilist ohtu, nagu näiteks madu tee peal, kuristikku või

tulekahju. Miks te siis ei toimi, kui näete enese tingitusest tulenevat ohtu? Kui näeksite natsionalismi ohtlikkust teie julgeolekule, kas te siis tegutseksite?

Vastus on selles, et te ei näe. Mõistuspärast analüüsi abil võite nähe, et natsionalism viib enesehävitamiseni, aga selles arusaamises puudub emotsionaalne sisu, mis on paratamatult vajalik asja tähtsuse taipamiseks.

Kui näete enese tingitusest ja sõltuvusest tulenevat ohtu vaid tühipalja mõistusliku ilminguna, siis ei tee te selle suhtes midagi. Nähes ohtu vaid ideena, tekib konflikt idee ja toimimise vahel ning see konflikt võtab teie jõu ära. Vaid sel juhul, kui näete tingitust ja sellest tulenevat ohtu vahetult (nagu näete kuristikku jalge ees), siis te toimite. Seega nägemine on toimimine.

Enamik meist kulgeb läbi elu tähelepanematult, reageerides mõtlemata vastavalt sellele keskkonnale, milles oleme üles kasvanud. Sellised suhtumised toovad vaid orjust ja sõltuvust juurde, aga kui pöörate kogu tähelepanu sellele sõltuvusele, siis näete, et olete minevikust vaba, see langeb loomulikult teie küljest ära.

3. osa

Teadvus. Elu terviklikkus. Teadvelolek.

Teadvus.

Kui saate teadlikuks oma sõltuvusest ja tingitusest, siis mõistate oma teadvust tervikuna. Teadvus on kogu see väli, milles toimib mõtlemine ja eksisteerivad suhted. Selles väljas on kõik ajendid, kavatsused, ihad, naudingud, hirmud, inspiratsioonid, igatsused, lootused, mured ja rõõmud. Kuid me oleme jaganud selle teadvuse aktiivseks ja passiivseks, ülemiseks ja alumiseks tasandiks - kõik igapäevased mõtted, tunded ja toimingud on pinnal ning nende all on nn alateadvus, milles sisalduvad meile tundmatud asjad, mis avaldavad end puhuti teatud vihjete, intuitsioonide ja unenägude kaudu.

Oleme seotud vaid teadvuse ühe nurgakesega, mis moodustab suurema osa meie elust. ülejäänud osast, alateadvusest koos kõigi selle ajendite, hirmude, tõuliste ja päritud omadustega, ei tea me sedagi, kuidas sinna pääseda. Ma küsin nüüd teilt, kas on üldse olemas selline asi nagu alateadvus? Me kasutame seda sõna väga vabalt. Oleme tunnustanud, et see on olemas ning analüütikute ja psühholoogide igasugused fraasid ja erikeel on tavakeelde imbunud, aga kas see ikka on olemas? Miks me omistame sellele niisuguse erakordse tähenduse? Mulle tundub, et see on täpselt sama tavaline ja rumal nagu teadlik meel - samamoodi piiratud, kitsarinnaline, tingitud, ängis ja labane.

Kas on võimalik olla täiesti teadlik kogu teadvusest, mitte ainult ühest selle osast? Kui suudate olla teadlik teadvuse terviklikkusest, siis toimite kogu aeg täieliku, mitte osalise tähelepanuga. Seda on tähtis mõista, sest kui olete täiesti teadlik kogu teadvuseväljast, siis pole vastuolu. Vastuolu tekib siis, kui jagate teadvuse, mis kujutab endast kõikide mõtete, tunnete ja toimingute koguvälja, erinevateks tasanditeks.

Elu terviklikkus.

Me elame kildudena. Te olete üks inimene tööl ja teine kodus; räägite demokraatiast ja olete oma südames diktaator; räägite, et tuleb oma ligimesi armastada, aga ometigi tapate neid konkurentsiga; üks osa teist toimib ja vaatab sõltumatult teisest. Kas olete sellest killustatusest teadlikud? Kas selline aju, mis on enese toimimise ja mõtlemise kildudeks jaganud, suudab olla teadlik kogu väljast? Kas on võimalik vaadata kogu teadvust täielikult, mis tähendab olla terviklik inimolend?

Kui te enese mina ülesehituse mõistmiseks liigute sammhaaval, paljastades kiht kihi järel ning uurides iga mõtet, tunnet ja ajendit, siis takerdute analüüsimisprotsessi, mis võib kesta nädalaid, kuid ja aastaidki. Kui te kaasate enesemõistmise protsessi aja, siis peate võtma arvesse kõikvõimalikke moonutusi, sest mina on keeruline nähtus, mis elab, liigub, võitleb ja tahab, keeldub ning seda mõjutavad pidevalt igasugused sundused, pinged ja mõjud. Avastate, et nii see asi ei lähe ja mõistate, et ainus moodus end vaadata on teha seda

täielikult, vahetult ja ilma ajata. Enese terviklikkust saate näha vaid siis, kui mõte pole killustunud. See, mida näete tervikluses, on tõde.

Kas suudate seda teha? Enamik meist ei suuda, sest me pole eal sellele probleemile nii tõsimeelselt lähenenud, sest me pole end kunagi tõeliselt vaadanud. Mitte kunagi. Me süüdistame teisi, pehmendame asju seletamise abil või kardame vaadata. Aga kui vaatate totaalselt, siis panete mängu kogu oma tähelepanu, kogu enese olemuse, kõik: silmad, kõrvad ja närvid. Osalete täieliku andumusega, mistõttu ei jää ruumi hirmule või vasturääkivusele ning konflikti ei teki.

Teadvelolek.

Tähelepanu ei ole sama mis keskendumine. Keskendumine on välistamine; tähelepanu, mis on täielik teadvelolek, ei välista midagi. Mulle näib, et enamik meist ei ole teadlikud sellest, mida räägivad, ümbritsevast keskkonnast, värvidest, inimestest, puudest pilvedest, veevoolust. Võib-olla seetõttu, et tegeleme iseendaga, oma väikeste muredega, omaenese mõtete, naudingute, püüdluste ja auahnusega. Ja ometi räägime nii palju teadvelolekust. Kord sõitsin Indias autoga, istudes juhi kõrval. Tagaistmel arutlesid kolm isandat väga süvenenult teadveloleku üle ja esitasid mulle selle kohta küsimusi ning õnnetuseks vaatas juht hetkeks kõrvale, mistõttu sõitsime kitsele otsa. Need kolm tagaistmel arutasid ikka veel teadveloleku teemal, märkamata, et olime kitse alla ajanud. Kui sai nende tähelepanematusele viidatud, siis oli see neile suureks üllatuseks - nad olid ju üritanud ärksad olla.

Enamikuga meist on sama lugu. Me ei teadvusta väliseid ega sisemisi asju. Kui tahate mõista linnu, kärbse, puulehe või inimese ilu kogu tema keerulisuses, siis peate rakendama kogu tähelepanu, mis ongi teadvelolek. Te saate kogu tähelepanu mängu panna vaid siis, kui tõesti hoolite - s.t mõistmine on teile tõesti tähtis - siis panete mängu kogu oma südame ja meele, et välja uurida.

Selline teadvelolek on nagu maoga ühes toas elamine: te jälgite iga tema liigutust ning olete väga tundlik peenimagi heli suhtes, mida madu tekitab. Selline tähelepanuseisund on täielik jõud, sellises teadvelolekus ilmneb teie terviklikkus silmapilkselt.

Kui olete end nii sügavalt vaadanud, siis võite minna veelgi sügavamale. Siinkohal ei tähenda sügavamale võrdlemist. Me mõtleme võrdlustes - sügav ja pinnapealne, õnnelik ja õnnetu. Pidevalt mõõdame ja võrdleme. Kas on olemas sellised seisundid nagu pinnapealsus ja sügavus? Kui ütlen: "Mu meel on pealiskaudne, tühine ja piiratud", kuidas ma siis kõike seda tean? Tean sellest, et olen võrrelnud oma meelt teie omaga, mis on terasem, võimekam, arukam ja valvsam. Kas ma tean oma tühisust võrdlemata? Kui olen näljane, siis ma ei võrdle seda tunnet eilse päeva näljatundega, sest viimane on vaid mõte, mälestus.

Kui ma kogu aeg võrdlen end teiega ja pingutan, et teiega sarnaneda, siis ma salgan seda, mis ma ise olen. Seega loon

ma meelepetet, kui olen mõistnud, et igasugune võrdlemine põhjustab vaid veelgi suuremaid meelepetteid ja kannatusi, nagu ka eneseanalüüs, enese tükkhaaval tundmaõppimine või samastumine millegi endast väljapool olevaga, olgu see siis riik, lunastaja või mingi ideoloogia; kui taipan, et kõik sellised protsessid vaid suurendavad allumist, mistõttu konflikte tuleb juurde; kui näen seda kõike, siis ma hülgan selle täielikult. Siis mu meel ei otsi enam. Väga tähtis on seda mõista. Siis mu meel ei koba, otsi, ega küsi enam. See ei tähenda, et mu meel oleks rahul asjadega sellistena, nagu need on, kuid selline meel pole enam meelepette küüsis, mistõttu ta suudab liikuda hoopis teistlaadi mõõtmes. Mõõde, milles me tavaliselt elame, igapäevane elu, mis koosneb valust, naudingust ja hirmust, on tinginud meel ja selle loomust piiranud. Kui see valu, nauding ja hirm on läinud (mis ei tähenda rõõmu kadumist, sest rõõm ei ole sama, mis nauding), siis toimib meel sellises mõõtmes, kus pole vastuolu ega erisustunnet.

Sõnaliselt saame minna vaid selle piirini, selle taga olevat ei saa sõnadega väljendada. Sinnani saame kirjeldada ja selgitada, aga seda ust ei ava sõnad ega selgitused. Ukse avab igapäevane teadvelolek ja tähelepanelikkuse - teadvelolek sellest, kuidas räägime, mida ütleme, kuidas käime, mida mõtleme. See on nagu toa koristamine ja korrashoidmine. Toa korrashoidmine on mingis mõttes tähtis, aga teisest küljest võttes on täiesti tähtsusetu. Tuba peab olema korras, aga korrasolek ei ava ust ega akent, see, mis avab ukse, ei ole teie tahe või ihaldus. Te ei saa seda kuidagi välja kutsuda. Kõik, mis te teha saate, on hoida tuba korras, mis tähendab vooruslikkust selle enese pärast, mitte selle tõttu, mida see annab. See tähendab olla mõistlik ja korralik. Siis võib-olla, kui teil on õnne, aken avaneb ja tuul puhub tuppa. Võib-olla ka mitte. See sõltub teie

meeleseisundist, mida saate mõista ainult te ise, seda jälgides ning mitte püüdes seda kujundada, pooldada üht või teist poolt, vastu olla, nõustuda, õigustada, hukka mõista, arvustada - see tähendab valikuta jälgimist. Sellest valikuta teadvelolekust võib avaneda uks ning te saate teada, mis on see mõõde, kus pole konflikti ega aega.

4. osa

Naudingupüüdlus. Ihaldus. Loomuvastasuse tekkimine mõtte läbi. Mälu. Rõõm.

Naudingupüüdlus.

Eelmises peatükis ütlesime, et rõõm ja nauding on erinevad asjad. Uurigem siis, mida sisaldab nauding ja kas üldse on võimalik maailm, kus pole naudingut, vaid on tohutu rõõmu- ja õndsustunne. ühel või teisel moel oleme kõik naudingujahil - otsime mõistuslikku, meelelist või kultuurilist naudingut, sellisel naudingujahil, mida annab uuenduste tegemine, teistele nõu andmine, ühiskondlike pahede vähendamine, heategevus. Otsime naudingut teadmistest, kehalistest rahuldatusest, kogemustest, elu mõistmisest, kõikidest nendest kavalatest asjadest, mida meel võimaldab. ülim nauding on muidugi omada Jumalat.

Nauding on ühiskonna struktuuris sees. Lapsepõlvest surmani taotleme kas salaja, riukalikult või siis varjamatult naudingut. Nii, et mis laadi see nauding ka poleks, ma arvan, et asi peaks meil selge olema, sest naudingu põhimõte kujundab kogu meie elu. Seetõttu on oluline, et igaüks meist uuriks seda probleemi teraselt, kahtlevalt ja tundlikult, sest naudingu leidmine ning seejärel selle säilitamine on üks põhilisi elu nõudeid, milleta olemine muutuks tuimaks, rumalaks, üksildaseks ja mõttetuks.

Võite küsida, miks ei peakski siis nauding elu juhtima? Sel lihtsal põhjusel, et naudingule järgnevad piin, pettumus,

kurbus ja hirm ning hirmust tuleneb vägivald. Kui tahate nii elada, siis laske käia. Niikuinii elab suurem osa maailmast nõnda, aga kui te tahate kannatustest vabaneda, siis peate naudingu ülesehitust mõistma.

Naudingu mõistmine ei tähenda, et me seda eitaksime. Me ei mõista seda hukka ega ütle, et see on õige või vale, aga kui me seda otsime, siis tehkem seda lahtiste silmadega, teadmisega, et meel, mis kogu aeg püüdleb naudingu poole, leiab paratamatult selle varju, milleks on valu. Neid saab eraldada, kuigi me jahime naudingut ja püüame piinu vältida.

Ihaldus.

Miks nõuab meel kogu aeg naudingut? Miks teeme suuremeelseid ja alatuid asju ühtviisi varjatud naudingupüüdlusega? Miks ohverdame ja kannatame naudingu peene niidi otsas rippudes? Mis on nauding ja kuidas see tekib? Huvitav, kas keegi teist on neid küsimusi enesele esitanud ja vastustega lõpuni välja läinud?

Nauding tekib neljas järgus - taju, tunne, kokkupuude ja iha. Näiteks, ma näen ilusat autot. Selle vaatamisest tekib mul mingi tunne, reaktsioon. Siis ma puudutan autot või kujutlen seda tegevat ning minus sünnib iha seda omada ja sellega uhkeldada. Või ma näen kaunist pilve, mäge taeva selgel taustal, kevadist lehekest puul, sügavat orgu, mis on tulvil toredust, või hunnitut päikeseloojangut, kaunist nägu, mis on arukas ja elav, pole enesest teadlik ning seetõttu pole ka enam kaunis. Ma vaatan neid asju suure rõõmuga

ning kui ma neid jälgin, siis pole jälgijat, on vaid puhas ilu nagu armastus. Hetkeks ei ole mind kõigi mu probleemide, ängistuse ja piinadega - on vaid imepärane vaade. Võin seda rõõmuga vaadata ja järgmisel hetkel nähtu unustada, aga kui asjasse sekkub meel, siis algavad mured. Meel mõtleb nähtu üle ja selle üle, kui ilus see oli, ning seejärel ütlen ma enesele, et tahaksin seda kõike veel palju kordi näha. Mõistus hakkab võrdlema, hindama ja rääkima: "Homme pean seda uuesti kogeda saama." Hetkeks rõõmu valmistanud kogemusele annab jätkuvuse mõtlemine.

Loomuvastasuse tekkimine mõtte läbi.

Sama lugu on seksuaaliha ja kõigi teiste ihadega. Ihas eneses ei ole midagi halba. Reageerimine on igati normaalne nähtus. Kui torkate mind nõelaga, siis ma reageerin sellele, välja arvatud juhul kui olen halvatud. Aga siis sekkub mõte, mäletseb kogetud heameelt ja muudab selle naudinguks. Mõtlemine tahab elamust korrata ja mida enam te kordate, seda mehhaanilisemaks see muutub. Mida enam te sellest mõtlete, seda rohkem toidab mõte naudingut. Seega loob mõte naudingu iha abil ja säilitab, annab jätkuvuse. Seetõttu rikubki mõtlemine ära iga ilusa asja poolt tekitatud loomuliku ihaldusreaktsiooni. Mõtlemine muudab selle mälestuseks, mida seejärel üha korduv mõtlemine toidab. Muidugi on mälul teatud tasemel oma koht. Igapäevaelus ei saaks me ilma selleta üldse toimida. Oma vallas peab mälu olema tõhus, aga on olemas ka selline meeleseisund, milles mälu osa on pea tähtsusetu. Tõeline vabadus on omane meelele, mis ei ole mälestustest halvatud.

Mälu.

Kas olete kunagi märganud, et kui reageerite millelegi kogu südamest, täielikult, siis on mälul selle asjaga vähe pistmist? Vaid siis, kui te ei reageeri mingile väljakutsele kogu olemusega, tekib konflikt, võitlus, mis toob endaga kaasa segaduse ning naudingu ja piina. See heitlus tekitab mälestuse, mis lisandub kõigile teistele, ning need mälestused ongi reageerijateks. Miski, mis on mälestuse tulemus, on vana ja seetõttu ei saa see olla vaba. Ei ole sellist asja nagu mõttevabadus, see on lausa lollus.

Mõte ei ole kunagi uus, sest see on mälu, kogemuste, teadmiste reageering. Mõte, kuna see on vana, teeb vanaks ka selle asja, mida olete heameelega vaadanud ja hetkel tunnetanud. Naudingut ammutate sellest, mis on vana, mitte sellest, mis on uus. Uue puhul ei ole ajalist vahemaad.

Kui suudate vaadata asju, ilma et laseksite naudingul ligi hiilida; vaadata nägu, lindu, sari värve, päikesevalguses helkiva veepinna ilu või mida iganes, mis headmeelt tekitab; vaadata nii, et te ei soovi samas elamuse kordumist, siis ei ole hingevalu ega hirmu, mistõttu teis vallandub tohtu rõõm. Naudingu muudab piinaks püüdlus seda korrata ja jäädvustada. Vaadelge püüdlust eneses. Nõue naudingut korrata tekitab piina, sest see nauding ei ole enam samasugune, nagu oli eile. Püüate saavutada sama heameelt mitte ainult oma ilutunnetuse tarvis, vaid ka sama meeleolu, ning seejärel olete haavunud ja pettunud, sest te ei leia seda.

Rõõm.

Kas olete märganud, mis teiega juhtub, kui te ei saa naudingut, mida püüdlete? Kui te ei saa seda, mida tahate, siis muutute rahutuks, kadedaks ja olete tulvil viha. Kas olete märganud, millised lahingud teis puhkevad, kui te ei saa nautida joomist, suitsetamist, seksi või ükskõik mida, mida parasjagu tahate? Ja see kõik on hirmu üks avaldumisvorme, kas pole? Kardate, et ei saa seda, mida tahate, või kaotate selle, mis teil on. Kui olete aastaid omanud mingit uskumust või ideoloogiat ja see lööb vankuma või kisub elu teil selle käest, kas ei karda te siis üksi olla? See uskumus on kaua aega andnud teile rahuldust ja naudingut ning kui see ära võetakse, siis olete väljapääsmatus seisukorras ja seest tühi ning hirm kestab seni, kuni leiate uue naudingu, veel ühe tõekspidamise.

See näib meile niivõrd lihtne olevat ja kuna see on nii lihtne, siis me keeldume seda lihtsust nägemast. Meile meeldib kõike keerukaks teha. Kui teie naine teid maha jätab, kas pole te siis armukade? Kas pole teis viha? Küllap vihkate seda meest, kes on ta ära meelitanud? See pole ju muud kui hirm kaotada midagi, mis on andnud teile naudingut, hirm kaotada kaaslus, teatav kindelolek ja rahuldustunne omamisest, kas pole nii?

Seega, kui mõistate, et kus on naudinguotsing, seal ka piin, siis elage nii, kui soovite, aga ärge kukkuge sellesse kogemata. Kui siiski tahate lõpetada naudingu, mis tähendab ka piina lõppemist, siis peate olema naudingu ülesehituse suhtes tähelepanelikm, mitte lõikama selle oma elust välja, nagu askeedid ja lihasuretajad teevad. Nad ei vaata iial ühtegi naist, mõeldes, et see on patt, mistõttu nad hävitavad oma mõistmise elujõu. Teil tuleb näha naudingu

kogu tähendust. Te ei saa mõelda rõõmust. Rõõm on midagi vahetut, sellest mõeldes muudate ta naudinguks. Käesolevas hetkes elamine tähendab seda, et te tajute ilu koheselt ja tunnete heameelt, ilma et otsiksite sellest naudingut.

5. osa

Enesekesksus. Positsioonihimu. Hirmud ja totaalne hirm. Mõtlemise killustatus. Hirmu lõpp.

Enesekesksus.

Enne kui läheme edasi, tahaksin küsida, mis on teie põhiline ja püsiv huviobjekt elus? Kui mitte arvestada ühegi kaudse vastusega ning tegelda selle küsimusega otseselt ja ausalt, mida te siis vastaksite? Kas teate seda?

Kas mitte teie ise? Seda ütleks enamik, kui vastaksime tõetruult. Mind huvitab isiklik edu, minu töö, minu pere, väike nurgake, milles elan, parema positsiooni ja lugupeetavuse saavutamine, võimu ja teiste valitsemiseni jõudmine jne. Ma arvan, et oleks loogiline endale tunnistada, et enamikke meist huvitab eelkõige mina ise.

Mõned ütlevad, et on väär eelkõige enesest huvituda. Mis selles halba on, välja arvatud see, et me harva seda ausalt tunnistame. Kui tunnistamegi, siis on meil üsna häbi. Siin see nüüd on - põhiliselt huvitub inimene iseendast ning ideoloogilistel ja tavapärastel kaalutlustel arvab, et see on väär. Aga see, mis ta arvab, on tähtsusetu. Milleks väita, et see on väär? See on vaid mõte. Fakt on see, et inimene on põhiliselt ja püsivalt huvitatud iseendast.

Võite öelda, et parem on abistada teist inimest kui mõelda enesele. Milles on vahe? See on ju ikka hõivatus enesest. Kui teile pakub suuremat rahuldust teiste aitamine, siis tegelete ju ikka sellega, mis pakub suuremat rahuldust. Milleks tuua mängu mingeid ideoloogilisi mõisteid? Milleks see kaksikmõtlemine? Miks mitte öelda: "Tegelikult tahan ma rahuldustunnet, olgu see saadud siis seksist, teiste aitamisest või sellest, et minust saab suur pühak, teadlane või poliitika." See on seesama protsess, kas pole nii? Me tahame rahuldatust, olgu need viisid siis varjatud või ilmsed. Kui tahame vabadust, siis seetõttu, et mõtleme, et see võib olla midagi imepäraselt rahuldustpakkuvat. Ülim rahuldus on muidugi see iseäralik idee eneseteostusest. Tegelikult otsime rahuldust, milles poleks raasugi rahuldamatust.

Positsioonihimu.

Enamik ihaldab rahuldatust, mida pakub mingi positsioon ühiskonnas, sest meil on hirm olla eikeegi. Ühiskond on üles ehitatud nii, et kodanikku, kel on austusväärne positsioon, koheldakse väga aupaklikult, aga positsioonita inimest pillutakse hoolimatult sinna-tänna. Igaüks tahab endale mingit positsiooni, olgu see siis ühiskonnas, peres või Jumala paremal käel, mida teised tunnustavad, vastasel juhul pole see midagi väärt. Peame alati tribüünil istuma. Sisimas oleme kurjuse- ja viletsusepuntrad, mistõttu on väga meeldiv, kui meid väliselt suurteks kujudeks peetakse. See positsiooniiha, janu lugupeetavuse, võimu ja ühiskondliku tunnustuse järgi mingit laadi silmapaistvuse eest on soov teiste üle valitseda, mis omakorda on üks agressioonivorme. Pühak, kes taotleb positsiooni oma pühaklikkuse suhtes, on sama agressiivne nagu taluõuel

nokkivad kanad. Ja mis on selle agressiivsuse põhjuseks? Hirm, kas pole nii?

Hirmud ja totaalne hirm.

Üks suuremaid probleeme elus on hirm. Hirmust haaratud meel elab segaduses, konfliktis, mistõttu selline meel on paratamatult vägivaldne, moonutatud ja agressiivne. See meel ei söanda väljakujunenud mõtlemismallidest lahti öelda ja see omakorda tekitab silmakirjalikkust. Kuni me pole hirmust vabad, võime kõrgeimale mäele ronida ja igasuguseid jumalaid leiutada, aga me jääme ikkagi pimedusse.

Kuna me elame säärases rikutud ja totras ühiskonnas ning saame hariduse, mis oma rõhuasetusega võistlemisele kutsub esile hirmu, oleme kõik koormataud mingisuguste hirmudega, nende koledate painajatega, mis moonutavad ja nüristavad meie igapäevast elu.

On ka füüsiline hirm, aga see on loomadelt päritud reageerimisviis. Meid huvitavad psüühilised hirmud, sest kui mõistame sügavaid psüühilisi hirme, suudame silmitsi seista ka loomsete hirmudega. Kui hakkaksime esmalt tegelema loomsete hirmudega, siis ei aitaks see kuidagi mõista psüühilisi hirme.

Kõik me kardame midagi, hirm ei esine abstraktsel kujul, vaid on alati millegagi seotud. Kas te tunnete enese hirme:

hirm kaotada töö, hirm, et ei jätku toitu või raha, hirm, mida naabrid või inimesed üldse meist mõtlevad, hirm ebaõnnestumiste ees, hirm kaotada oma koht ühiskonnas, hirm sattuda naerualuseks, hirm valu ja haiguste ees, hirm kellegi mõju all olla, hirm jääda ilma armastuseta, kaotada abikaasa või lapsed, surmahirm, hirm elada surmataolises maailmas, hirm äärmise igavuse ees, hirm mitte olla vastavuses teiste kujutelmaga meist, hirm kaotada oma usk - kõik need ja arvutud teised hirmud. Kas teate teile omaseid hirme? Mida te nendega tavaliselt teete? Jooksete eest ära, eks ole, või leiutate mõtteid ja kujutelmi, et hirme varjata? Hirmu eest põgenemine tähendab hirmu suurendamist.

Üks hirmu olulisemaid põhjusi on see, et me ei taha end näha sellistena, nagu oleme. Peale hirmude peame uurima ka seda pääseteede võrku, mille oleme loonud hirmude eest põgenemiseks. Kui meel (siia kuulub ka aju) püüab hirmust üle saada, seda alla suruda, korrale kutsuda, valitseda või millekski muuks tõlgendada, siis tekib hõõrdumine, konflikt, mis on lihtsalt jõu raiskamine.

Esimene asi, mida peame eneselt küsima, on: mis on hirm ja kuidas see tekib? Mida tähendab sõna hirm? Ma küsin eneselt, mis on hirm, mitte seda, mida ma kardan.

Ma elan teatavat laadi elu, mõtlen teatud viisil, mul on kindlad uskumused ja dogmad ning ma ei taha, et miski mu olemasolu seadvaid malle häiriks, sest nendes on mu juured. Ma ei taha, et miski häiriks neid, sest see häire tekitab teadmatuse ja see on ebameeldiv. Kui mind kistakse

lahti kõigest, mida ma tean ja millesse ma usun, siis tahan olla kindel selles seisus, mille poole olen kulgemas. Ajurakud on loonud mingi malli ja keelduvad loovast uut, mis võib olla ebamäärane. Liikumine kindluse määramatusesse ongi see, mida ma nimetan hirmuks.

Praegu, kui ma siin istun, ma ei karda. Ma ei karda käesoleval hetkel, minuga ei juhtu midagi hirmsat, keegi ei ähvarda mind ega võta minult midagi ära. Kuid selle käesoleva hetke taga on üks meele sügavam kiht, mis teadlikult või mitteteadlikult mõtleb sellest, mis võib juhtuda tulevikus, või siis muretseb, et miski minevikust pärinev võib mind ootamatult tabada. Seega kardan ma minevikku ja tulevikku. Olen jaganud aja möödanikuks ja tulevikuks. Mõtlemine sekkub, öeldes: "Ole hoolas, et see taas ei juhtuks." Või "Valmistu tulevikuks. See võib sulle ohtlik olla. Sul on praegu üht-teist, aga sa võid kõik kaotada. Homme võid sa surra, su abikaasa võib ära joosta, võid kaotada oma töökoha. Võib-olla ei saa sa kunagi kuulsaks. Võid olla üksildane. Sa tahad homse suhtes kindel olla."

Võtke just teile omane hirm ja vaadake seda. Jälgige, kuidas te sellele reageerite. Kas saate vaadelda oma hirmu ilma igasuguse põgenemise, õigustamise, hukkamõistmise või mahasurumiseta? Kas saate vaadata hirmu ilma selle sõnata, mis hirmu tekitab? Kas saate näiteks ilma vastava sõnata vaadata surma? Sõna surm iseenesest tekitab teatava võbina, kas pole nii, nagu ka sõnal armastus on oma võnge, oma kuju. Kas see kujutelm, mis teil on surmast, mälestus paljudest nähtud suremistest ja enese nende juhtumitega seostamine - kas see kujutelm loob hirmu? Või

kardate tõesti lõppu, mitte seda pilti, mis loob lõpu. Kas teie hirmu tekitab sõna surm või tegelik lõpp? Kui teid paneb kartma sõna või mälestus, siis pole see üldse hirm.

Näiteks, te olite kaks aastat tagasi haige ja mälestus vaevusest ütleb: "Ole ettevaatlik, ära jää uuesti haigeks." Seega loob hirmu mälestus koos sellega kaasnevate seostega ning see polegi tegelik hirm, sest te olete parasjagu täie tervise juures. Mõte, mis on alati vana, sest see on mälestuste mõju ning mälestused on vanad, loob tunde, et te kardate midagi, mida pole olemas. Faktiliselt olete terve, aga elamus, mis on mälestusena meeles, tekitab mõtte: "Ole hoolas, ära haigestu enam."

Näeme, et üht liiki hirmu kutsub esile mõtlemine. Kas on ka muud laadi hirme? Kas alati põhjustab hirmu mingi mõte ja kui see on nii, kas on veel mingeid hirmu liike? Me kardame surma - midagi, mis juhtub homme, ülehomme, aja jooksul. Selle vahel, mis on ja mis saab olema, on vahemaa. Mõte on seda kogenud; surma jälgides ütleb mõte: "Ükskord ma suren." Mõtlemine loob surmahirmu ja kui see seda ei tee, kas siis ongi üldse hirmu?

Kas hirm on mõtte tagajärg? Kui see on nii, siis on hirm vana, sest mõte on alati vana. Kui avastame mingi mõtte, siis on see juba vana. Seega kardame möödunu kordumist, s.t. suuname minevikus olnud mõtted tulevikku. Seetõttu on mõtlemine hirmu eest vastutav. Võite ise veenduda, et see on nii. Kui satute millegagi vahetult silmitsi, siis pole hirmu. Hirm tekib alles siis, kui mõte sekkub.

Seetõttu on tekkinud küsimus, kas meelel on võimalik elada täielikult olevikus? Vaid selline meel ei tunne hirmu. Et seda mõista, peate mõistma mõtlemise, mälu ja aja ülesehtitust. Selle mõistmise läbi, mitte intellektuaalselt, vaid oma südame, meele, kogu olemusega tunnetades vabanete hirmust. Siis võib meel kasutada mõtlemist ega loo seejuures hirmu.

Mõtlemine, nagu mälugi, on loomulikult igapäevaelus vajalik. See on ainus tööriist, mis meil on suhtlemiseks, töötamiseks jne. Mõte on reageering mälule, mis on kogunenud kogemuste, teadmiste, traditsiooni ja aja kaudu. Me reageerime sellelt mälu tagapõhjalt ja see reaktsioon on mõtlemine. Seega on mõtlemine teatud tasanditel oluline, aga kui mõte projitseerib end psühholoogiliselt tuleviku ja minevikuna, luues hirmu ja naudingut, siis muutub meel tuimaks, mistõttu loidus on paratamatu.

Seepärast küsin eneselt: "Miks, miks ma ometi mõtlen tulevikust ja minevikust nautides ja kannatades, teades, et säärane mõtlemine loob hirmu? Kas on võimalik, et mõte peatuks, sest vastasel juhul ei lõpe hirm iialgi?"

Mõtlemise killustatus.

Mõtlemise üks ülesandeid on kogu aeg millegagi ametis olla. Enamik meist tahab, et meel oleks pidevalt hõivatud, mistõttu me ei saa näha end sellistena, nagu tegelikult

oleme. Kardame olla tühjad ja oma hirmudele näkku vaadata.

Võite oma hirmudest teadlik olla, aga kas olete neist teadlik ka sügavamatel tasanditel. Ja kuidas uurite välja need hirmud, mis on varjatud? Kas hirmu on vaja jagada teadlikuks ja alateadlikuks? See on väga tähtis küsimus. Spetsialistid, psühholoogid ja analüütikud on jaganud hirmu sügavaks ja pinnapealseks, aga kui te järgite seda, mida ütleb psühholoog, või seda, mida ütlen mina, siis mõistate meie teooriaid, dogmasid ja teadmisis, aga ennast mitte. Te ei saa mõista end Freudi, Jungi või minu järgi. Teiste inimeste teooriatel pole mingit tähtsust. Enda kohta peate küsima ise, kas hirm tuleks jagada teadlikuks ja alateadlikuks? Või on vaid üks hirm, mille te tõlgendate erinevateks vormideks? On vaid üks iha. Te lihtsalt ihaldate. Iha objektid vahelduvad, aga iha on alati seesama. Võib-olla on samal moel vaid üks hirm. Kardate kõikvõimalikke asju, aga hirm on üks ja ainus.

Kui taipate, et hirmu ei saa jagada, siis olete selle alateadvuse probleemi sootuks kõrvale pannud ning seeläbi psühholooge ja analüütikuid tüssanud.

Kui mõistate, et hirm on üksainus ilming, mis väljendab end erinevatel viisidel, ning kui te näete seda ilmingut, mitte objekti, millele see on suunatud, siis seisate silmitsi määratu küsimusega: kuidas saate vaadata hirmu ilma meele loodud killustatuseta?

On olemas vaid totaalne hirm. Aga kuidas saab meel, mis mõtleb kildudena, seda tervikpilti vaadelda? Kas ta suudab seda? Oleme elanud killustatud elu ja saame totaalset hirmu vaadata vaid läbi katkendliku mõtlemisprotsessi. Mõtlemismehhanism jagab kõik tükkideks: ma armastan sind ja vihkan sind; sina oled mu vaenlane, aga sina sõber; minu eriomased isikupärasused ja kalduvused; mu töö, positsioon, mõjukus; mu abikaasa, laps; minu maa ja sinu maa; minu Jumal ja sinu Jumal - kõik see on mõtlemise killustatus. Ja see mõtlemine vaatab hirmu tervikseisundit või pigem püüab seda vaadata ja taandab selle osadeks. Seetõttu me näeme, et meel saab totaalset hirmu vaadata vaid siis, kui pole mõtte liikumist.

Hirmu lõpp.

Kas saate jälgida hirmu ilma mingite järeldusteta, ilma et sekkuks teadmised, mida olete selle kohta kogunud? Kui te ei suuda, siis on see, mida te jälgite, möödanik, mitte hirm; kui suudate nii vaadelda, siis jälgite hirmu esmakordselt häirimatuna minevikust.

Te saate jälgida vaid siis, kui meel on väga vaikne, nii nagu te saate kuulata vaid sel juhul, kui teie meel ei lobise iseendaga, pidades enesega dialoogi oma probleemidest ja muredest. Kas saate samuti vaadata oma hirmu, tegelikult vaadata ja mitte püüda selle eest põgeneda, püüdmata seda lahendada, toomata mängu selle vastandit - julgust.

Kui ütlete: "Ma pean seda valitsema, pean sellest vabanema, seda mõistma," siis püüate selle eest põgeneda.

Te suudate jälgida pilve, puud või jõevoolu üsna vaikse meelega, sest need asjad ei ole teile väga tähtsad, aga ennast jälgida on palju raskem, sest siin on väga praktilised nõuded ja kiired reaktsioonid. Kui puutute kokku hirmu, meeleheite, üksinduse, armukadeduse või mistahes muu inetu meeleseisundiga, kas suudate siis vaadata seda nii täielikult, et teie meel on piisavalt vaikne selle nägemiseks?

Kas meel suudab tajuda hirmu ja mitte selle erinevaid vorme - tajuda totaalset hirmu, mitte seda, mida te kardate? Kui vaatate vaid hirmu üksikasju või püüate oma hirmudega ükshaaval tegelda, siis ei jõua te eal keskse probleemini, milleks on: õppida elama koos hirmuga.

Et elada koos sellise elava ilminguga, nagu seda on hirm, on vaja meelt ja südant, mis on erakordselt peened, ei oma mingeid lõppjäreldusi ja suudavad seetõttu jälgida hirmu iga liigutust. Kui jälgite ja elate koos hirmuga - selleks pole vaja kogu päeva, piisab minutist või ainult hetkest, et kogu hirmu loomust tunda saada - ,kui elate koos sellega nii täielikult, siis küsite paratamatult: "Kes on see, kes elab koos hirmuga? Kes jälgib hirmu, vaatleb erinevate hirmuliikide toimimist ja on teadlik ka ühtsest hirmust? Kas see jälgija on mingi surnud olemusvorm, staatiline olend kes on kogunud rohkesti teadmisi ja infot enese kohta ning kas see surnud asi jälgib hirmu liikumist ja elab koos sellega? Kas see jälgija on möödanik või on ta elav?"

Milline on teie vastus? Ärge vastake mulle, vastake endale. Kas teie, jälgija, olete surnud olemusvorm, mis vaatleb elavat asja, või olete elav asi, mis vaatleb elavat asja? Sest jälgijas on need mõlemad seisundid olemas.

Jälgija on see tsensor, kes ei taha hirmu; jälgija on kõigi enda hirmuga seonduvate kogemuste terviklikkus. Seega on jälgija lahus asjast, mida ta nimetab hirmuks, nende vahel on ruumi; ta püüab aina hirmu ületada või selle eest põgeneda, mistõttu käib pidev võitlus tema ja hirmu vahel, mis on tohtu jõuraiskamine.

Kui jälgite, siis saate teada, et see jälgija on pelgalt kimp mõtteid ja mälestusi, mil pole mingit kehtivust või sisu, aga hirm on tõelisus ning te püüate mõista fakti abstraktsiooni abil, mida te muidugi teha ei saa. Aga kas ongi tegelikult mingit erinevust selle jälgija vahel, kes ütleb: "Ma kardan," ja vaadeldava asja, milleks on hirm, vahel? Jälgija ongi hirm ja kui te seda taipate, siis ei ole enam mingit energia pillamist püüdluses hirmust lahti saada ning see aegruumiline vahemik jälgija ja jälgitava vahel kaob. Kui näete, et olete osa hirmust, mitte sellest lahus, et te oletegi hirm, siis ei ole vaja midagi teha, siis lõpeb hirm täielikult.

6. osa

Vägivald. Viha. Õigustamine ja hukkamõistmine. Ideaal ja tegelikkus.

Vägivald.

Hirm, nauding, kannatus, mõtlemine ja vägivald on kõik omavahel tihedalt seotud. Enamik meist tunneb lõbu vägivallast, vastumeelsusest kellegi suhtes, mingi rassi või grupi vihkamisest, vaenulikest tunnetest teiste inimeste suhtes. Aga sellises meeleseisundis, milles pole vägivalda, on rõõm, mis on hoopis midagi muud kui lõbu vägivallast kõigi selle konfliktide, vihavaenude ja hirmudega.

Kas me suudame minna vägivalla juurteni ja sellest vabaneda? Vastasel juhul elame lakkamatus võitluses üksteisega. Kui tahate nii elada - ja ilmselt enamik seda tahab - ,siis laske käia. Kui lausute: "Kahju küll, aga vägivald ei lõpe kunagi," siis ei ole teil ja minul suhtlemisvõimalust, sest te olete end tõkestanud; kui aga arvate, et võiks elada ka teisiti, siis on meievaheline suhtlemine võimalik.

Kaalugem siis ühiselt, kas on üldse võimalik teha lõpp igasugusele vägivallale meis enestes ja siiski elada selles ebardlikult julmas maailmas. Ma arvan, et see on võimalik. Ma ei taha, et minus oleks veidikenegi vihkamist, armukadedust, ängistust või hirmu. Tahan elada täielikus rahus, aga see ei tähenda, et tahan surra. Tahan elada sellel oivalisel maakeral, mis on nii rikkalik, nii kaunis. Tahan vaadata puid, lilli, jõgesid, aasu, naisi, poisse ja tüdrukuid

ning samal ajal elada täielikus rahus iseenese ja maailmaga. Mida ma saan teha?

Kui me teame, kuidas vaadata vägivalda nii väliselt - sõjad, mässud, rahvuslikud vastuolud ja klassivõitlus - kui ka meis enestes, siis me ehk suudame minna sinnapoole vägivalda.

See on väga keeruline probleem. Sajandeid on inimene olnud vägivaldne, üle kogu maailma on usundid püüdnud teda taltsutada ja ühelgi neist pole see õnnestunud. Kui võtame selle probleemi ette, siis peame sellesse väga tõsimeelselt suhtuma, sest see viib meid hoopis teistsugusesse valdkonda, aga kui me tahame sellega vaid intellektuaalse meelelahutuse eesmärgil mängida, siis ei jõua me kuigi kaugele.

Teile võib tunduda, et suhtute asjasse vägagi tõsimeelselt, aga kuna nii paljud teised ei ole kavatsenud midagi ette võtta, siis mis kasu on teie tegemistest. Mind ei huvita, kas nad võtavad seda tõsiselt või ei. Mina võtan ja sellest piisab. Ma pole oma venna lapsehoidja. Mulle kui inimolendile on vägivallaprobleem tõesti oluline ja ma kannan hoolt, et ma ei oleks vägivaldne, kuid ma ei saa öelda teile või kellelegi teisele: "Ära ole vägivaldne!". Sel pole mõtet, kui te ise seda ei taha. Kui te ise tõesti tahate probleemi mõista, siis jätkakem oma ühist avastusretke.

Kas vägivallaprobleem on väljas- või seespool? Kas te tahate lahendada seda probleemi välismaailmas või on teil kirbule võetud vägivald teis eneses?

Kui olete iseendas vägivallast vaba, siis tekib küsimus: "Kuidas saan ma elada maailmas, mis on tulvil vägivalda, saamahimu, aplust, kadedust ja julmust? Kas mind mitte ei hävitata?" see küsimus tekib paratamatult. Kui te nii küsite, siis te vist ei elagi tegelikult rahumeelselt. Kui elate rahumeelselt, siis ei ole mingeid probleeme. Teid võidakse vangi panna, kuna keeldute sõjaväkke minemast, või maha lasta, sest te ei nõustu sõdima, aga see pole mingi probleem. On väga oluline, et te seda mõistaksite.

Me püüame mõista vägivalda kui fakti, mitte kui ideed, kui fakti, mis eksisteerib inimolendis ja see inimolend olen mina. Et asjale läheneda, pean olema sellele täielikult avatud. Pean end enese ees kaitsetuks jätma, paljastama, teie ees pole see tingimata vajalik, sest teis see vahest ei huvita. Pean olema sellises meeleseisundis, mis nõuab, et näeksin seda asja lõpuni ega peatuks kusagil, öeldes: "Edasi ma ei lähe."

Küllap on mulle ilmselge, et olen vägivaldne inimolend. Olen kogenud vägivalda viha näol, vägivalda oma seksuaalnõudmistes, vihkamises, mis loob vaenulikkust, vägivalda armukadedusest jne - olen seda tunda saanud ja ütlen enesele: "Tahan mõista kogu seda probleemi, mitte ainult üht kildu sellest, mis väljendub sõjas, vaid inimeses olevat agressiooni, mis on ka loomades ning millest mina olen osa."

Vägivald ei ole ainult see, kui tapame kedagi. Vägivald on ka see, kui kasutame teravaid sõnu, peletame kellegi endast viipega eemale või kuuletume hirmu tõttu. Vägivald ei ole üksnes organiseeritud tapatöö Jumala, ühiskonna või isamaa nimel, see on palju peenem ja sügavam ning me uurime seda juurteni välja.

Kui nimetate end hinduks, muhameedlaseks, kristlaseks, eurooplaseks või millekski muuks, siis on see vägivaldne. Kas teate, miks? Sest te eraldate end ülejäänud inimkonnast. Kui eraldate end uskumuse, rahvuse või traditsiooni alusel, siis see tekitab vägivalda. Seega ei kuulu inimene, kes püüab vägivalda mõista, ühtegi riiki, usundisse, parteisse või süsteemi; tema hooleks on mõista kogu inimkonda.

On olemas kaks põhilist koolkonda, millest üks ütleb, et vägivald on sünnipärane, ja teine arvab, et see on sotsiaalse ja kultuurilise mõju tagajärg. Meid ei huvita, millisesse koolkonda me kuulume, see pole tähtis. Tähtis on tõsiasi, et me oleme vägivaldsed, mitte selle põhjus.

Viha.

Vägivalla üks tavalisemaid väljendusvorme on viha. Kui mu naist või õde rünnatakse, siis olen ma enda arvates õiglaselt vihane; kui kiputakse kallale mu isamaale, ideedele, põhimõtetele, eluviisile, siis olen õiglaselt vihane. Vihane olen ma ka siis, kui ohtu satuvad mu harjumused või

kitsarinnalised arvamused. Kui astute mulle varvastele või solvate mind, siis ma vihastun; kui lasete jalga koos mu naisega, siis olema ma armukade ning seda peetakse õiglaseks, sest ta on minu omand. Kõik need viha liigid on kõlbeliselt õigustatud. Aga ka see, kui ma oma maad kaitstes tapan, on õigustatud. Rääkides vihast, mis on osa vägivallast, kas me vaatame viha kui õiglast ja ebaõiglast vastavalt enese kalduvustele ja keskkonna ajedele või näeme lihtsalt viha? Ei ole head ega halba mõju, on lihtsalt mõju, aga kui mind mõjutab miski, mis mulle ei sobi, siis ma nimetan seda halvaks mõjuks.

Õigustamine ja hukkamõistmine

Kui kaitsete oma peret, isamaad, värvilist riidetükki mida nimetate lipuks, mingit uskumust, ideed, dogmat, asja, mida nõuate või omate, siis just see kaitsmine osutab vihale. Kas saate vaadata viha mingi seletuse või õigustuseta, ilma et ütleksite: "Pean oma varandust kaitsma", "Mul oli õigus vihastada" või "Kui rumal, et vihastun"? Kas saate vaadata viha, nagu oleks see midagi omaette? Kas saate silmitseda seda täiesti objektiivselt, mis tähendab, et te ei kaitse seda ega mõista ka hukka?

Kas suudate?

Kas ma saan teid vaadata, kui olen teie suhtes vaenulik või kui arvan, et olete oivaline inimene

Ma näen teid vaid siis, kui vaatan sügava tähelepanuga, mis ei sisalda ei vaenulikkust ega ka imetlemist. Kas saan samuti vaadata ka viha, mis tähendab, et olen selle probleemi suhtes haavatav, ma ei hakka sellele vastu, vaatlen seda erakordset nähtust ilma mingi reaktsioonita?

Väga raske on vaadata viha kiretult, sest see on osa minust, aga just seda püüan ma teha. Siin ma olen, vägivaldne inimolend, olgu ma siis must, pruun, valge või purpurpunane. Mind ei huvita see, kas ma olen vägivalla pärinud või on ühiskond selle minus tekitanud; mind huvitab see, kas on üldse võimalik olla vaba vägivallast. See on mulle tähtsam kui seks, toit või positsioon, sest vägivald hukutab mind; see hävitab minu ja terve maailma, mistõttu ma tahan seda mõista ja sellest välja pääseda. Tunnen end vastutavana kogu maailma viha ja vägivalla eest. Tunnen vastutust - see pole lihtsalt mingi hulk sõnu - ja ütlen enesele: "Ma saan midagi teha vaid siis, kui olen ise väljaspool viha, vägivalda ja rahvust." See tunne, et pean mõistma vägivalda eneses, toob endaga kaasa määratu elujõu ja uurimiskire.

Selleks, et olla väljaspool vägivalda, ei saa ma seda maha suruda, eitada ega öelda: "Hästi, see on osa minust ja see on nii" või "Ma ei taha seda". Mul tuleb seda vaadata ja uurida, sellega lähedalt tuttavaks saada, aga ma ei saa sellega tuttavaks, kui mõistan selle hukka või õigustan seda. Ometi me mõistame hukka ja õigustame. Seetõttu ma ütlen teile: lõpetage mõneks ajaks see hukkamõistmine ja õigustamine.

Kui tahate lõpetada vägivalla, teha lõppu sõdadele, kui palju te endast selleks annate? Kas teile pole tähtis, et teie lapsi tapetakse, et teie pojad lähevad sõjaväkke, kus neid türanniseeritakse ja maha lüüakse? Kas te tõesti ei hooli? Mu jumal, kui isegi see teid ei huvita, mis siis veel? Oma raha eest hoolitsemine? Ajaviide? Uimastite tarvitamine? Kas te ei näe, et vägivald teis enestes tapab teie lapsi? Või näete seda vaid mingi abstraktsioonina?

Hästi, kui see teid huvitab, siis osalege kogu südamest, et välja uurida asja olemus. Ärge piirduge sellega, et istute mugavalt ja lausute: "Olgu, rääkige meile see ära." Ma ütlen teile, et te ei saa vaadata viha ega vägivalda silmadega, mis mõistavad hukka või õigustavad ning kui see vägivald pole teile põletav küsimus, siis ei saa te neid kahte asja ära jätta.

Esmalt tuleb teil õppida seda, kuidas vaadata viha, oma abikaasat, oma lapsi; teil tuleb kuulata poliitikuid, õppida tundma seda, miks te pole erapooletu, miks mõistate hukka või õigustate. Teil tuleb teada saada, et te mõistate hukka ja õigustate selle pärast, et see on osa sotsiaalsest struktuurist, milles te elate, osa teie tingitusest sakslase, indiaanlase, neegri, ameeriklasena või kellena iganes te olete sündinud ning kogu sellest meele tuimenemisest, mis on sõltuvuse tagajärjeks. Et uurida midagi olemuslikku, peab teil olema võime sügavale minna. Kui teie tööriist on tönts ja nüri, siis te ei saa sügavale minna. Meil tuleb teritada seda tööriista, milleks on meel - meel, mille on nüriks teinud see õigustamine ja hukkamõistmine. Te saate sügavale tungida vaid siis, kui teie meel on nõelterav ja tugev kui teemant.

Pole mingit kasu sellest, kui lihtsalt istute ja küsite: "Kust ma sellise meele saan?" Te peate seda tahtma nii, nagu tahate järgmist söögikorda ja peate nägema, et see, mis teeb teie meele töntsiks ja rumalaks, on haavamatuse tunne, mis on ümberringi seinad ehitunud ning on osa hukkamõistmisest ja õigustamisest. Kui meel sellest vabaneb, siis te saate vaadata, uurida ja süüvida ning võib-olla jõuate seisundini, milles olete kogu probleemist läbinisti teadlik.

Ideaal ja tegelikkus.

Tulgem tagasi keskse küsimuse juurde - kas on võimalik vägivalda enesest välja juurida? Kui ütleksin: "Te pole muutunud. Miks?", siis oleks ka see üks vägivalla avaldumisvorme. Seda ma ei tee, sest mulle pole põrmugi oluline teis milleski veenda. See on teie elu, mitte minu oma.Oma asi, kuidas elate. Ma küsin, kas mistahes ühiskonnas elaval olendil on võimalik end sisimas vägivallast puhastada? Kui on teostatav, siis loob see protsess siia maailma uue eluviisi.

Enamik meist on vägivalla kui eluviisiga leppinud. Kaks kohutavat sõda pole õpetanud meile midagi peale selle, kuidas ehitada inimolendite vahele üha rohkem tõkkeid - tõkkeid teie ja minu vahele. Kuidas peaks toimima need, kes tahavad vägivallast vabaneda? Ma ei usu, et me saavutaksime midagi analüüsi abil, tehku seda siis me ise või asjatundjad. Võime olla suutelised end veidi mugandama, mistõttu elame pisut tasasemalt ja suurema kiindumusega, kuid see ei anna meile totaalset taju. Aga ma pean teadma, kuidas analüüsida, mis tähendab, et protsessi käigus muutub mu meel erakordselt vahedaks ning see

terasus, tähelepanu, tõsimeelsus annab tulemuseks totaalse taju. Inimene ei suuda kogu probleemi ühe pilguga haarata; nägemisselgus on võimalik vaid siis, kui inimene suudab näha üksikasju ja seejärel hüpata.

Mõned on kasutanud vägivallast vabanemiseks vägivallatuse aadet ja me mõtleme, et kui meie aateks on vägivalla vastand, vägivallatus, siis vabaneme tegelikkusest, aga me ei saa ometi sellest vabaks. Meil on olnud arvutult ideaale, kõik pühad raamatud on neid täis, aga ometi oleme endiselt vägivaldsed. Miks mitte tegeleda siis vägivalla enesega ja unustada see sõna hoopis?

Kui tahate mõista tegelikkust, siis peate pühendama sellele kogu oma tähelepanu, kogu oma jõu. Tähelepanu ja jõud on hajutatud, kui loote väljamõeldud ideaalse maailma. Kas suudate ideaali täielikult hüljata? Inimene, kes on tõeliselt tõsimeelne ja keda ajendab tahe välja uurida, mis on tõde või armastus, ei oma mingeid mõisteid. Ta elab vaid selles, mis on.

Et uurida enese viha kui tõsiasja, tuleb teil vältida selle arvustamist, sest niipea kui kujutlete selle vastandit, mõistate viha hukka ning seetõttu te ei näe seda sellisena, nagu see on. Kui ütlete, et tunnete kellegi suhtes vastumeelsust või vihkate kedagi, siis on see fakt, kuigi see võib kõlada kohutavalt. Kui vaatate seda tunnet ja lähete täielikult sellesse, siis see lakkab, aga kui lausute: "Ma ei tohi vihata, mu südames peab olema armastus", siis elate kaksiknormiga silmakirjalikus maailmas. Elada täielikult käesolevas hetkes tähendab elamist koos sellega, mis on,

tegelikkusega, ilma mingi hukkamõistu või õigustamiseta - siis mõistate seda nii totaalselt, et te ammendate selle asja. Kui näete selgelt, siis ongi probleem lahendatud.

Kas suudate vägivalla palet selgelt nähe - mitte ainult väljas, vaid ka teie sees, mis tähendab, et olete täielikult vaba vägivallast, sest te pole võtnud omaks ideoloogiat, mille abil sellest vabaneda? See nõuab väga sügavat mõtlust, lihtsalt sõnalisest nõustumisest või mittenõustumisest ei piisa.

Olete nüüd lugenud tervet rida väiteid, aga kas olete ka tõeliselt mõistnud? Teie sõltuv ja tingitud meel, eluviis, kogu selle ühiskonna struktuur, milles te elate, takistavad teid nägemast mingit tõsiasja ja sellest vahetult vabanemast. Te ütlete: "Ma mõtlen sellest, kaalun, kas on võimalik olla vägivallast vaba või mitte. Püüan vaba olla." See on koledamaid asju, mida võite öelda. "Ma püüan." Ei ole mingit püüdmist ega oma parima andmist. Te kas teete seda või mitte. Te varute aega, aga samal ajal maja põleb. Maja põleb selle vägivalla tõttu, mis on maailmas ja teie sees ning te ütlete: "Las ma mõtlen, milline ideoloogia on parim tule kustutamiseks."

Kui maja põleb, kas te siis vaidlete selle mehe juuste värvuse üle, kes vett toob?

7. osa

Suhted. Konflikt. Ühiskond. Vaesus. Narkootikumid. Sõltuvus. Võrdlemine. Ihalus. Ideaalid. Silmakirjalikkus.

Suhted.

Vägivalla lõppemine, mida me just vaatlesime, ei tähenda tingimata sellist meeleseisundit, mille korral inimene elab rahus iseendaga ja seetõttu on ka kõik tema suhted rahumeelsed.

Inimestevahelised suhted põhinevad kujutelmade loomises seisneval kaitsemehhanismil. Igas suhtes loob inimene teisest endale mingi kujutelma ning suhe arenebki nende kahe kujutelma vahel.

Naisel on kujutelm oma mehest - teadlikult ehk mitte, aga see ei muuda asja - ja samuti on mehel mingi kujutelm naisest. Inimesel on kujutelm oma kodumaast ja iseendast ning me aina tugevdame ja täiendame neid kujutelmi. Suhted kujunevadki nende kujutelmade vahel. Tegelik inimestevaheline suhe lõpeb, kui algab kujutelmade moodustamine.

Konflikt.

Kujutelmadel põhinev suhe ei saa iialgi olla rahumeelne, sest need on välja mõeldud ja inimene ei saa elada

abstraktsioonis. Ometi me seda just teemegi: elame ideedes, teooriates, sümbolites ja kujutelmades, mille oleme endi ja teiste kohta loonud ning mis pole sugugi tõepärased. Kõik meie suhted, olgu need siis suhted vara, ideede või inimestega, põhinevad sellel kujutelmade loomisel ning seepärast tekib alati konflikt.

Kuidas on siis võimalik elada täielikus rahus iseenda ja kõigi teistega? Elu eksisteerib suhete näol ja kui see elu põhineb mingil abstraktsioonil, ideel või spekulatiivsel eeldusel, siis peab selline abstraktne elamine paratamatult tekitama suhteid, mis kujunevad lahinguväljadeks. Kas inimesel on üldse võimalik elada täielikult korrapärast siseelu ilma mingi sunduse, matkimise, mahasurumise või sublimatsioonita? Kas ta suudab luua endas sellist korda, elavat seisundit, mis ei ole ideedega piiritletud, sisemist tüünust, mida ühelgi hetkel miski ei häiri - mitte mingis fantastilis-müütilises abstraktses maailmas, vaid igapäevaelus tööl ja kodus?

Ma arvan, et peaksime selle küsimusega väga hoolikalt tegelema, sest meie teadvuses pole ühtki konfliktivaba paika. See konflikt - vasturääkivus, eraldatus, kahesus - eksisteerib kõigis meie suhetes, olgu siis tegemist lähedasima inimesega, naabriga või hoopis ühiskonnaga tervikuna. Kui jälgime end ja oma suhteid ühiskonnaga, siis näeme, et konflikt on olemas meie olemuse kõigil tasanditel - väiksem või suurem konflikt, mis tekitab väga pealiskaudseid reaktsioone või laastavaid tagajärgi.

Ühiskond.

Inimene võtab konflikti igapäevaelu loomupärase osana, sest tema eluviisi koostisesse kuuluvad võistlemine, armukadedus, saamahimu ja agressioon. Kui me võtame omaks sellise eluviisi, siis me tunnustame ühiskonna ülesehitust sellisena, nagu see on, ja elame lugupeetavuse malli järgi. Sellesse malli ongi enamik meist kinni jooksnud, sest suurem osa inimestest tahab üliväga olla lugupeetav seltskond. Kui me uurime oma meelt ja südant, oma mõtteviisi, seda, kuidas me tunneme ja tegutseme igapäevaelus, siis märkame, et kuni me järgime ühiskonna malli, on meie elu üksainus lahinguväli. Kui me seda malli omaks ei võta - ja ükski religioosne inimene ei saa kuidagi sellist ühiskonda tunnustada - siis oleme ühiskonna psühholoogilisest struktuurist vabad.

Vaesus.

Enamik meist on tulvil ühiskonnast pärinevatest asjadest. Ahnus, kadedus, viha, vihkamine, armukadedus, ängistus - oleme tulvil neist asjust, mida ühiskonda ja me ise oleme endis loonud. Erinevad usundid on üle kogu maailma jutlustanud vaesuseideaali. Munk paneb selga vastava rüü, võtab endale uue nime, ajab pea paljaks, asub kongi elama ning annab kasinusetõotuse; Idamaades on tal vaid üks rüü ja üks söögikord päevas ning me kõik austame sellist kasinust. Kuid nood inimesed, kes on väliselt vaesteks hakanud, on endiselt sisimas täidetud ühiskonnaga kaasnevatest asjadest, sest nad taotlevad ikka veel positsiooni ja mõjukust. Nad kuuluvad ühte või teisse ordusse, nii- või naasugusesse usundisse, elavad endiselt mingi kultuuritraditsiooni jaotuste raamides. See pole vaesus. Vaesus tähendab täielikku vabadust ühiskonnast, kuigi inimesel on seejuures mõni riie või söögikord rohkem -

hüva jumal, kelle asi see on? Õnnetuseks pesitseb enamikes inimestes haiglane tung endale tähelepanu tõmmata.

Vaesusest saab imepäraselt kaunis asi siis, kui mõte on vaba ühiskonnast. Inimesel tuleb muutuda sisimas kasinaks, sest siis pole enam püüdlemist, küsimist, soove - ei midagi! Vaid selline sisemine vaesus suudab näha konfliktivaba elu tõde. Säärane elu on õnnistus, mida ei leia ühestki kirikust või templist.

Narkootikumid. Sõltuvus.

Kuidas on võimalik vabastada end ühiskonna psühholoogilisest struktuurist, mis tähendab enese vabastamist konflikti tuumast? Konflikti mõningaid harusid ei ole kuigi raske kärpida, aga me küsime eneselt, kas on võimalik elada täielikus sisemises ja seega ka välises rahus? Mis ei tähenda, et me oleskleme või muutume loiuks. Vastupidi, me muutume hoogsateks, elujõulisteks ja oleme tulvil energiat.

Et mõista mingit probleemi ja sellest vabaneda, on meil vaja suurt hulka kirglikku ja pidevat energiat, mitte ainult füüsilist ja intellektuaalset, vaid ka sellist energiat, mis ei sõltu mingist ajendist, psühholoogilisest stiimulist või narkootikumist. Kui me sõltume mingist stiimulist, siis seesama stiimul muudab meele tuimaks ja tundetuks. Kui võtame mingit narkootikumi, siis võib see anda meile piisavalt energiat, et näeksime mõnda aega asju väga selgelt, kuid meie endine seisund naaseb, mistõttu me oleme ühe rohkem sõltuvad narkootikumist. Seega tekitab

igasugune stimulatsioon või ergastus, olgu selleks kirik, alkohol, narkootikumid, kirjasõna või kõne, vältimatult sõltuvuse, mis ei lase meil asju selgelt ja seega jätab meid eluliselt tähtsast energiast ilma.

Õnnetuseks oleme kõik psühholoogiliselt millestki sõltuvad. Miks me sõltume? Kust tuleb see sõltuvustung? Me rändame praegu koos, te ei oota ometi, et räägiksin teie sõltuvuse põhjustest. Kui uurime koos, siis avastame mõlemad ja seetõttu saab see olema teie enda avastus, mis annab teile elujõudu.

Ma avastan, et sõltun millestki, näiteks publikust, mis mind ergastab. Publikust, suurele inimhulgale kõnelemisest, ammutan ma teatavat energiat. Seetõttu sõltun ma suurest publikust, neist inimestest, olenemata sellest, kas nad nõustuvad öelduga või mitte. Mida enam on nad lahkarvamusel, seda enam annavad nad mulle energiat. Kui nad nõustuvad, siis muutub kogu see asu väga pealiskaudseks ja tühjaks. Seega ma avastan, et vajan publikut, sest inimestele rääkimine on väga ergastav asi. Miks ma sõltun neist? Sest iseendas olen ma tühine, minus pole midagi, ei ole allikat, mis oleks alati küllane, elujõuline ja elav. Seepärast ma sõltungi. Olen leidnud põhjuse. Kas põhjuse leidmine vabastab mind sõltuvusest? Põhjuse leidmine on vaid mõistuspärane protsess, mistõttu see ei vabasta sõltuvusest. Mingi idee intellektuaalne tunnustamine või emotsionaalne nõustumine teatava ideoloogiaga ei suuda vabastada sõltuvusest, millestki, mis seda ergutab. Vaid vahetu nägemine vabastab ergutamise ja sõltuvuse süsteemist ning sellest, kuidas sõltuvus muudab

meele töntsiks ja loiuks. Vaid kõige selle tervikluse nägemine vabastab meele.

Seega pean uurima, mida tähendab näha täielikult. Kuni ma vaatan elu teatavalt seisukohalt, teatava kalli kogemuse või kogutud teadmiste alusel, mis moodustavad mu tausta, iseenda, ei näe ma terviklikult. Olen mõistuspäraselt, sõnaliselt, analüüsi abil oma sõltuvuse põhjuse leidnud, aga kõik, mida mõtlemine uurib, on vältimatult katkendlik, mistõttu ma näen millegi terviklust vaid siis, kui mõte ei sekku.

Siis näen ma oma sõltuvust kui fakti, näen seda, mis on. Ma näen seda ilma mingi sümpaatia või antipaatiata, ma ei taha sellest sõltuvusest lahti saada või sellest põhjusest vabaneda. Ma jälgin seda ning sellise jälgimise korral näen ma kogu pilti, mitte tükki sellest, mistõttu meel saab vabaks. Nüüd olen avastanud, et energia hajumise tingib killustumine. Olen leidnud energia hajumise algpõhjuse.

Võrdlemine.

Te võite mõelda, et see pole energia raiskamine, kui te matkite, võtate omaks mingi autoriteedi, sõltute preestrist, rituaalist, dogmast, parteist või mingist ideoloogiast, aga ideoloogia järgimine, olgu see siis hea või halb ideoloogia, püha või patune, on katkendlik toimimine ning tekitab seetõttu konflikti. Konflikt on vältimatu seni, kuni on olemas jaotus selleks, mis peaks olema ja mis on, ning mistahes konflikt tähendab energia hajumist.

Kui esitate endale küsimuse "Kuidas ma saaksin konfliktist vabaks?" ,siis loote uue probleemi, mis tähendab konflikti suurenemist, ent kui te näete seda konflikti tõsiasjana, nagu näeksite mõnd kindlakujulist objekti - selgelt ja vahetult - ,siis mõistate olemuslikult sellise elu tõde, milles pole konflikti.

Määratleme seda pisut teisiti. Me võrdleme alati seda, mis me oleme, sellega, mis me peaksime olema. See peaks olema on selle projitseerimine, mida me enda arvates peaksime endast kujutama. Kui on võrdlus, siis on ka vasturääkivus. See ei käi mitte ainult võrdlemise kohta millegi või kellegagi, vaid ka sellega, kes te olite eile, ning seetõttu tekib konflikt selle vahel, mis on olnud ja mis on. Kui pole võrdlemist, siis jääb vaid see, mis on, ja sellega koos elada tähendab olla rahumeelne. Siis saate ilma mingi takistuseta pöörata kogu oma tähelepanu sellele, mis teis on - olgu see siis meeleheide, inetus, julmus, hirm, ängistus või üksindus - ja elada täielikult sellega koos; siis pole vasturääkivust ja järelikult pole ka konflikti.

Kuid me kõrvutame end pidevalt - nendega, kes on rohkem rikkamad ja toredamad, rohkem intellektuaalsemad, südamlikumad, kuulsamad, selle ja tolle poolest paremad. See rohkem mängib meie elus erakordselt olulist rolli; see enese pidev kõrvutamine millegi või kellegagi on üks esmaseid konflikti põhjuseid.

Miks võrdlemine üldse olemas on? Miks te võrdlete end kellegi teisega? Seda on lapsest saati õpetatud. Igas koolis võrreldakse õpilast A õpilasega B ning A hävitab end, püüdes olla B moodi. Kui te üldse ei võrdle, kui pole ideaali, vastandit, kahesust tekitavat tegurit, kui te ei pinguta enam, et mitte olla see, mis te olete - mis siis teie meelega juhtub? Siis on teie meel lakanud loomast vastandeid, on muutunud väga taibukaks ja tundlikuks ning on võimeline määratuks kireks, sest pingutus on kire hajumine, king on aga elujõud ja ilma kireta ei saa te midagi teha.

Kui te ei võrdle end kellegi teisega, siis olete see, mis te olete. Võrdlemise kaudu loodate areneda, kasvada, saada taibukamaks ja kaunimaks. Kas saate? Tõsiasi on see, kes te olete ja võrdlemisega te killustate seda tõsiasja ning raiskate energiat. Kui näete seda, mis te tegelikult olete, ilma mingi võrdluseta, siis annab see nägemine teile määratut jõudu vaatamiseks. Kui suudate vaadata end võrdlemata, siis olete väljaspool võrdlust, aga see ei tähenda, et meel oleks loiult rahulolev. Nõnda näeme, kuidas meel raiskab energiat, mis on sedavõrd vajalik elu terviklikkuse mõistmiseks.

Ihalus.

Ma ei taha teada, kellega ma konfliktis olen, mind ei huvita mu olemuse pinnapealsed konfliktid. Ma tahan teada, miks konflikt üldse peab olema? Kui ma endale selle küsimuse esitan, siis ma näen põhjapanevat probleemi, mil pole midagi pistmist pinnapealsete konfliktidega ja nende lahendustega. Mind huvitab keskne probleem ja ma näen - ehk näete ka teie? - , et ihalduse loomus, kui seda õigesti ei mõisteta, viib vältimatult konfliktini.

Ihaldus on alati vasturääkivusega seotud. Ma ihaldan vasturääkivaid asju, mis ei tähenda, et ma peaksin ihalduse hävitama, alla suruma, seda juhtima või õilistama, ma lihtsalt näen, et ihaldus ise on vasturääkiv. Vasturääkiv pole mitte ihalduse objekt, vaid ihalduse kui selline loomus. Konflikti ei mõista ma enne, kui olen mõistnud ihalduse loomust. Me oleme vasturääkivas seisundis, mille on tekitanud ihaldus - ihaldus, mis kujutab endast naudingu taotlust ja kannatuse vältimist, mida oleme juba uurinud.

Ideaalid. Silmakirjalikkus.

Seega näeme, et ihaldus on vasturääkivuse juureks, millegi tahtmise ja mittetahtmise kaheloomuline toimimine. Kui teeme midagi nauditavat, siis ei sisaldu selles sugugi pingutust, kas pole nii? Kuid naudinguga kaasneb kannatus ja siis järgneb võitlus kannatuse vältimiseks, mis on taas energia hajumine. Miks on meis see kahesus? Looduses on loomulik kahesus - mees ja naine, valgus ja vari, öö ja päev - , aga miks on meis psühholoogiline kahesus? Palun, mõelge sellele koos minuga, ärge oodake, et ütlen teile. Teil tuleb enda mõistust tarvitada, et seda välja uurida. Minu sõnad on vaid peegliks, milles saate end vaadata. Miks on meis see psühholoogiline kahesus? Kas sellepärast, et meid on kasvatatud alati võrdlema olemasolevat sellega, mis peaks olema? Me oleme tingitud selle suhtes, mis on õige ja vale, hea ja halb, kõlbeline ja kõlblusetu. Kas kahesus on tekkinud meie arvamusest, et vägivalla, kadeduse, armukadeduse ja alatuse vastanditest mõtlemine aitab meil neist omadustest vabaneda? Kas me kasutame vastandit hoovana, et vabaneda sellest, mis on? Või on see tegelikkusest põgenemine?

Kas te kasutate vastandit kui vahendit, et vältida tegelikkust, millega te ei oska toime tulla? Või on see nii seetõttu, et tuhandeid aastaid on propaganda korrutanud, et teil peab olema ideaal - oleva vastand - , et olevikuga toime tulla? Kui teil on ideaal, siis mõtlete, et see aitab teil olevast vabaneda. Aga ei! Võite elu lõpuni jutlustada vägivallatusest ja samas külvata vägivallaseemneid.

Teil on ettekujutus sellest, kes te peaksite olema ja kuidas toimima, kuid kogu aeg te tegelikult käitute teisiti; seega näete, et põhimõtted, uskumused ja ideaalid põhjustavad vältimatult silmakirjalikkust ja ebaausust. Just ideaal loob vastandi olevale; seega, kui teate, kuidas olla koos olevaga, pole vastand vajalik.

Püüe saada kellegi teise või enese ideaali sarnaseks on üks peamisi vasturääkivuse, segaduse ka konflikti põhjusi. Segane meel jääb selliseks igal tasandil, tehku ta mida tahes; iga toiming, mis sigib segadusest, loob veelgi enam segadust. Ma näen seda väga selgelt, sama selgelt, nagu ma näen vahetut füüsilist ohtu. Mis siis juhtub? Ma lakkan toimimast segaduse tingimustes. Sestap on toimimatus täielik toimimine.

8. osa

Vabadus. Mäss. Üksindus. Süütus. Elamine sellisena, nagu olen.

Vabadus.

Veel pole ükski allasurumisagoonia ega mingi malli järgimise julm distsipliin kedagi tõe juurde viinud. Et tõde kohata, peab meel olema täielikult vaba, ilma ühegi moonutuseta.

Kuid kõigepealt küsigem endalt, kas me tõepoolest tahame vabad olla? Kui me räägime vabadusest, kas mõtleme siis täielikke vabadust või vabanemist ainult mingist tülikast, ebameeldivast või soovimatust asjast? Me tahaksime vabaneda valulikest ja ebameeldivatest mälestustest ning õnnetutest elamustest, kuid alles jätta oma mõnusad ja rahuldust pakkuvad ideoloogiad, vormelid ja suhted. See on võimatu, sest, nagu oleme näinud, nauding ja kannatus on lahutamatud.

Seega peab igaüks ise otsustama, kas ta tahab olla täielikult vaba. Kui ütleme, et tahame, siis peame mõistma vabaduse loomust ja ülesehitust.

On's see vabadus, kui olete vaba millestki - valust või mingist ängistusest? Või on vabadus midagi hoopis teistsugust? Võite olla vaba näiteks armukadedusest, kuid

kas pole see vabadus vaid reaktsioon ja seetõttu üldsegi mitte vabadus? Võite vägagi hõlpsasti vabaneda dogmast, kui analüüsite seda ja viskate ära, aga selleks vabanemiseks võib olla ka põhjus, et antud dogma ei ole enam moodne või otstarbekohane. Võite vabaneda natsionalismist, sest usute internatsionalismi või tunnete, et pole enam majanduslikult vajalik klammerduda selle totra natsionalistliku dogma külge, millega käib kaasas lipp ja kogu see muu pahn. Võite selle hõlpsasti kõrvale jätta. Võite ka vastustada mõnd vaimset või poliitilist juhti, kes lubab teile vabadust distsipliini või mässu läbi. On's sellisel ratsionalismil, loogilisel järeldusel midagi ühist vabadusega?

Kui ütlete, et olete millestki vaba, siis on see reaktsioon, millest saab uus reaktsioon ning see toob kaasa veel ühe allumisvormi. Nii et teil võib olla terve ahel reaktsioone, millest te igaüht peate vabaduseks. Kuid see pole vabadus, vaid kõigest mugandatud möödaniku jätkuvus, mille külge meel klammerdub.

Mäss.

Tänapäeva noorus, nagu noorus ikka, mässab ühiskonna vastu ja see on iseenesest hea, aga mäss ei ole vabadus, sest kui te mässate, siis on see reaktsioon, mis loob oma malli ning te takerdute sellesse malli. Mõtlete, et see on midagi uut, aga see pole nii: on vaid vana uuel kujul. Mistahes sotsiaalne või poliitiline mäss pöördub vältimatult tagasi vana hea kodanliku meelsuse juurde.

Vabadus ei tule mässu läbi, vaid siis, kui te näete ja toimite. See nägemine on toimimine ja säärane toimimine on sama kiire, nagu siis, kui märkate ohtu. Siis ei ole mingit ajutegevust, arutlust või kõhklemist; oht ise sunnib toimima ning seetõttu tähendab nägemine toimida ja vaba olla.

Üksindus.

Vabadus on meeleseisund - mitte vabadus millestki vaid vabadusetunne, vabadus pidada kõike küsitavaks, mistõttu see on niivõrd jõuline, teokas ja tugev, et heidab kõrvale igasuguse sõltuvuse, orjuse, muganemise ja heakskiidu. Säärane vabadus tähendab täielikku üksiolekut. Kas meel, mis on üles kasvanud keskkonnast ja enese kalduvustest sõltuvas kultuuris, suudab eales leida seda vabadust, mis on täielik üksindus ja milles pole mingit juhtimist, traditsiooni ega autoriteeti?

Seega üksindus on meeleseisund, mis ei sõltu mingist stiimulist ega teadmisest ning ei ole ühegi kogemuse ega järelduse tagajärg. Enamik meist ei ole kunagi sisimas üksi. Eraldatuse, enese teistest eraldamise ja üksinduse vahel on erinevus. Me kõik teame, mida tähendab olla eraldatud - ehitame enda ümber seina, et mitte kunagi haiget saada, mitte olla haavatav; kasvatame erapooletust, mis on ka üks hingepiina vorme, või siis elame ideoloogia ähmases elevandiluutornis. Üksindus on midagi muud.

Süütus.

Te pole eal üksi, sest olete tulvil mälestusi, sõltuvust, möödanikupominaid; teie meel ei ole kunagi klaar kogu sellest pahnast, mis on sinna kuhjunud. Et üksi olla, tuleb minevikule surra. Kui olete täielikult üksi, ei kuulu ühtegi peresse, rahvusesse, kultuuri või mingile teatavale mandrile, siis tunnete end kõrvalseisjana. Inimene, kes on nõnda täiesti üksi, on süütu ja see süütus vabastab kannatustest.

Me kanname kaasas koormat tuhandete inimeste öeldust ja kõikide meie õnnetuste mälestusi. Kõik see täielikult hüljata tähendab olla üksi ja meel, mis on üksi, ei ole ainult süütu, vaid ka noor, mitte ajalises või vanuse mõttes, vaid noor, süütu ja elav vanusest olenemata - ainult säärane meel suudab näha tõde ja seda, mis ei ole mõõdetav sõnadega.

Elamine sellisena, nagu olen.

Selles üksinduses hakkate mõistma vajadust elada sellisena, nagu olete, mitte nagu te peaksite olema või olete olnud. Vaadake, kas saate silmitseda end ilma mingi võbinata, võltsi tagasihoidlikkuseta, hirmuta, õigustamata ja hukka mõistmata - lihtsalt elada enesega sellisena, nagu te tõesti olete.

Te hakkate midagi mõistma vaid siis, kui elate selle vahetus läheduses. Niipea kui harjute sellega - enese ängistuse, kadeduse või millega iganes - ei ela te enam koos sellega. Kui elate jõe ääres, siis mõne aja pärast te ei kuule enam veevulinat. Sama lugu on pildiga teie toas, mida iga

päev näete - nädala pärast olete selle silmist kaotanud. Nii on ka mägede, orgude, puude ning teie lähedastega. Et elada koos millegi taolisega, nagu seda on armukadedus, kadedus või ängistus, ei tohi te eal sellega harjuda või seda heaks kiita. Peate selle omaduse eest hoolitsema, nagu hoolitsete äsjaistutatud puu eest, kaitstes seda tormi ja ülemäärase päikesevalguse eest. Peate hoolima, mitte hukka mõistma või õigustama. Seetõttu hakkate seda omadust armastama. Mitte et armastate kade või murelik olla, nagu paljud inimesed seda teevad, vaid pigem te hoolite selle omaduse jälgimist eneses.

Kas te suudate - kas teie ja mina suudame - elada sellistena, nagu me oleme, teades, et oleme tuimad, kadedad, hirmul; usume, et oleme määratult kiindunud, kui me tegelikult polegi; solvume kergelt, hõlbus on meid meelitada ja igavust tundma panna? Kas suudame elada kõige sellega, seda heaks kiitmata ja eitamata, nii et lihtsalt jälgime ning ei muutu haiglaseks või masendunuks ega satu ka ülevasse meeleollu?

Küsigem endilt veel üht asja. Kas vabadus, üksindus, kokkupuude kõige sellega, mida me endast kujutame, tuleb aja jooksul? Kas vabaduse saavutamine on järkjärguline protsess? Ilmselt mitte, sest kui te toote mängu aja, siis ikestate end üha enam ja enam. Te ei saa vabaneda järk-järgult, see pole aja küsimus.

Järgmisena kerkib küsimus, kas te saate sellest vabadusest teadlikud olla? Kui ütlete: "Olen vaba", siis te pole seda. Sama lugu on inimesega, kes lausub: "Olen

õnnelik." Hetkel, mil ta ütleb, et on õnnelik, elab ta mälestuses millestki, mida enam pole. Vabadus saab tulla vaid loomulikul teel, mitte soovimise, tahtmise ja igatsuse läbi. Ei aita ka see, kui loote kujutelma vastavalt sellele, mida te vabadusest mõtlete. Et seda kohata, peab meel õppima vaatama elu ääretut kulgu aja orjuseta, sest vabadus on väljaspool teadvust.

9. osa

Aeg. Kurbus. Surm.

Aeg.

Mul on kange kiusatus rääkida teile lugu sellest, kuidas üks otsija läks Jumala juurde ja tahtis tõde õppida. Jumal kurtis: "Mu sõber, täna on nii palav. Palun too mulle klaas vett." Otsija läks ja koputas esimese ettejuhtuva maja uksele. Lävele tuli kaunis noor naine. Otsija armus temasse, nad abiellusid ja neil oli palju lapsi. Ühel päeval hakkas sadama ning aina sadas ja sadas - jõed tõusid üle kallaste, tänavaist said vood, majad uhuti minema. Otsija püüdis oma naist ja lapsi päästa ning kui vool ta ära kandis, hüüdis ta: "Issand, palun päästa mind!", mille peale Issand küsis: "Kus on klaas vett, mida ma palusin?"

See on vahva lugu, sest enamik mõtleb aja raames. Inimene elab aja järgi. Tuleviku avastamine on ikka olnud eelistatavaim põgenemismäng.

Me mõtleme, et muutused meis saavad tulla aja jooksul, et korda saab enese luua vähehaaval, päev päeva järel. Kuid aeg ei too korda ja rahu, mistõttu meil tuleb lakata mõtlemast järkjärgulisuse mõistetes. See tähendab, et meie jaoks pole homset, milles olla rahumeelne. Meil tuleb jalamaid korras olla.

Kui on tegemist tõelise ohuga, siis aeg kaob, eks ole? Toimimine on sel juhul viivitamatu. Kuid me ei näe paljude oma probleemidega seonduvat ohtu ja seetõttu leiutame aja, et neist üle saada. Aeg on petis, sest see ei aita meil kuidagi muutuda. Aeg on liikumine, mille inimene on jaganud minevikuks, olevikuks ja tulevikuks ning kuni ta seda jagab, on ta alati konfliktis.

Kas õppimine on aja küsimus? Tuhandete aastate kestel pole me suutnud selgeks saada, et on paremaid eluviise kui üksteise vihkamine ja tapmine. Aja probleemi on väga vaja mõista, kui tahame lahendada elu, millel oleme aidanud muutuda nii ebardlikuks ja mõttetuks, nagu see on.

Esmalt tuleb mõista, et me saame aega vaadata vaid meele värskuse ja süütuse abil, mida oleme juba käsitlenud. Me oleme paljude probleemide suhtes segaduses ja sellesse segadusse uppunud. Kui inimene on metsa eksinud, mida ta siis kõigepealt teeb? Jääb seisma, eks ole? Ta peatub ja vaatab ringi. Aga mida rohkem oleme segaduses, seda enam tormame ning aina otsima, palume, nõuame ja nurume. Esimene asi, mida tuleks teha, kui tohin selle välja pakkuda, oleks sisimas täielikult peatuda. Kui te sisemiselt, psühholoogiliselt peatute, siis muutub teie meel väga rahumeelseks ja selgeks. Siis saate seda ajaprobleemi tõeliselt vaadata. Probleemid on olemas vaid ajas, s.t. kui tegeleme mingi küsimusega mittetäielikult. See mittetäielik tegelemine loobki probleemi. Kui kohtame seda täieliku tähelepanuta -, siis loome probleemi. Probleem kestab seni, kuni me ei pööra sellele täit tähelepanu, lootes seda kunagi hiljem lahendada.

Kas teate, mis on aeg? Mitte kella järgi, vaid psühholoogiline aeg? See on vahemik, mis lahutab mõtet ja tegu. Mõte on ilmselt enesekaitseks, mõte turvalisusest. Toimimine on alati vahetu, see pole minevikust ega tulevikust pärit. Toimimine on alati olevikus, kuid see on niivõrd ohtlik ja ebakindel, et me kohandume mingi mõttega, millelt loodame saada teatavat turvatunnet.

Vaadake seda eneses. Teil on ettekujutus, mis on õige ja vale või mingi ideoloogiline mõiste iseenda ja ühiskonna kohta ning te toimite vastavalt sellele kujutlusele. Seetõttu on toimimine kujutlusega kooskõlas, läheneb sellele, mistõttu alati tekib konflikt. On kujutlus, vahemik ja toimimine. Vahemikus aeg paiknebki. See vahemik on põhiliselt mõtlemine. Kui mõtlete, et homme saate õnnelikuks, siis on teil enesest kujutlus, mille järgi te saavutate teatava soovitud tulemuse aja jooksul. Nägemise, ihalduse ja järgnevate mõtete toel jätkuva ihaldamise läbi lausub mõtlemine: "Homme olen ma õnnelik. Homme saavutan edu. Homme on terve maailm üks imekaunis paik." Seega loob mõtlemine selle vahemiku, milleks on aeg.

Kurbus.

Nüüd küsime, kas saame aja lõpetada? Kas suudame elada nii täielikult, et poleks mingit homset, millest mõelda? Sest aeg on kurbus. Eile või tuhat eilset tagasi te armastasite kedagi või oli teil kaaslane, keda pole enam, ning see mälestus jääb, te mõtlete sellega seonduvast naudingust ja piinast, vaatate tagasi, soovite, loodate ja kahetsete. Mõtlemine, jahvatades seda kõike taas ja taas, loob kurbuseks nimetatud asja ja annab ajale jätkuvuse.

Kuni mõtte loodud ajavahemik on olemas, on ka kurbus, jätkuv hirm. Tekib küsimus, kas vahemik saab kaduda? Kui küsite: "Kas see lõpeb kunagi?", siis on see juba kujutlus, midagi, mida tahate saavutada, mistõttu ajavahemik on taas kohal ja teie olete jälle lõksus.

Surm.

Võtame näiteks surma, mis on enamikule inimestest tohutuks probleemiks. Te teate surma olemasolu, sest iga päev on see teie kõrval. Kas on võimalik kohata surma nii täielikult, et te ei teeks sellest mingit probleemi? Et seda niiviisi kohata, peavad kaduma kõik sellega seonduvad uskumused, lootused ja hirmud, sest vastasel juhul kohtute selle erakordse nähtusega mingi järelduse, kujutelma, ettekavatsetud ängistuse vahendusel, mistõttu te kohtute sellega aja raames.

Aeg on vahemik jälgija ja jälgitava vahel. Jälgija, teie, kardab kohtuda surmaks nimetatud nähtusega. Te ei tea, mida see tähendab, teil on selle suhtes kõikvõimalikke lootusi ja teooriaid; te usute taaskehastusse, ülestõusmisse või millessegi, mida nimetate hingeks ehk aatmaniks, usute jumalikku ellu, mis on ajatu ja mille jaoks teil on hulk nimesid. Kas olete enda jaoks välja uurinud hinge olemasolu? Või on see vaid kujutlus, mis on teile pärandatud? Kas on olemas midagi kestvat, mis on väljaspool mõtlemist? Kui mõtlemine suudab seda hõlmata, siis ei ole see väljaspool mõtlemist ega saa seetõttu olla kestev, sest mõtlemise vallas pole midagi püsivat. Avastus,

et miski pole igavene, on väga tähtis, sest alles siis on meel vaba, võite vaadata ja selles on suur rõõm.

Te ei saa olla hirmul tundmatuse ees, sest te ei tea sellest midagi ja seega pole ka midagi karta. Surm on vaid sõna ja see sõna, see kujutelm, loobki hirmu. Kas saate jälgida surma ilma kujutelmata? Kuni on olemas kujutelm, millest tekib mõte, seni loob mõtlemine aina hirmu. Siis te kas mõistupärastate oma surmahirmu ja osutate paratamatusele vastupanu või siis leiutate arvutult uskumusi, mis teid surmahirmu eest kaitsevad. Sellest tekib lõhe teie ja kardetava nähtuse vahele. Selles aegruumilises vahemikus on konflikt, mis tähendab hirmu, ängistust ja enesehaletsust. Mõtlemine, mis loob surmahirmu, ütleb: "Lükkame edasi, väldime, hoiame endast võimalikult kaugel, ärgem mõelgem sellest," - aga te siiski mõtlete sellest. Kui ütlete: "Ma ei mõtle sellele," siis olete juba välja mõelnud, kuidas seda küsimust vältida. Te kardate surma, kuna olete selle edasi lükanud.

Oleme eraldanud elamise suremisest ning see vahemik nende vahel on hirm. Selle vahemiku, aja, loob hirm. Elamine on meie igapäevane piin, haavumine, kurbus ja segadus ning juhuti avaneb aknast vaade üle võlutud voogude. Seda nimetame elamiseks ja me kardame surra, mis tähendab selle armetuse lõppemist. Pigem klammerdume tuntu külge, kui vaatame näkku tundmatusele ning tuntu hulka kuuluvad meie maja, mööbel, pere, iseloom, töö, teadmised, kuulsus, üksindus ja meie jumalad. Lakkamatu tiirlemine piiratuse kibestumises.

Me mõtleme, et elamine on alati olevikus ja suremine on miski, mis juhtub kunagi hiljem. Me pole eales küsinud, kas see igapäevane võitlemine ongi üldse elamine. Tahame teada tõde kaaskehastumise kohta, tõendusi hinge edasielamisest, kuulame selgeltnägijate väiteid ja psühhotrooniliste uuringute järeldusi, aga me ei küsi iialgi, iialgi, kuidas elada - elada iga päev rõõmu, hurma ja iluga. Oleme elu koos kõige piina ja meeleheitega omaks võtnud ning sellega harjunud. Surmast mõtleme kui millestki, mida tuleb hoolikalt vältida. Aga kui teame, kuidas elada, siis on surm harukordselt elu sarnane. Te ei saa elada suremiseta. Te ei saa elada, kui te igal hetkel ei sure psühholoogiliselt. See ei ole mingi intellektuaalne paradoks. Et elada iga päev täielikult, nii nagu see oleks enneolematu kaunidus, selleks tuleb meil kõigele möödanikust pärinevale surra, vastasel juhul elate te masinlikult ja masinlik meel ei saa iial tunda armastust ega vabadust.

Enamik kardab surma, sest me ei tea, mida tähendab tõeliselt elada. Me ei tea, kuidas elada ja seetõttu ei tea ka, kuidas surra. Kuni kardame elu, kardame ka surma. Inimene, kes ei karda elu, ei karda olla täiesti kindlusetu, sest ta mõistab, et psühholoogiliselt ei saa olla mingit kindelolekut. Kui kaitstust pole, siis on tegu lõputu liikumisega ning sel juhul on elu ja surm üks ja sama. Inimene, kes elab konfliktita, elab ilu ja armastuse keskel, ei karda surma, sest armastada tähendab surra.

Kui te surete kõigele tuntule, oma perele, mälestustele, kõigele, mida olete tundnud, siis on surm puhastus, noorendav protsess, siis toob surm endaga kaasa süütuse ja

ainult süütud on kirglikud, mitte need, kes usuvad või tahavad välja uurida, mis juhtub pärast surma.

Et teada saada, mis juhtub, kui surete, tuleb teil surra. See pole nali. Teil tuleb surra - mitte füüsiliselt, vaid sisemiselt kõigele, mille suhtes olete kibestunud. Kui olete surnud ühele oma naudinguist ja kui see on toimunud loomulikult, ilma mingi sunni ja arutluseta, siis te teate, mida tähendab surra. Surra tähendab omada meelt, mis on enesest tühi, mis ei sisalda igapäevaseid igatsusi, naudinguid ja hingepiinu. Surm on uuenemine, muutumine, milles mõtlemine ei toimi, sest mõtted on vanad. Kui on surm, siis sünnib midagi täiesti uut. Vabanemine teadaolevast on surm ja siis te elate tõeliselt.

10. osa

Armastus.

Armastus.

Soov leida inimsuhete abil mingit turvatunnet või julgeolekut tekitab paratamatult kannatusi ja hirmu. See julgeoleku taotlemine kutsub esile kindlusetuse. Kas olete kunagi üheski oma inimsuhtes kaitstust leidnud? Kas olete? Enamik meist tahab armastamise ja armastatud olemise kindlustatust, aga kas saab olla armastust, kui igaüks taotleb enese kaitstust? Armastust pole, sest me ei tea, kuidas armastada.

Mis on armastus? Sõna on niivõrd ülekoormatud ja laostunud, et ma vaevalt suudan seda kasutada. Igaüks räägib armastusest - viimne kui üks ajaleht ja ajakiri ning kõik misjonärid jahvatavad lakkamatult armastusest. Ma armastan oma maad, kuningat, mõnda raamatut, seda mäge, armastan mõnu, abikaasat, Jumalat. On's armastus idee? Kui on, siis saab seda igal moel kultiveerida, ergutada, kalliks pidada, nihutada ja väänata. Kui ütlete, et armastate Jumalat, mida see tähendab? See tähendab, et armastate enese mõttekujutluses loodud pilti, iseenda peegeldust, mis on rüütatud auväärsuse vormi vastavalt sellele, mida te õilsaks ja pühaks peate. Seega on täielik mõttetus öelda: "Ma armastan Jumalat." Kui kummardate Jumalat, siis jumaldate iseennast - see pole armastus.

Kuna me ei suuda seda armastuseks nimetatavat inimlikku mõistatust lahendada, siis tormame abstraktsioonidesse. Armastus võib olla põhiliseks lahenduseks kõigile raskustele, probleemidele ja vaevadele. Kuidas me saame teada, mis on armastus? Pelgalt määratledes? Kirik on määratlenud seda ühtpidi, ühiskond teisiti ning on kõikvõimalikke hälbeid ja loomuvastasusi. Jumaldamine, kellegagi magamine, tunnete vahetamine, kaaslus - kas seda peame armastuseks? See on olnud norm, mall, mis on muutunud sedavõrd isiklikuks, meeleliseks ja piiratuks, et usundid on väitnud: armastus on midagi tunduvalt enam kui see. Selles, mida nad nimetavad inimlikuks armastuseks, näevad nad naudingut, võistlust, armukadedust, soovi omada, hoida, juhtida ja sekkuda teise inimese mõtteisse ning teades selle kõige keerukust, ütlevad nad, et peab olemas olema ka teist laadi armastus, mis on jumalik, kaunis, puutumatu ja rikkumatu.

Niinimetatud pühamehed on väitnud, et naisi vaadata on täiesti sündsusetu. Nad ütlevad, et sa ei saa Jumalale läheneda, kui lubad endale seksi, mistõttu nad hülgavad selle, kuigi nad on seksuaalsust tulvil. Seksuaalsuse salgamisega torkavad nad välja oma silmad ja lõikavad välja keeled, sest nad eitavad maamuna ilu. Nad on oma südame ja meele surnuks näljutanud, nad on kuivikud, kes on pagendanud ilu, sest see seostub naisega.

Kas armastust saab jagada pühaks ja ilmalikuks, inimlikuks ja jumalikuks, või on vaid üks armastus? Kas armastus kuulub ühe ja mitte paljude juurde? Kui ma ütlen: "Ma armastan sind," kas see välistab armastuse kellegi teise vastu? Kas armastus on isikuline või mitteisikuline? Kas

armastus on kõlbeline või kõlblusetu? Perekondlik või mitte? Kui armastate inimkonda, kas suudate armastada ka üksikisikut? Kas armastus on tunne? Meeleliigutus? Nauding ja iha? Kõik need küsimused osutavad, et meil on mingi ettekujutus armastusest, sellest, mis see peaks või ei peaks olema, mingi mall või kood, mille on kujundanud meid ümbritsev kultuur.

Et uurida armastuse olemust, peame selle esmalt vabastama aastasadade koorikust, kõrvale jätma kõik ideaalid ja ideoloogiad, mis ütlevad, milline peaks või ei peaks armastus olema. Millegi jagamise selleks, mis peaks olema, ja selleks, mis tegelikult on, on kõige petlikum ellusuhtumine.

Kuidas saan ma teada, mis on see leek, mida me nimetame armastuseks - mitte seda, kuidas seda kellelegi väljendada, vaid mida see iseenesest tähendab? Kõigepealt hülgan kõik, mida on asja kohta öelnud kirik, ühiskonda, minu vanemad ja sõbrad, iga inimene ja raamat, sest ma tahan ise välja uurida, mis see on. Tegu on määratu probleemiga, mis hõlmab kogu inimkonda. Seda on määratletud tuhandel eri viisil ja ma ise olen samuti ühe või teise malli raames, vastavalt sellele, mida ma parasjagu naudin. Kas ma ei pea siis mõistmise saavutamiseks end kõigepealt iseenda kalduvustest ja eelarvamustest vabastama? Olen segaduses, enese ihadest lõhestunud, mistõttu ütlen endale: "Kõigepealt lahenda oma segadus. Vahest avastad selle, mis on armastus, nende asjade abil, mis ta ei ole ."

Valitsus ütleb: "Minge ja tapke oma isamaa- armastuse nimel." Kas see on armastus? Religioon ütleb: "Loobu seksist armastuse nimel Jumala vastu. "Kas see on armastus? On's armastus iha? Ärge öelge, et ei ole. Enamiku jaoks on ta just iha koos naudinguga, mis saadakse meelte kaudu, seksuaalse kiindumuse ja täitumuse läbi. Ma ei ole seksi vastu, aga tuleb näha, mis sellega kaasneb. Seks annab teile hetkeks täieliku eneseunustuse tunde, aga siis on kogu see möll jälle tagasi, mistõttu te tahate taas ja taas korrata seda seisundit, milles pole muretsemist ega probleeme, pole isikut. Ütlete, et armastate oma naist. Selles armastuses sisaldub seksuaalne nauding ning nauding, mis tuleneb sellest, et teil on majas keegi, kes vaatab laste järele ja teeb süüa. Te sõltute oma naisest: ta on andnud teile oma keha, tunded, ergutuse, teatava turvalisuse ja heaolu tunde. Siis jätab ta teid maha - tüdineb või leiab kellegi teise - ning kogu teie tundeeluline tasakaal puruneb. Seda ebameeldivat rahutust nimetatakse armukadeduseks. Selles on piina, ängistust, vihkamist ja vägivalda. Seega ütlete te tegelikult: "Armastan sind, kuni sa kuulud mulle, aga kui sa ei kuulu enam mulle, siis hakkan sind vihkama. Kuni saan kindel olla, et sa rahuldada mu nõudmisi, seksuaalseid ja muid, armastan sina, aga kui sa ei anna enam mulle seda, mida ma taha, siis sa mulle enam ei meeldi." Seega on teie vahel vastuseismine, lahusolek ja kui te tunnete end teisest inimesest lahus olevat, siis armastust ei ole. Aga kui te suudate elada koos oma naisega nii, et mõtlemine ei loo kõiki neid vastuolulisi seisundeid, kõiki neid lõputuid tülisid teis eneses, siis te võib-olla - võib-olla - saate tunda armastust. Siis olete täiesti vaba ja tema samuti, kui aga sõltute oma naudinguid täienisti temast, siis olete tema ori. Armastuse vältimatuks eelduseks on vabadus, mitte ainult teisest inimesest, vaid ka iseenesest.

Teisele kuulumises, temast sõltumises on alati paratamatult ängistust, hirmu, armukadedust ja süütunnet, ning kus on hirm, seal armastust pole. Kurbusega koormatud meel ei saa tunda armastust. Härdameelsusel ja tundeküllusel ei ole midagi ühist armastusega. Sama lugu on naudingu ja ihaga.

Armastus ei ole pärit mõtlemisest, mis on möödanik. Mõtlemine ei saa kuidagi armastust aretada. Armastus ei ole ka armukadeduse kütkeis, sest seegi on minevikust pärit. Armastus on alati tegev olevik. See pole "Ma hakkan armastama" või "Olen armastanud." Kui tunnete armastust, siis ei järgi te kedagi, sest armastus ei allu. Kui armastate, siis pole ei austust ega ka lugupidamatust.

Kas te teate, mida tähendab kedagi tõeliselt armastada - armastada ilma vihkamise, armukadeduse, vihata, tahtmiseta sekkuda tema tegudesse või mõtetesse, hukka mõistmata, võrdlemata - kas te teate, mida see tähendab? Kas armastuse puhul on võrdlemist? Kui armastate kedagi kogu südame, meele, kehaga, kogu olemusega, on siis mingit võrdlemist? Kui loovutate end täielikult sellele armastusele, siis ei ole teist.

Kas armastusel on vastutus ja kohustused? Kasutab ta neid sõnu? Kui teete midagi kohusetunde tõttu, on selles siis armastust? Kohustuse puhul ei ole armastust. Kohustus, milles inimene on kui lõksus, hävitab seda. Kuni peate tegema midagi seetõttu, et see on teie kohustus, seni ei armasta te seda, mida teete. Kui on armastus, siis ei ole kohustust ja vastutust.

Õnnetuseks arvab enamik vanemaid, et nad vastutavad oma laste eest ja see vastutustunne väljendub selles, et nad räägivad oma võsukestele, mida nad peaks ja mida ei peaks tegema, kelleks nad peaks saama ja kelleks mitte. Vanemad tahavad, et lapsed saaks turvalise koha ühiskonnas. See, mida nad nimetavad vastutuseks, on osa sellest lugupeetavusest, mida nad jumaldavad. Mulle näib, et seal, kus on lugupeetavus, ei ole loomulikku korda. Neid huvitab vaid see, kuidas olla täiuslikud kodanlased. Kui nad valmistavad oma lapsi ette ühiskonda sobitumiseks, siis seeläbi nad põlistavad sõda, konflikte ja julmust. Kas seda te nimetategi hooleks ja armastuseks?

Tõeliselt hoolitseda tähendab teha seda nii, nagu teeksite puu või lille puhul: kastate taime, uurite tema vajadusi, tagate talle parima pinnase, hooldate teda leebelt ja õrnusega. Kui valmistate oma lapsi ette, et nad sobiks ühiskonda, siis te seate neid valmis mahanottimiseks. Kui te oma lapsi tõeliselt armastaks, siis sõdu ei oleks.

Kui kaotate kalli inimese ja valate pisaraid, kas nutate enese või kadunukese pärast? Kas olete kunagi nutnud teise inimese pärast? Kas olete nutnud lahingus hukkunud poja pärast? Nutnud olete küll, aga kas need pisarad tulevad enesehaletsusest või sellepärast, et inimene tapeti? Kui nutate enesehaletsusest, siis pole teie pisaratel mingit tähendust, sest te olete mures enda pärast. Kui nutate, kuna jäite ilma inimesest, kellesse olete investeerinud hea hulga kiindumust, siis see polnudki tõeline kiindumus. Kui nutate oma sureva venna pärast, siis nutke tema pärast. Väga kerge on nutta enese pärast, et teda ei ole enam.

Ilmselt nutate seetõttu, et see sündmus puudutab teie südant, aga mitte tema pärast. Südant puudutab enesehaletsus, mis teeb teid kalgiks, tarastab teid ning muudab tuimaks ja juhmiks.

On's enese pärast nutmine armastus - nutate, sest olete üksildane, mahajäetud, ei ole enam vägev, kurdate oma saatust - alati olete teie neis pisarais? Kui mõistate, mida tähendab selline vahetu kontakt nagu puu, sambla või käe puudutamine, siis näete, et kurbuse loome ise, selle loob mõtlemine, kurbus on aja tagajärg. Kolm aastat tagasi oli mul vend, kes nüüd on surnud, ning mina tunnen üksildust ja valu, sest pole kedagi, kes pakuks seltsi ja lohutust. Nii tulevadki pisarad silma.

Kui jälgite, siis võite kõike seda eneses toimumas näha. Võite näha seda täielikult ainsa pilguga, pole vajadust analüüsida. Hetketi võite märgata selle minaks nimetatava armetu asja ülesehitust ja loomust. Minu pisarad, minu pere, minu rahvus, minu usund - kogu see inetus on teie sees. Kui näete seda südame, mitte mõistusega, siis on teil olemas võti, mis kannatuse lõpetab.

Kurbus ja armastus ei käi koos, aga kristlikus maailmas on kannatamist idealiseeritud ja jumaldatud, andes mõista, et vaid see on ainus võimalus kannatusest vabaneda ning selline ongi kogu ekspluateeriva religioosse ühiskonna ülesehitus.

Kui küsite, mis on armastus, siis võib vastus olla vägagi hirmutav. See võib tähendada täielikku murrangut, pere võib laguneda, võite avastada, et te ei armastagi oma abikaasat ega lapsi. Vahest tuleb teil purustada kord ehitatud hoone, võib-olla ei lähe te enam iial pühamusse tagasi.

Kui siiski tahate teada saada, siis näete, et armastus ei ole hirm, sõltuvus, armukadedus, omamis- ega valitsemishimu; vastutus- ega kohusetunne ei ole armastus, pole seda ka enesehaletsus ega piin mitte olla armastatud. Armastus ei ole vihkamise vastand mitte rohkem kui alandlikkus on uhkuse vastand. Kui suudate kõik need kõrvale jätta, mitte sunniviisiliselt, vaid uhtudes nad minema, nagu vihm peseb puulehelt paljude päevade tolmu, siis ehk satute sellele kummalisele õiele, mida inimene aina ihaldab.

Kui pole armastust - mitte ainult tilgakestena, vaid külluses - kui teis pole armastuse täitumust, siis liigub maailm hävingu poole. Mõistupäraselt te teate, et inimkonna ühtsus on eluliselt tähtis ja ainus viis selle saavutamiseks on armastus, aga kes õpetab teile, kuidas armastada? Kas mõni autoriteet, meetod või süsteem räägib teile, kuidas armastada? Kui keegi teile sellest räägib, siis pole see armastus. Kas saate öelda: "Ma hakkan armastust harjutama. Istun iga päev mõnda aega, et mõelda armastusest. Hakkan harjutama lahkust ja leebust ning sunnin end teistele tähelepanu pöörama.?" Kas tahate öelda, et suudate hakata armastama? Kui teete seda, siis lendab armastus aknast välja. Kui harjutate mingit armastamismeetodit või -süsteemi, siis võite saada erakordselt osavaks, muutuda lahkemaks või sattuda

vägivallatuse seisundisse, aga sel kõigel pole mingit pistmist armastusega.

Meie lõhestunud kõrbetaolises maailmas pole armastust, sest nauding ja iha mängivad selles suuremat rolli. Siiski pole elul ilma armastuseta mõtet. Ei saa olla armastust, kui pole ilu. Ilu pole see, mida näete, see pole kaunis puu, pilt, ilus hoone või veetlev naine. Ainult selles, mida tunneb meie süda armastades, on tõeline ilu. Armastuseta ja selle ilutundeta pole ka mingeid voorusi ning te teate väga hästi, et mida te ka ei teeks, kuidas ka ei püüaks ühiskonda parandada ja vaeseid toita, te loote vaid kannatusi juurde, sest ilma armastuseta on teis vaid inetus ja vaesus. Aga kui teie südames on armastus ja ilu, siis kõik teie teod on õige ja loomuliku korraga kooskõlas. Kui teate, kuidas armastada, siis võite teha seda, mida tahate, sest see lahendab kõik ülejäänud probleemid.

Seega jõuame küsimuseni: kas saab kohata armastust ilma distsipliini, mõtlemise, sunduse, mingi raamatu, õpetaja või juhi mõjutuseta - kohata seda nii, nagu inimene silmab kaunist päikeseloojangut?

Mulle näib, et üks asi on seejuures tingimata vajalik ja see on kirg ilma ajendita - kirg, mis ei ole mingi kohustuse või kiindumuse tagajärjeks, kirg, mis ei ole himu. Inimene, kes ei tea, mis on kirg, ei saa eales tunda armastust, sest armastus saab tekkida vaid täieliku endast loobumise puhul.

Meel, mis püüdleb, ei ole kirglik. Leida armastust seda taotlemata on ainus viis seda leida, sattuda sellele teadmatult, mitte mingi pingutuse või kogemuse tulemusena. Säärane armastus ei ole ajaga seotud, see on nii isikuline kui ka mitteisikuline, ühtaegu ainsus ja mitmus. Sellega on samuti nagu lillelõhnaga: võite seda nuusutada või ükskõikselt mööduda. See lill on kõigi jaoks ja tolle jaoks, kes võtab vaevaks lõhna nautida ja lille olemasolust rõõmu tunda. Lillele pole oluline, kas keegi on aias või väga kaugel, sest ta on lõhna tulvil ja jagab seda igaühega.

Armastus on alati midagi uut, erksat, elusat, tal pole eilset ega homset ja ta on ülalpool mõistuse sekeldusi. Vaid süütu meel teab, mis on armastus, ja võib elada maailmas, mis pole süütu. Et leida seda harukordset, mida inimesed on lootnud leida ohverdamiste, jumaldamist, suhtlemise, seksi, läbi kõikmõeldava naudingu ja piina - see on võimalik vaid siis, kui mõte hakkab mõistma iseennast ja jõuab loomuliku lakkamiseni. Siis pole armastuses vastandeid ega konflikti.

Te võite küsida: "Kui leian säärase armastuse, mis saab siis mu abikaasast ja lastest? Nad vajavad turvatunnet." Kui esitate säärase küsimuse, siis ei ole te olnud väljaspool mõtlemise valda. Kui olete kordki olnud väljaspool teadvust, siis teate, mis on armastus, milles pole mõtlemist ja seega pole ka aega. Seda praegu lugedes võite olla võlutud, aga minna väljapoole mõtlemist ja aega - mis tähendab kurbuse ületamist - see tähendab olla teadlik sellest, et on olemas meile tuntust erinev mõõde, mida nimetatakse armastuseks.

Te ei oska jõuda selle haruldase lätte juurde. Mida te siis ette võtate? Kui te ei tea, mida teha, siis te ei tee midagi, eks ole? Absoluutselt mitte midagi. Siis olete seesmiselt täiesti vaikne. Kas mõistate, mis see tähendab? Teie ei otsi enam, ei aja midagi taga, pole enam mingit keskpunkti. Siis on – armastus.

11. osa

Vaatamine ja kuulamine. Kunst. Ilu. Kasinus. Kujutelmad. Probleemid. Vahemaa.

Vaatamine ja kuulamine.

Oleme uurinud armastuse loomust ja jõudnud teemani, mis minu arvates nõuab veelgi suuremat teravust ja teadvelolekut. Oleme avastanud, et enamiku inimeste jaoks tähendab armastus mugavust, turvatunnet, midagi, mis tagab neile ülejäänud eluks pideva emotsionaalse rahuldatuse. Siis astub ligi keegi minutaoline ja pärib: "On's see tõesti armastus?" ning palub, et te vaataksite enesesse. Te püüate mitte vaadata, sest see on väga häiriv. Parem on arutleda hinge üle või vahetada mõtteid poliitilise ja majandusliku olukorra teemal. Aga kui olete nurka surutud ja teil tuleb vaadata, siis taipate, et see, mida olete pidanud armastuseks, ei ole seda sugugi. See on vastastikune rahuldamine, teineteise ärakasutamine.

Kui ma ütlen: "Armastusel ei ole homset ega eilset" või "Kui pole keset, siis on armastus", siis on öeldu tõde minu jaoks, aga teie jaoks mitte. Võite seda tsiteerida ja teha sellest vormeli, aga see ei kehti. Teil tuleb ise seda tõsiasja näha, aga see eeldab vabadust vaadata, igasuguse hukkamõistmise, arvustamise, nõustumise või mittenõustumise puudumist.

Vaadata või kuulata - see on sama - on üks raskemaid asju elus. Kui teie silmi pimestavad mured, siis te ei näe

päikeseloojangu ilu. Enamik meist on kaotanud kokkupuute loodusega. Tsiviliseeritud maailm suundub üha enam suurlinnade suunas. Oleme aina enam linnainimesed, kes elavad kitsukestes korterites, ja meil pole piisavalt ruumi sellegi jaoks, et hommikul ja õhtul taevast vaadata. Oleme kaotanud kokkupuute paljude ilusate asjadega. Kas olete märganud, kui vähesed inimesed silmitsevad päikesetõusu, -loojangut, kuupaistet või valguse peegeldumist vees?

Kunst.

Kuna oleme kaotanud kontakti loodusega, arendame seda enam oma intellektuaalseid võimeid. Loeme rohkesti raamatuid, külastame muuseume, kuulame kontserte, vaatame telerit ning meil on veel palju muid meelelahutusi. Osundame lõputult teiste inimeste mõtetele ning mõtleme ja räägime väga palju kunstist. Miks me niivõrd kunstist sõltume? Kas see on mingi põgenemine või stimuleerimine? Kui olete vahetus kokkupuutes loodusega, jälgite lindude lendu, taeva ilu, varje küngastel või ilu teise inimese näol, kas te ka siis tahaksite minna muuseumi, et pilte vaadata? Võib-olla vajate mingit stimuleerimist seepärast, et te ei tea, kuidas vaadata kõiki neid asju, mis teid ümbritsevad.

Üks usuõpetaja tavatses õpilastega igal hommikul vestelda. Kord oli ta just kõnelavale astumas, kui tuli väike lind, istus aknalauale ja hakkas kõigest südamest laulma. Kui lind laulmise lõpetas ja ära lendas, lausus õpetaja: "Tänane jutlus on läbi."

Mulle tundub, et üks raskemaid asju on tõesti selgelt näha, mitte ainult väliseid asju, vaid ka siseelu. Kui ütleme, et näeme puud, lille või inimest, kas me siis ikka tõesti näeme neid? Või näeme pelgalt kujutelma, mille loob vastav sõna? Kui vaatate puud või pilve õhtutaevas, mis on täis valgust ja rõõmu, kas te tegelikult näete seda, mitte ainult silmadega ja mõistuspäraselt, vaid täielikult?

Ilu.

Kas olete kunagi proovinud vaadata mõnd objekti, näiteks puud, ilma seoste ja teadmisteta, mis teil selle kohta on, ilma eelarvamuste, otsustuste ja sõnadeta, mis loovad teie ja puu vahele vaheseina ning ei lase teil näha teda sellisena, nagu ta on. Proovige ja vaadake, mis juhtub, kui te silmitsete puud kogu oma olemusega, kogu oma väega. Selles intensiivsuses leiate, et polegi mingit vaatlejat: on vaid tähelepanu. Vaatleja ja vaadeldav on olemas siis, kui tegu on puuduliku tähelepanuga. Kui vaatate midagi täieliku tähelepanuga, siis pole ruumi mingite mõistete, vormelite või mälestuste jaoks. Seda on oluline mõista, sest me siseneme valda, mis nõuab väga hoolsat uurimist.

Vaid selline meel, mis vaatab täielikku eneseloovutusega puud, tähti või sillerdavat jõevett, teab, mis on ilu, ning kui me tõesti näeme, siis oleme armastuseseisundis. Üldiselt tunneme ilu võrdluse või inimese loodu läbi, mis tähendab ilu omistamist mingile objektile. Ma näen hoonet, mida pean kauniks ning ma hindan seda ilu oma arhitektuurialaste teadmiste ja teist nähtud hoonetega võrdlemise teel. Kuid nüüd küsin eneselt: "Kas on ilu ilma objektita?" Kui on olemas vaatleja, kes on tsensor, kogeja, mõtleja, siis ilu pole, sest ilu on midagi välist, midagi, mida vaatleja vaatab ja

hindab, aga kui vaatlejat pole - see eeldab põhjalikku mõtlust ja uurimist - siis ongi ilu ilma objektita.

Kasinus.

Ilu seisneb vaatleja ja vaadeldava täielikus hülgamises ning see eneseloovutus eeldab totaalset kasinust. Mitte kasinust, mis on omane preestrile ning seisneb kalkuses, keeldudes, reeglites ja kuulekuses, ega ka mitte kasinust riietes, mõtetes, toidus ja käitumises, vaid täielikult lihtsa olemise kasinust, mis tähendab täielikku alandlikkust. Siis pole mingit saavutamist ega redelit, mida mööda ronida. On vaid esimene samm ja see on igikestev samm. Ütleme, et jalutate omaette või kellegagi koos ning ei räägi. Teid ümbritseb loodus, ükski koer ei haugu, autod ei sõida, isegi linnud ei siputa tiibu. Olete täiesti vaikne ja ka loodus teie ümber on tervenisti vaikne. Selles vaikuses, mis hõlmab nii vaatlejat kui ka vaadeldavat - kui vaatleja ei tõlgi nähtut mõtteisse - ilmneb ilu. Pole loodust ega vaatlejat, on vaid üksiolev meel; meel on üksi, mitte eraldatud, üksi vaikuses ja see vaikus on ilu. Kui armastate, on siis mingi vaatleja olemas? Vaatleja on olemas vaid siis, kui armastus muundub ihaks ja naudinguks. Kui armastusega ei liitu iha ja nauding, siis on see armastus tugev. Nagu ilugi on see iga päev midagi täiesti uut. Nagu ma juba ütlesin, armastusel pole eilset ega homset.

Kujutelmad.

Vaid juhul, kui näeme ilma mingi ettemoodustatud kujutelmata, saame olla millegagi vahetus kokkupuutes. Kõik meie suhted on tegelikult kujutletavad, see tähendab, et nad põhinevad mõtte loodud kujutelmal. Kui mul on teist

mingi kujutelm ja teil minust samuti, siis ei näe me ju loomulikult teineteist sellistena, nagu me tegelikult oleme. Näeme kujutelmi, mis oleme teineteisest loonud ja mis takistavad meid kokku puutumast ning seetõttu meie suhted nässu lähevadki.

Kui ütlen, et tunnen teid, siis mõtlen sellega, et tundsin teid eile. Ma ei tunne teid tegelikult praegu. Kõik, mis ma tean, on vaid minu kujutelm teie kohta. See kujutelm koosneb sellest, mis te olete öelnud minu kiitmiseks või solvamiseks, mis te mulle teinud olete; see koosneb kõigist teiega seonduvatest mälestustest ning teie kujutelm minust tekib samal moel. Need kujutelmad suhtlevad omavahel ja ei lase meil teineteisega tõeliselt lähedaselt kokku puutuda.

Kahel inimesel, kes on kaua koos elanud, on teineteisest mingi kujutelm, mis ei lase tekkida tõelisel suhtel. Kui mõistame suhet, siis saame koos toimida, aga koostoimimine ei saa kuidagi kujuneda läbi kujutelmade, sümbolite või ideoloogiliste mõistete. Vaid siis, kui mõistame omavahelise tõelise suhet olemust, on armastus võimalik. Kui meil on kujutelmad, siis on armastus tõrjutud. Seetõttu on oluline mõista, mitte mõistuspäraselt, vaid tegelikult oma igapäevaelus, seda, kuidas te olete loonud kujutelmad oma abikaasa, naabri, lapse, maa, juhtide, poliitikute, jumalate kohta - need ongi ainult kujutelmad.

Need kujutelmad loovad vahemaa teie ja vaadeldava vahele ning selles vahemikus on konflikt. Nüüd uurime koos, kas on võimalik sellest vahemikust nii enesest väljas

kui ka enda sees vaba olla, sest see vahemik lahutab inimesi kõigis suhetes.

Probleemid.

Tähelepanu, mille te mingile probleemile pühendate, ongi jõud, mis selle probleemi lahendab. Kui teie tähelepanu on täielik, kui annate kõik, mis teis on, siis ei ole mingit vaatlejat. On vaid tähelepanuseisund, mis on täielik jõud ja see täielik jõud on arukuse kõrgeim vorm. Loomulikult peab see meeleseisund olema täiesti vaikne ja see vaikus tuleneb täielikust tähelepanust. See pole distsiplineeritud vaikus. See täielik vaikus, milles pole ei vaatlejat ega ka vaadeldavat, on religioosse meele kõrgeim vorm. Seda, mis selles seisundis toimub, ei saa sõnadega väljendada, sest sõnadega öeldu pole tõelisus. Et seda leida, peate omal nahal kogema.

Iga probleem on muude probleemidega seotud, mistõttu siis, kui suudate ühe neist täielikult lahendada - pole tähtis, millise - näete, et suudate hõlpsasti lahendada ka kõik ülejäänud. Jutt on, mõistagi, psühholoogilistest probleemidest. Oleme juba näinud, et probleem on olemas vaid ajas, siis, kui me kohtame mingit asja mittetäielikult. Seega tuleb meil olla teadlik probleemi loomusest ja ülesehitusest ning seda täielikult näha. Ühtlasi peame kohtama probleemi kohe, kui see tekib ja lahendama selle viivitamatult, et see ei jõuaks meeles juurduda. Kui lasta probleemil kesta kuu, päeva või isegi mõne minuti jooksul, siis see juba moonutab meelt. Kas on võimalik kohata probleemi vahetult mingi moonutuseta, olla sellest otsekohe täielikult vaba ja mitte lasta säilida mälestusel, meelekriimustusel? Mälestused on need kujutelmad, mida

me kaasaks kanname, ning need kujutelmad kohtavad eluks nimetatud erakordset asja, mistõttu tekib vasturääkivus ja sellest konflikt. Elu on väga tõeline, pole mingi abstraktsioon, ja kui võtate selle vastu kujutelmade vahendusel, siis tekivad probleemid.

Vahemaa.

Kas on võimalik kohata iga asja ilma aegruumilise vahemikuta, et poleks lõhet minu ja selle vahel, mida ma kardan? See on võimalik vaid siis, kui vaatleja, kes loob kujutelma, kes on kogum mälestusi ja mõtteid, kimp abstraktsioone, ei ole pidev.

Kui vaatate tähti, siis on olemas neid tähti vaatav mina; taevas on täis eredaid tähti, õhk on meeldivalt jahe ning kohal on teie isik, vaatleja, kogeja, mõtleja, teie oma valutava südamega, teie, kese, mis loob vahemaa. Te ei mõista vahemikku enese ja tähtede vahel, enese ja oma abikaasa või sõbra vahel, sest te pole kunagi vaadanud ilma kujutelmata ning seetõttu te ei teagi, mis on ilu või armastus. Te räägite ja kirjutate sellest, aga pole seda tunda saanud, välja arvatud täieliku eneseloovutuse harvad hetked. Kuni on olemas kese, mis loob enda ümber ruumi, seni pole ei armastust, ega ka ilu. Kui keset ja piirjoont pole, siis on armastus. Kui armastate, siis te olete ilu.

Kui vaatate teise inimese nägu, siis vaatate keskmest, mis loob vahemaa kahe inimese vahele, ning seetõttu ongi meie elu nii sisutu ja tundetu. Te ei saa armastust ega ilu viljelda ega tõde leiutada, aga kui olete pidevalt teadlik sellest,

mida teete, siis suudate kasvatada teadvelolekut, mille abil hakkate nägema naudingu, iha ja kurbuse loomust ning inimese äärmist üksildust ja tüdimust. Siis võite kohata seda, mida me siinkohal nimetame vahemikuks.

Kui teie ja jälgitava objekti vahel on vahemik, siis te teate, et armastust pole. Ilma armastuseta loote vaid piina, olenemata sellest, kuidas te ka ei püüaks maailma parandada, uut korda luua või uuendusi arutada. Seega sõltub kõik teist. Pole ühtegi juhti, õpetajat, kedagi, kes ütleks teile, mida teha. Te olete üksi ses hullumeelses ja julmas maailmas.

12. osa

Vaatleja ja vaadeldav.

Vaatleja ja vaadeldav.

Palun, tulge veel kaasa. See võib näida üsna keerulise ja peenena, aga jätkakem siiski.

Kui ma loon teist või millestki kujutelma, siis võin seda kujutelma jälgida. Seega on olemas kujutelm ja selle vaatleja. Näen kedagi, kellel on, näiteks, punane pluus seljas ning kohe reageerin vastavalt: see kas meeldib mulle või mitte. Poolehoid või vastumeelsus tuleneb mu kultuurikeskkonnast, kasvatusest, mõtteseostest, kalduvustest, minu omandatud ja päritud tunnusjoontest. Sellest keskmest ma vaatlen ja hindan. Nõnda on vaatleja eraldi vaadeldavast asjast.

Vaatleja on teadvel rohkem kui ühest kujutelmast, ta loob tuhandeid kujutelmi. Kas vaatleja on neist kujutelmadest erinev või on ta samuti vaid kujutelm? Ta liidab enesele ja lahutab sellest, mis ta on; vaatleja on elav asi, kes pidevalt sisemiste ja väliste mõjude survel kaalub, võrdleb, hindab, mugandub ja muutub. Te elab teadvuseväljas, mis koosneb tema enda teadmistest, mõjust ja arvututest kaalutlustest. Kui vaatate vaatlejat ehk iseennast, siis näete, et ta sisaldab mälestusi, kogemusi, õnnetusi, mõjutusi, tavasid ja lõputuid kannatuste variatsioone, mis on kokku minevik. Seega on vaatleja nii minevik kui ka olevik ning homne päev on samuti osa temast. Ta on pooleldi elus ja pooleldi surnud

ning vaatab läbi selle elu ja surma koos oma elusa ja surnud poolega. Selles meeleseisundis, mis on ajasisene, vaatate teie (vaatleja) hirmu, armukadedust, sõda, perekonda (seda inetut tarastatud üksust, mida nimetatakse perekonnaks) ja püüate lahendada vaadeldavat asja, mis on väljakutse, uus. Te tõlgendate uut alati vana mõistetes ning olete seetõttu lakkamatult konfliktis.

Üks kujutelm jälgib vaatlejana tosinaid teisi kujutelmi enese sees ja ümber ning ütleb: "See pilt mulle meeldib, ma jätan ta alles" või "See pilt ei meeldi mulle ja sellepärast ma kavatsen sellest lahti saada." Vaatleja ise on kokku pandud erinevatest kujutelmadest, mis on sündinud reageerimisest paljudele teistele kujutelmadele. Seega jõuame sinnamaale, et võime öelda: "Vaatleja on samuti kujutelm, ainult et ta on end teistest eraldanud ja jälgib neid. See vaatleja, kes on ilmale tulnud paljude teiste kujutelmade kaudu, peab end püsivaks ning tema ja tema loodud piltide vahel on ajavahemik. See loob konflikti kujutelmade, mida ta enda hädade põhjuseks peab, ja tema enda vahel. Siis ütleb ta: "Pean konfliktis vabanema," aga just soov konfliktist lahti saada loob veel ühe kujutelma.

Teadvelolek kõigest, mis on tõeline mõtlus, näitab, et on olemas keskne kujutelm, mis koosneb kõigist teistest kujutelmadest, ning see keskne kujutelm, vaatleja, on tsensor, kogeja, hindaja, kohtunik, kes tahab allutada kõik teised kujutelmad või need hoopiski hävitada. Teised kujutelmad on vaatleja hinnangute, arvamuste ja järelduste tagajärg - seetõttu on vaatleja vaadeldav.

Seega on teadvelolek näidanud inimmeele erinevaid seisundeid, mitmesuguseid kujutelmi ja vastuolu nende vahel; on näidanud sellest tulenevat konflikti, meeleheidet, mis tuleneb suutmatusest midagi teha ning katseid sellest põgeneda. Kõike seda toob esile hoolas ja kahtlev teadvelolek ning siis saame teadlikuks sellest, et vaatleja on vaadeldav. Seda ei teadvusta mingi ülem üksus või kõrgem mina (need on pelgalt kujutelmad), teadvustab seesama teadvelolek, mis näitas, et vaatleja on vaadeldav.

Kui küsite eneselt, kes siis on see üksus, kes saab vastuse? Ja kes on see, kes uurib? Kui see üksus on osa teadvusest, mõtlemisest, siis ei suuda ta seda välja uurida. Ta suudab leida vaid teadveloleku. Kuid kui selles seisundis on ikka veel miski, mis ütleb: "Pean olema teadvel, harjutama teadveolekut, siis on see taas kujutelm.

Teadvelolek sellest, et vaatleja on vaadeldav, ei ole samastumine vaadeldavaga. Üsna kerge on end millegagi samastada. Enamik meist samastub millegagi - oma perega, abikaasaga, rahvusega - ning see põhjustab kannatusi ja laastavaid sõdu. Jutt on millestki muust ja mitte sõnaliselt ei tule meil seda mõista, vaid olemuslikult, enese sisimas. Muistses Hiinas oli nõnda, et enne maalima asumist istus kunstnik selle ees, mida ta kavatses maalida (näiteks puu) päevade, kuude ja aastate kaupa, kuni ta oli see asi. Ta mitte ei samastunud puuga, vaid oli see puu. See tähendab, et tema ja puu vahel polnud mingit vahemaad, polnud vahemikku, mis eraldanuks vaatlejat vaadeldavast, polnud kogejat, kes kogeks puu ilu, liikumist, varju, lehtede sügavust ja värve. Ta oli täielikult puu ja alles selles seisundis sai ta maalida.

Kui vaatleja pole mõistnud, et ta on vaadeldav, siis tekitab iga tema liigutus vaid veel ühe rea kujutelmi ja ta upub taas nendesse. Mis juhtub siis, kui vaatleja on teadvel, et ta on vaadeldav? Liikugem aeglaselt, väga tasahilju, sest see, milleni me nüüd jõuame, on keerulisevõitu asi. Mis siis toimub? Vaatleja ei toimi. Ta on alati öelnud: "Pean nende kujutelmadega midagi tegema: neid maha suruma või teisendama"; ta on alati vaadeldava suhtes tegev, toimides ja reageerides kirglikult või hooletult. Seda poolehoiust ja vastumeelsusest ajendatud toimimist võib nimetada positiivseks toimimiseks: "See mulle meeldib, pean sellest kinni hoidma, aga too ei meeldi, tollest tuleb lahti saada."

Kui vaatleja taipab, et asi, mille suhtes ta toimib, on tema ise, siis pole konflikti tema ja kujutelma vahel. Ta on see. Ta pole sellest lahus. Kui ta oli lahus, siis ta tegi või püüdis sellega midagi teha, aga kui ta mõistab, et ta on see, siis pole poolehoidu ega vastumeelsust ja lahkheli lakkab.

Mida ta teha saab? Kui miski on teie ise, mis te siis teha saate? Te ei saa selle vastu mässata, põgeneda või isegi seda omaks võtta. See on kohal. Seega lõpeb kogu toimimine, mis tulenes reageerimisest poolehoiule ja vastumeelsusele.

Siis te leiate teadveloleku, mis on muutunud määratult elavaks. See pole seotud mingi keskse probleemi või kujutelmaga. Sellest teadveloleku intensiivsusest sünnib uut laadi tähelepanu, mistõttu meel - sest meel ongi see

teadvelolek - on muutunud erakordselt tundlikuks ja väga arukaks.

13. osa

Mis on mõtlemine? Ideed ja toimimine. Väljakutse. Mateeria. Mõtte algus.

Mis on mõtlemine?

Uurigem nüüd, mis on mõtlemine. Mida tähendab see mõtlemine, mida tuleb teostada hoole, loogika ja mõistlikkuse varal (meie igapäevase töö tarvis), ning selline mõtlemine, mil pole mingit tähtsust. Kuni me neid kahte ei tunne, ei suuda me kuidagi mõista midagi sügavamat, milleni mõtlemine ei küüni. Püüdkem mõista mõtlemist ja mälu kogu nende keerulisuses, seda, kuidas mõte tekib ning kuidas see määrab kogu meie toimimise. Kui seda kõike mõistame, siis satume ehk millelegi, mida mõte pole eal avastanud, mille juurde mõtlemine ust avada ei saa.

Ideed ja toimimine.

Miks on mõtlemine kõigi elus nii tähtis - mõtted, ideed kui reageering ajurakkudesse kogunenud mälestustele? Vahest pole paljud teist sellist küsimust endale esitanudki või kui olete, siis võib-olla ütlesite: "See on vähetähtis, oluline on tundeelamus." Ma ei näe, kuidas te saaksite neid kahte eraldada. Kui mõte ei anna tundmusele pidevust, siis hääbub viimane väga kiiresti. Miks on mõte meie vaevarikkas, tüütus ja hirmunud igapäevaelus sellise ülemäärase tähtsuse omandanud?

Küsige endalt samuti, nagu minagi eneselt küsin: miks olen ma mõtte ori, riukliku mõtlemise, mis võib korraldada, asju algatada, leiutada, sõdu sünnitada, hirmu ja ängistust luua; mõtlemise, mis aina loob kujutelmi ja ajab enese saba taga; mõtlemise, mis on nautinud eilset mõnu ning andnud sellele jätkuvuse olevikus ja tulevikus; mõtlemise, mis on lakkamatult tegev, lobisev, liikuv, ehitav, lahutav, liitev, oletav?

Mõtted on saanud meile tunduvalt tähtsamaks kui toimimine, mõtted, ida kõikvõimalike alade haritlased nii nutikalt raamatuis väljendavad. Mida riuklikumad ja peenemad on mõtted, seda enam me kummardame neid ja raamatuid, milles nad sisalduvad. Me oleme need raamatud, oleme need mõtted, niivõrd sügavalt oleme neist sõltuvad. Lakkamatult arutleme mõtete ja ideaalide üle ning avaldame dialektiliselt arvamust. Igal usundil on oma dogmad ja vormelid, oma tellingud jumalateni jõudmiseks ning kui me uurime mõtete päritolu, siis peame küsitavaks kogu selle mõttehoone tähtsust. Oleme eraldanud mõtted toimimisest, sest mõtted on alati möödanikust ja toimimine ikka olevik, see tähendab, et elamine on alati olevik. Me kardame elada ja seetõttu on möödanik mõtete näol meile nii oluliseks saanud.

Väljakutse.

Erakordselt huvitav on vaadata omaenese mõtlemist, lihtsalt jälgida, kuidas ma mõtlen, kust tuleb see reaktsioon, mida nimetame mõtlemiseks. Ilmselt mälust. Kas mõttel on üldse algust? Kui on, kas suudame siis selle alguse leida, siis tähendab mälu alguse, sest kui meil poleks mälu, siis poleks ka mõtteid.

Oleme näinud, kuidas mõte annab jätkuvuse eilsele naudingule ja ühtlasi ka naudingu varjule, milleks on hirm ja piin. Seega kogeja, kes on mõtleja, ongi see nauding ja piin ning samuti see üksus, mis naudingule ja piinale toitu annab. Mõtleja eraldab naudingu piinast. Ta ei näe, et ainuüksi naudingutaotlusega kutsub ta esile piina ja hirmu. Mõtlemine nõuab inimsuhetes alati naudingut, kattes selle sõnadega, nagu truudus, aitamine, andmine, ülalpidamine, teenimine. Huvitav, miks me teenida tahame? Milles on asi? Kas lill, mis on tulvil ilu, valgust ja armsust, ütleb: "Ma annan, aitan ja teenin?" Ta teeb seda! Ja kuna ta ei püüa midagi teha, katab ta maamuna.

Mõte on niivõrd riuklik, et ta väänab kõike, nagu talle sobib. Oma naudingunõudega orjab mõte end. Mõte on kahesuse tekitajaks kõigis meie suhetes: meis on vägivald, mis pakub naudingut, aga on ka soov elada rahus, olla lahke ja leebe. Nii käib see pidevalt me kõikide elus. Mõte mitte ainult ei loo seda kahesust meis, vaid kogub ka arvutuid mälestusi, mis meil naudingust ja piinast on, ning sünnib neist taas. Seega on mõte möödanik, alati vana, nagu ma juba öelnud olen.

Kuna me kohtame iga sündmust möödaniku vahendusel - sündmus on alati uus - , siis on see kohtamine ikka täielikult küündimatu, millest tuleneb vastuolu, konflikt ning kogu see kurbus ja kannatus, mis meid rõhub. Meie tilluke aju on konfliktis, mida iganes ta ka ei teeks. Pole tähtis, kas ta püüdleb, matkib, toimib tavapäraselt, surub maha, õilistab, võtab narkootikume, et teadvust avardada - mida iganes ta teeb - ikka on ta konfliktiseisundis ja tekitab lahkhelisid.

Mateeria.

Need, kes palju mõtlevad, on väga materialistlikud inimesed, sest mõte on mateeria samuti nagu põrand, sein või telefon. Jõud, mis teatava malli kohaselt toimib, saab aineks. On olemas jõud ja on olemas aine. See ongi kõik, millest elu koos seisab. Võime mõelda, et mõte pole aine, aga see on seda nagu ideoloogiagi. Kui on olemas jõud, siis sellest saab aine. Aine ja jõud on vastastikuses seoses. Üks ei saa olla teiseta ja mida enam on nende vahel kooskõla, seda usinamad on ajurakud. Mõte on loonud selle malli, mis koosneb naudingust, piinast ja hirmust, on tuhandeid aastaid selle raames tegutsenud ja ei suuda välja murda, sest ta ise rajas selle.

Uut fakti ei saa mõtte abil näha. Hiljem võib seda sõnaliselt, mõtte abil, mõista, aga mõte ei suuda uut fakti vahetult taibata. Mõte ei suuda ealeski lahendada ühtki psühholoogilist probleemi, kuitahes nutikas, riuklik ja õpetatud ta ka poleks, mida ta ka ei ehitaks teaduse, elektronaju, sunni või vajaduse ajel. Mõte ei ole eal uus ja seetõttu ei suuda ta iial vastata ühelegi ülitähtsale küsimusele. Vana aju ei suuda lahendada elamise määratut keerdküsimust.

Mõte on vildak, sest ta suudab leiutada kõike ja näha asju, mida pole. Ta võib sooritada kõige erakordsemaid trikke, mistõttu teda ei saa usaldada. Kui te mõistate, kuidas mõtlete, miks mõtlete, sõnu, mida kasutate, oma igapäevast käitumisviisi, seda, kuidas te inimestega suhtlete ja neid kohtlete, kuidas jalutate ja sööte - kui olete neist kõigist

asjust teadvel, siis meel ei peta teid. Siis ei ole meel miski, mis nõuab ja orjastab; ta muutub erakordselt vaikseks, paindlikuks, tundlikuks ja üksiolevaks ning selles seisundis pole mingit pettust.

Mõtte algus.

Kas olete märganud, et täieliku tähelepanu korral jälgija, mõtleja, kese, ise kaob? Selles seisundis hakkab mõte vaibuma.

Kui inimene tahab midagi väga selgelt näha, siis peab ta meel olema väga vaikne, ilma eelarvamuste, loba, sisekõneluse, kujutelmade ja piltideta - kõik see tuleb kõrvale panna, et saaks vaadata. Ainult vaikuses saate jälgida mõtte algust, mitte siis, kui otsite, küsite või ootate vastust. Vaid siis, kui olete läbinisti vaikne ja olete esitanud küsimuse: "Mis on mõtte algus?", hakkate nägema, kuidas mõte selles vaikuses kuju võtab.

Kui on olemas teadvelolek mõtte algusest, siis puudub vajadus mõtteid korraldada. Me kulutame püüdele mõtteid korraldada palju aega ja raiskame suure hulga jõudu kogu elu jooksul, mitte ainult koolis. "See on hea mõte, pean seda rohkem mõtlema, aga too on paha mõte, tuleb maha suruda."

Pidevalt käib lahing erinevate mõtete, ihade ja naudingute vahel. Aga kui on olemas teadvelolek mõtte

algusest, siis pole mõtlemises vastuolu.

Kui kuulete väidet, nagu "Mõte on alati vana" või "Aeg on kurbus", siis hakkab mõtlemine seda tõlgendama. Kuid see tõlgendus põhineb möödaniku teadmistel ja kogemustel, mistõttu te tõlgendate ikka vastavalt enese sõltuvusele. Aga kui te vaatate neid väiteid ja ei tõlgenda, vaid lihtsalt rakendate kogu oma tähelepanu (see pole sama mis keskendumisvõime), siis leiate, et pole vaatlejat ega vaadeldavat, mõtlejat ega mõtet. Ärge pärige: "Kumb oli enne?" See on nutikas põhjend, mis ei vii kuskile. Võite vaadelda ja leida, et kuni teis pole mõtteid - see ei tähenda mälukaotust - , kuni pole mälust, kogemusest või teadmistest tulenevaid mõtteid, mis on kõik minevikust pärit, seni pole ka mõtlejat. See pole mingi filosoofiline või salapärane asi. Me tegeleme tõsiasjadega ja te näete, kui olete oma teel sinnamaale jõudnud, et te suhtute sündmusesse mitte vana ajuga, vaid täielikult uut moodi.

14. osa

Möödaniku taak. Vaikne meel. Suhtlemine. Saavutused. Distsipliin. Vaikus. Tõde ja tõelus.

Möödaniku taak.

Meie elus on üldiselt väga vähe üksiolekust. Isegi siis, kui oleme üksi, on meil ikka kaasas mõjud, teadmised, paljude elamuste mälestused, sedavõrd rohkesti ängistust, piina ja lahkhelisid, et meie meel muutub aina tuimemaks, toimides üksluise rutiini raamides. Kas oleme üldse kunagi üksi või kanname pidevalt kaasas möödaniku taaka?

Kord rändasid kaks munka ühest külast teise ja kohtasid jõekaldal istuvat noort neidu, kes nuttis. Üks munkadest küsis temalt: "Miks sa nutad, õeke?" Neid kostis: "Näed seda maja teisel kaldal? Tulin täna hommikul üle jõe ja polnud mingit muret, aga nüüd on vesi tõusnud ning ma ei saa tagasi. Paati siin pole." Munk vastas: "Sellest pole häda," ja kandis neiu teisele kaldale. Mehed läksid edasi ja mõne tunni pärast lausus teine mees: "Vend, me oleme tõotanud naistest eemale hoida. Sa oled pattu teinud. Kas sa ei tundnud naudingut teda puudutades?" Esimene munk vastas: "Mina jätsin tüdruku sinna, aga sina kannad teda siiani kaasas."

Nõnda me teeme. Kanname kogu aeg oma taaka ega lase sellest lahti. Vaid siis, kui pühendame mingile küsimusele täieliku tähelepanu ja lahendame selle otsekohe, ei kanna seda järgmisse päeva või järgmisse silmapilku, siis oleme

üksi. Siis on üksindus meis ka inimestest tulvil majas või täiskiilutud bussis. See üksindus on iseloomulik värskele ja süütule meelele.

Vaikne meel.

Sisemine ruum ja üksindus on väga oluline, sest see tähendab vabadust olla, minna, toimida, lennata. Lõppude lõpuks võib headus õitsele puhkeda ainult avaruses, nii nagu vooruse eelduseks on vabadus. Meil võib olla poliitiline vabadus, aga me pole sisemiselt vabad ja seetõttu pole sisimas avarust. Ükski voorus ega väärtuslik omadus ei saa toimida või kasvada ilma sisemise avaruseta. Avarus ja vaikus on hädavajalikud, sest vaid meel, mis on üksi, mõjutamata, treenimata, vaba lõpututest kogemustest, võib sattuda millegi täiesti uuele.

Suhtlemine.

On ju vahetult näha, et vaid vaikses meeles on võimalik selgus. Mõtluse siht Idas on sellise seisundi tekitamine - mõtlemise kordamisega meele vaigistamiseks, et selles seisundis loodetavasti leida lahendus oma probleemidele. Kuni pole paigas vundament, mis tähendab vabadust hirmust, ängistusest, piinast ja kõikidest enese seatud lõksudest, ei saa ma kuidagi uskuda, et meel võiks olla tõeliselt vaikne. See on asi, mida on väga raske edastada. Meievaheline suhtlemine tähendab seda, et te mõistate sõnu, mida ma kasutan, ja ka seda, et peame mõlemad olema samaaegselt tähelepanelikud, mitte hetk hiljem või varem. Samuti peame olema suutelised teineteisega samal tasemel kohtuma. Säärane suhtlemine ei õnnestu, kui te tõlgendate loetut vastavalt oma teadmistele, suvale või

arvamustele, ega ka siis, kui pingutate määratult, et aru saada.

Saavutused.

Mulle näib, et üks suuremaid komistuskive elus on see pidev heitlus, et kuhugi jõuda, midagi saavutada või omandada. Lapsepõlvest peale on meid õpetatud omandama ja saavutama - ajurakud loovad ise selle saavutamismalli, et oleks füüsiline turvatunne, aga psühholoogiline turvatunne selle saavutamistungi raamidesse ei mahu. Me nõuame kindlust kõigis oma suhetes, hoiakutes ja ilmingutes, aga, nagu oleme juba näinud, mingit kindlust tegelikult ei ole. Kui leiate, et üheski suhtes pole mingit kindlust, mõistate, et psühholoogiliselt pole midagi püsivat, siis vaatate elule hoopis teisiti. Loomulikult on väline turvatunne oluline - peavari, riided ja toit - , aga selle hävitab psühholoogilise turvatunde taotlemine.

Distsipliin.

Et minna teisele poole teadvuse kitsendusi, on vaja avarust ja vaikust, aga kuidas saab vaikne olla meel, mis on sedavõrd lõputult toimekas ja omakasupüüdlik? Meelt võib distsiplineerida, kontrollida ja kujundada, aga selline piinamine ei tee teda mitte vaikseks, vaid ainult tuimaks. Ilmselt on vaikse meele ideaali jahtimine mõttetu, sest mida enam te meelt sunnite, seda kitsamaks ja seiskuvamaks ta muutub. Mistahes kontroll, näiteks allasurumine, tekitab vaid lahkhelisid. Seega ei saa kasutada kontrolli ja välist distsipliini, aga ka distsipliinitul elul pole mingit väärtust.

Enamike inimeste elu määravad väliselt ühiskonna nõudmised, perekond, enese kannatused, kogemused, teatava ideoloogilise või faktilise malli järgmine; sedalaadi distsipliin on kõige tuimendav asi. Distsipliin peab olema kontrollimise ja mahasurumiseta, ilma hirmuta. Kuidas selline distsipliin tekib? See pole nii, et kõigepealt on distsipliin ja seejärel vabadus; vabadus on alguses, mitte lõpus. Selle vabaduse mõistmises, mis on vaba distsipliini kuulekusest, ongi distsipliin. Sellest õppimisest saab distsipliin (sõna põhitähendus on ju õppima), selgus. On vaja tähelepanu, et mõista kontrollimise, allasurumise ja järeleandmise loomust ning ülesehitust. Uurimiseks ei ole vaja peale panna distsipliini, aga see uurimine ise loob omaenese distsipliini, milles pole mahasurumist.

Vaikus.

Et eitada autoriteeti (jutt on psühholoogilisest mõjuvõimust, mitte seadusest), eitada kõikide usuühingute, tavade ja kogemuse autoriteeti, tuleb inimesel näha, miks ta harilikult kuuletub, ja seda tõesti uurida. Et uurida, on vaja vabadust hukkamõistmisest, õigustamisest, arvamustest või tunnustamisest. Ei ole võimalik üheaegselt autoriteeti tunnustada ja seda uurida. Et uurida eneses autoriteedi psühholoogilist ülesehitust, on vaja vabadust. Kui uurime, siis eitame kogu seda ehitust ja see eitamine on autoriteedist vaba meele valgus. Kõige selle eitamine, mida on väärtuslikuks peetud (nagu väline distsipliin, juhtimine, idealism), tähendab selle uurimist - siis pole uurimine mitte ainult distsipliin, vaid ka selle negatiiv ja see eitamine on positiivne toiming. Me eitame kõiki tähtsaks arvatud asju, et luua meele vaikust.

Seega näeme, et kontrollimise ja reguleerimise abil vaikuseni ei jõua. Ka siis pole meel vaikne, kui tal on objekt, mis on sedavõrd kaasakiskuv, et meel lausa upub sellesse. See on nagu huvitava lelu andmine lapsele: laps muutub väga vaikseks, aga kui lelu tagasi võtta, siis hakkab laps taas pahandusi tegema. Meil on kõigil oma lelud, mis meid kütkestavad, ja me usume, et oleme väga vaiksed, aga kui inimene on pühendunud mingile toimingule, olgu see siis teaduslik, kirjanduslik või mida iganes, siis see lelu lihtsalt haarab ta kaasa ning inimene pole sugugi tõeliselt vaikne.

Tõde ja tõelus.

Ainus vaikus, mida me tunneme, on müra puudumine, vaikus, mis tekib siis, kui mõtlemist parasjagu pole - see on vaikus. Vaikus on midagi muud, nagu ilu, nagu armastus. See vaikus ei ole vaikse meele tulemus, see pole kogu asja mõistnud ajurakkude töö, mis ütlevad: "Jumala pärast, ole tasa!" Siis loovad ajurakud ise vaikuse ja see pole tõeline vaikus. Samuti pole vaikus sellise tähelepanu tagajärjeks, mille puhul vaatleja on vaadeldav; siis pole vastuolu, aga selle puudumine pole veel vaikus.

Te ootate, et ma seda vaikust kirjeldaksin ja teie saaks seda võrrelda, tõlgendada, ära viia ja maha matte. Seda ei saagi kirjeldada. Kirjeldada saab teadaolevat ning vabanemine teadaolevast saab tulla vaid siis, kui te iga päev surete tuntule, solvangutele, kiitustele, kõikidele omaloodud kujutelmadele, kogemustele - surete iga päev nii, et ajurakud muutuvad värsketeks, noorteks ja süütuteks. Kuid

see süütus, värskus, õrnus ja leebus ei tekita armastust, see pole ilu ega vaikuse omadus.

See vaikus, mis pole müra lõppemisest tingitud, on alles pisike hakatus. See on nagu liiguksite läbi väikese avause määratusse merre, seisundisse, mis on mõõdetamatu ja ajatu. Seda te sõnaliselt ei mõista, kuni te pole mõistnud teadvuse ülesehitust ning naudingu, kannatuse ja meeleheite tähendust, kuni ajurakud ei ole muutunud vaikseks. Siis võite ehk sattuda sellele saladusele, mida keegi ei saa teile ilmutada ja mida miski ei saa hävitada. Elav meel on vaikne meel, elav meel ei oma keset ja seetõttu ei sõltu ajast ega ruumist. Säärane meel on piiritu ja see on ainus tõde, ainus tõelus.

15. osa

Kogemus. Rahuldus. Kahesus. Mõtlus.

Kogemus.

Me kõik tahame mingisuguseid elamusi - müstilisi, usulisi, seksuaalseid, neid, mida pakub suur hulk raha, võim või positsioon ning võimalus teisi valitseda. Kui saame vanemaks, siis me vahest ei nõua enam niivõrd oma ihuliste ihade rahuldamist, vaid otsime avaramaid, sügavamaid ja tähendusrikkamaid elamusi ning püüame neid erinevate vahenditega saavutada. Katsetame, näiteks, oma teadvuse avardamist (mis on üsna peen kunst) või erinevate uimastite võtmist. See on igivanast ajast peale tuntud trikk - mingi lehekese järamine või uusima kemikaali proovimine, et kutsuda esile ajurakkude ülesehituse ajutist muutust, suuremat tundlikkust ja teravnenud taju, mis näivad tõelusena. See üha uute elamuste nõudmine osutab inimese sisemisele vaesusele. Me loodame, et saame elamuste abil iseenda eest põgeneda, aga need elamused on ju meist endist tingitud. Kui meel on väiklane, armukade ja rahutu, siis võib ta proovida uusimat uimastit, kuid see, mis ta näeb, on seejuures ikkagi tema enda väiklane looming, iseenese pisikesed projektsioonid oma tingituse taustal.

Rahuldus.

Enamik meist nõuab täielikult rahuldavaid kestvaid elamusi, mida mõte ei suudaks hävitada. Seega on elamusnõude taga iha leida rahuldust ja see iha määrabki elamuse. Seetõttu tuleb meil mõista mitte ainult rahulduse

olemust, vaid ka kogetavat asja. Rahuldus on nauding; mida kestvam, sügavam ja avaram on elamus, seda mõnusam. Seega määrab nauding selle, millist elamust me nõuame, ja on elamuse mõõduks. Mis iganes on mõõdetav, paikneb mõtlemise raames ja kipub looma meelepetet. Teil võib olla imepäraseid elamusi ja ometi olete täielikult eksiteele läinud. Nägemusi näete paratamatult vastavalt enese tingitusele; näete Kristust, Buddhat või ükskõik keda, kellesse usute, ja mida suurem uskuja olete, seda vägevamad on nägemused, mis on teie enese nõudmiste ja tungide projektsioonid.

Seega, kui millegi põhjapaneva (näiteks tõe) otsimisel on mõõduks nauding, siis olete juba eelnevalt selle kogemuse ära määranud, mistõttu see pole enam paikapidav.

Mida tähendab meie jaoks kogemus? On's kogemuses midagi uut või algupärast? Kogemus on kimp mälestusi, mis reageerivad mingile väljakutsele, ja kogemus saab reageerida ainult vastavalt oma taustale. Mida nutikam olete kogemuse tõlgendamisel, seda enam see reageerib. Seega tuleb teil küsitavaks pidada mitte ainult kellegi teise kogemust, vaid ka enda oma. Kui te ei tunne mingit kogemust ära, siis polegi tegu kogemusega. Iga kogemust olete juba kogenud, vastasel juhul te ei tunneks seda ära. Te tunnete mingi kogemuse ära hea, halva, kauni, pühana, või millegi muuna vastavalt enese tingitusele, mistõttu see kogemuse äratundmine on paratamatult vana.

Kahesus.

Kui me nõuame tõelusekogemust - seda me kõik ju teeme, eks ole? - , siis selleks, et seda kogeda, peaksime tõelust tundma. Hetkel, mil selle ära tunneme, oleme juba hakkama saanud projektsiooniga, mistõttu see pole tõeline kogemus - see on ikkagi mõtlemise ja aja raamides. Kui mõtlemine saab tõelusest mõelda, siis ei saa see olla tõelus. Me ei saa uut kogemust ära tunda. See on võimatu. Me tunneme ära vaid selle, mida oleme tunda saanud, ja seetõttu, kui ütleme, et meil oli uus kogemus, siis polnud see sugugi uus. Uute kogemuste püüdlemine teadvuse avardamise kaudu, nagu seda paljude psüühikat avardavate droogide abil üritatakse, on ikkagi teadvuse raames ja seetõttu väga piiratud.

Seega oleme leidnud ühe põhjapaneva tõe: meel, mis himustav avaramaid ja sügavamaid kogemusi, on väga pealiskaudne ja tuim, sest elab aina koos oma mälestustega.

Kui meil poleks mingeid elamusi, mis siis juhtuks? Me sõltume elamustest ja sündmustest, sest need hoiavad meid ärkvel. Kui meis poleks mingeid lahkhelisid, muutusi ega häireid, siis oleksime kõik sügavas unes. Seega on enamikule meist probleemid vajalikud; me usume, et ilma nendeta muutuks meel juhmiks ja raskeks, mistõttu me sõltume sündmustest, elamusest, mis annab meile elevust, pingsust, teravdab meelt. Tegelikult teeb see sõltuvus sündmustest ja kogemustest (mis peaks meid ärkvel hoidma) meele aina tuimemaks ega hoia meid sugugi tõeliselt ärkvel. Seega küsin endalt, kas on võimalik olla täielikult (mitte ainult mu olemuse mõnel serval) ärkvel ilma ühegi sündmusea ja elamuseta? See eeldab suurt ihulist ja

psühholoogilist tundlikkust, see tähendab, et mul tuleb olla vaba kõigist nõudmistest, sest kohe, kui ma nõuan, tekib elamus. Vabanemaks nõudmistest ja rahuldusest on hädavajalik uurida end ja mõista nõudmise loomust.

Mõtlus.

Nõudmine sünnib kahesusest: "Olen õnnetu ja pean olema õnnelik." Just selles nõudmises, et pean oleme õnnelik, ongi õnnetu-olek. Kui inimene pingutab, et olla hea, siis on just selles headuses vastand - kurjus. Kõik, mida jaatame, sisaldab enese vastandit, ning pingutus millestki üle saamiseks tugevdab seda, mille vastu see pingutus on suunatud. Kui soovite tõe- või tõelusekogemust, siis tekib soov teie rahulolematusest olevaga, mistõttu soovimine loob vastandi. Ja vastandis on see, mis on olnud. Seega tuleb olla vaba lakkamatust nõudmisest, vastasel juhul ei lõpe kahesuskoridor iial. See tähendab enese niivõrd põhjalikku tundmaõppimist, et meel ei püüdlekski enam.

Säärane meel ei nõua elamust; ei saa soovida sündmust või seda tunda; see meel ei lausu: "Ma magan" või "Olen ärkvel". See meel on täielikult seda, mis ta on. Vaid pettunud, kitsas ja pealiskaudne meel, tingitud meel, püüdleb aina enamat. On's siis võimalik elada selles maailmas niisuguse püüdluseta, selle igikestva võrdlemiseta? Kas tõesti on see võimalik? Igaühel tuleb see võimalus ise leida.

Kõige selle uurimine ongi mõtlus. Seda sõna on nii Idas kui ka Läänes väga õnnetul kombel pruugitud. On olemas

erinevad koolkonnad, meetodid ja süsteemid. Üks süsteem soovitab: "Jälgi oma suure varba liikumist, jälgi, muudkui jälgi!" Mõned süsteemid propageerivad teatavas poosis istumist, korrapärast hingamist või teadveloleku harjutamist. Kõik see on sootuks mehhaaniline. Mõni teine meetod annab sulle teatava sõna ja ütleb, et kui seda aina kordad, siis saad mingi erakordse meeltületava kogemuse. See on puha lollus, teatud laadi enesehüpnoos. Kui kordate lõputult: "Aamen", "Om" või "Coca-cola", siis endastmõistetavalt kogete midagi, sest kordamine vaigistab meelt. See on tuntud asi, mida Indias on tuhandeid aastaid mantrajooga nime all harjutatud. Kordamisega võite mõjutada meelt, et ta oleks leebe ja nüri, aga see on endiselt väiklane, ebaehtne ja pisike meel. Sama hästi võiksite aiast leitud kepijupi kaminasimsile panna ja seda iga päev ühe lilleõiega austada. Kuu aja pärast on sellest saanud jumaldamine ja lille sinna mitte asetada on patt.

Mõtlus ei ole mingi süsteemi järgimine, see pole pidev kordamine ja matkimine. Mõtlus ei ole keskendumine. Mõnede mõtlusõpetajate meelisavaldusi on keskendumisvõime rõhutamine - meele kinnitamine ühele mõttele koos teiste mõtete tõrjumisega. See on üks totramaid ja inetumaid asju ning seda võib teha iga koolipoiss, sest teda ju sunnitakse selleks. See tähendab seda, et puhkeb lahing, milles ühel poolel on nõue keskenduda ja teisel poolel teie meel, mis eksleb kõikvõimalike asjade juurde. Te peaks tähelepanu pöörama igale meeleliigutusele, kuhu meel ka ei rändaks. Kui meel uitab, siis tähendab see, et teid huvitab miski muu.

Mõtlus eeldab hämmastavalt virget meelt, mõtlus on elu terviklikkuse mõistmine, milles on lõppenud igasugune killustumine. Mõtlus ei ole mõtlemise ohjeldamine, sest see tekitaks vaid lahkheli meeles, aga kui te mõistate mõtete ülesehitust ja algupäras, mida oleme juba koos uurinud, siis mõtlemine ei sekku. See mõtlemise ülesehituse mõistmine on loomulik distsipliin, mis ongi mõtlus.

Mõtlus tähendab teadvelolemist igast mõttest ja tundest, kusjuures me kunagi ei ütle, et see on õige või vale, vaid lihtsalt jälgime neid ja liigume koos nendega. Jälgimise käigus hakkate mõistma tunnete ja mõtete liikumist. Sellest teadvelolekust kasvab välja vaikus. Vaikus, mille on tekitanud mõtlemine ise, on tardumus, surnud vaikus, aga see vaikus, mis sünnib, kui mõtlemine on mõistnud enese algust ja loomust, ning seda, et mõte pole eal vaba, vaid aina vana - see vaikus on mõtlus, milles puudub täielikult mõtlustaja, sest meel on end möödanikust tühjendanud.

Kui olete seda raamatut tund aega tähelepanelikult lugenud, siis on seegi mõtlus. Kui aga olete võtnud vaid mõned sõnad ja mõtted, mille üle hiljem mõelda, siis see enam ei ole mõtlus. Mõtlus on meeleseisund, mille puhul meel vaatab kõike täieliku tähelepanuga, mitte ainult osaliselt. Keegi ei saa õpetada teile seda, kuidas olla tähelepanelik. Kui mingi süsteem õpetab teile, kuidas olla tähelepanelik , siis olete tähelepanelik süsteemi suhtes ja see pole tõeline tähelepanu. Mõtlus on üks suuremaid kunste elus - vahest suurim - ja seda ei saa kuidagi kelleltki õppida. Selles ongi mõtluse kaunidus. Sellel pole mingit tehnikat ja seetõttu pole ka ühtegi autoriteeti. Kui õpite end tundma, jälgite end, seda, kuidas käite, sööte, mida ütlete,

jälgite oma keelepeksu, vihkamist, armukadedust - kui olete teadvel kõigest sellest eneses, ilma mingi valikuta, siis on see osa mõtlusest.

Mõtlus võib toimuda siis, kui istute bussis, kui jalutate täis valgust ja varje täis metsas või kuulate linnulaulu, vaatate oma abikaasa või lapse nägu.

Mõtluse mõistmises on armastus, mis pole süsteemide, harjumuste ega mingi meetodi järgimise tulemus. Armastust ei saa mõtte varal viljelda. Armastus saab tekkida ehk siis, kui on täielik vaikus, vaikus, milles mõtlustajat pole. Meel saab olla vaikne vaid siis, kui ta mõistab enese liikumist mõtte ja tundena. Et seda mõtete ja tunnete liikumist mõista, on vaja, et selle liikumise jälgimises poleks vähimatki hukkamõistu. Sel moel jälgimine ongi loomulik distsipliin ja see distsipliin on voolav ja vaba, mitte allumise distsipliin.

16. osa

Totaalne revolutsioon. Religioosne meel. Jõud. Kirg.

Totaalne revolutsioon.

Käesolevas raamatus on meid huvitanud see, kuidas tekitada iseendis (ja seetõttu enda elus) totaalset revolutsiooni, millel pole midagi pistmist ühiskonna ülesehitusega sellisena, nagu see on. Ühiskond on kohutav asi ja peab lõputuid sõdu, olgu need siis kaitseks või pealetungiks mõeldud. Me vajame midagi täiesti uut - revolutsiooni või murrangut hingeelus. Vana aju ei suuda kuidagi lahendada inimestevaheliste suhete keerdküsimust. Vana aju on aasialik, euroopalik, ameerikalik või aafrikalik. Seega küsime endalt, kas on võimalik tekitada muudatust ajurakkudes enestes?

Küsigem endilt taas, nüüd, kus me end paremini mõistame, kas inimesel, kes elab tavalist igapäevaelu ses julmas ja vägivaldses maailmas - maailmas, mis muutub aina saavutusvõimelisemaks ja seetõttu üha hoolimatuks - on's tal võimalik tekitada murrangut mitte ainult oma välistes suhetes, vaid kogu oma mõtlemises, tundmises, toimimises ja reageerimises?

Iga päev oleme tunnistajaks maailmas juhtuvatele kohutavatele asjadele, mis on inimeses oleva vägivalla tulemuseks. Te võite öelda: "Ma ei saa midagi teha" või "Kuidas saan mina maailma mõjutada?". Ma arvan, et te saate maailma vägagi palju mõjutada, kui te pole sisimas

vägivaldne, kui tõesti iga päev rahumeelset elu elate - elu, mis ei ole võistlev, auahne ega kade; elu, mis ei loo vaenulikkust. Sädemest võib saada leek. Oleme maailma praeguse segaduseni viinud oma enesekeskse tegutsemise, oma eelarvamuste, vihavaenu ja rahvuslikkuse varal ja kui me ütleme, et ei saa midagi teha, siis tunnustame korratust eneses kui paratamatust. Oleme maailma kildudeks pilbastanud ja kui me ise oleme murdunud, killustunud, siis ka meie suhe maailmaga on katkine. Aga kui toimime täielikult, siis teeb meie suhe maailma läbi tohutu murrangu.

Religioosne meel.

Iga liigutus, mis omab väärtust, iga toiming, mil on mingi sügavam tähendus, algab ju lõppude lõpuks meist endist. Esmalt tuleb mul endal muutuda, mul tuleb näha, milline on mu suhe maailmaga - ses nägemises sisaldubki juba toimimine. Seetõttu toon mina kui maailmas elav inimolend endaga kaasa uut laadi väärtuse, mis, mulle näib, iseloomustab religioosset meelt.

Religioosne meel pole hoopiski mitte meel, mis usub mingit usundit. Te ei saa olla religioosne ja samas olla ka hindulane, muhameedlane, kristlane või budalane. Religioosne meel ei püüdle ega saa tõega katsetada. Tõde pole see, mille määrab teie nauding või piin või hoopiski tingitus hindulasena (või kellegi teisena, vastavalt sellele, millisesse usundisse end arvate). Religioosne meel on selline meel, milles pole hirmu ja seetõttu pole ka mingisuguseid uskumusi; on vaid see, mis on - mis tõeliselt on.

Jõud.

Religioosses meeles on see vaikus, mida oleme juba vaadelnud - vaikus, mida ei tekita mõtlemine, vaid mis on teadveloleku tulemus, mõtlus, mille puhul pole mõtlustajat. Selles vaikuses on jõud, milles pole lahkheli. Jõud on toimimine ja liikumine. Igasugune toimimine on liikumine ja ühtlasi jõud. Igasugune iha on jõud. Tunne on jõud. Kõik elav on jõud. Kogu elu on jõud, vägi, energia. Kui sellel jõul lasta voolata ilma mingi vastuolu, hõõrdumise ja lahkhelita, siis on see jõud piiritu, lõpmatu. Kui pole hõõrdumist, siis pole jõul piire, sest just vastuolu seab jõule piirangud. Olles seda kord näinud, miks seab inimene alati tõkke jõu teele? Miks tekitab ta vastuolu selles liikumises, mida me nimetame eluks? Kas puhas jõud, jõud ilma piiranguteta, on talle vaid mõte? Kas pole sel tõelust taga?

Me vajame jõudu mitte ainult selleks, et endis täielikku murrangut põhjustada, vaid ka selleks, et uurida, vaadata ja toimida. Kuni püsib mingisugunegi vastuolu ükskõik millises meie suhetest, olgu tegu suhetega abikaasade vahel, kahe inimese vahel, kogukondade, riikide või aadete vahel - kui on mingisugunegi sisemine vastuolu või väline lahkheli mistahes kujul, kui peen see ka poleks - seni on tegu jõu raiskamisega.

Kui püsib ajavahemik vaatleja ja vaadeldava vahel, siis tekib vastuolu ja taas jõu raiskamine. See jõud jõuab haripunkti siis, kui vaatleja on vaadeldav ja pole mingit ajavahemikku. Siis on olemas jõud ilma ajendita ja see jõud leiab endale toimimisviisi, sest siis pole mina.

Me vajame tohutut jõuhulka, et mõista seda segadust, milles me elame, ning see tunne, et mul tuleb mõista, tekitab elujõudu, mis aitab meil uurida. Kuid uurimise ja otsimisega käib kaasas aeg ning, nagu oleme näinud, meele järkjärguline sõltuvusest vabastamine pole hoopiski mitte see. Aeg ei aita. Kas oleme noored või vanad, just praegu võib kogu elu kulgemise viia teistsugusesse mõõtmesse. Pole abi ka vastandi taotlemisest sellele, mis me oleme, ega mingi süsteeme, õpetaja, filosoofi või preestri poolt pealesunnitud ebaloomulikust distsipliinist - kõik on sedavõrd lapsik. Kui seda taipame, siis küsime endalt, kas on otsekoha võimalik sajandite jooksul tekkinud sõltuvusest läbi murda ja mitte astuda uude sõltuvusse - olla vaba, et meel oleks täiesti uus, tundlik, elav, teadvel, jõuline, võimekas? Selles on meie probleem. Muid takistusi pole, sest kui meel on uueks saanud, siis suudab ta maadelda iga raskusega. See on ainus küsimus, mis meil endile esitada tuleb.

Aga me ei küsi seda. Tahame, et keegi ütleks. Üks kentsakamaid asju meie psüühika ülesehituses on see, et me kõik tahame, et keegi meile ütleks, kuna oleme tuhandeid aastaid kestnud propaganda võsud. Tahame, et teine inimene meie mõtlemist kinnitaks ja tõestaks, kuigi küsimuse esitamine tähendab ju selle enesele esitamist. Sel, mida mina ütlen, pole kuigi suurt tähtsust. Te unustate selle pärast raamatu sulgemist või jätate meelde teatavad fraasid või võrdlete loetut mõne teise raamatuga - aga te ei vaata näkku enda elule. Vaid see ongi oluline - teie elu, teie ise, teie väiksus, pinnapealsus, toorus, teie vägivald, ahnus, auahnus, igapäevane agoonia ja lõputu kurbus. Seda tuleb

teil mõista ning mitte keegi taevas ega maa peal ei päästa teid sellest peale teie enese.

Nähes kõike, mis teie igapäevaelus toimub, enese igapäevatoiminguid - kui võtate pliiatsi maast, kui räägite, sõidate autoga või jalutate üksi metsas - kas suudate ühe hingetõmbega, ühe pilguga, tunnetada end väga lihtsalt sellisena, nagu te olete? Kui tunnete end sellisena, nagu olete, siis mõistate inimese püüdluste loomust, tema pettusi, silmakirjatsemisi ja otsinguid. Et seda teha, peate olema enesega läbinisti aus. Kui toimite vastavalt oma põhimõtetele, siis olete ebaaus, sest kui toimite vastavalt sellele, kes te enda arvates peaksite olema, siis te pole seda, mis te tegelikult olete. Ideaalid on julmad asjad. Kui teil on mingid ideaalid, uskumused või põhimõtted, siis ei saa te end kuidagi vahetult vaadata. Kas saate olla täielikult eitav, täielikult vaikne, ilma et mõtleksite või oleksite hirmul ning ometi erakordselt ja kirglikult elus?

Meel, mis enam ei lasku pürgimisse, on tõeline religioosne meel ja selles meeleseisundis võite sattuda sellele, mida nimetatakse tõeks, tõeluseks, õndsuseks, Jumalaks, iluks või armastuseks. Seda ei saa välja kutsuda. Palun mõistke seda väga lihtsat tõsiasja. Seda ei saa välja kutsuda ega taga nõuda, sest teie meel on liiga rumal ja väike, teie tundmused liiga ebaehtsad, teie eluviis liiga segane, et seda miskit, mis on määratu, teie tillukesse majja, väikesesse nurka, kus on trambitud ja sülitatud, kutsuda saaks. Te ei saa seda välja kutsuda. Et kutsuda, peate seda teadma, aga te ei saa seda teada. Pole tähtis, kes ütleb seda - hetkel, mil ta lausub: "Ma tean", ta ei tea. Kui ütlete, et olete selle leidnud, siis pole te midagi leidnud. Kui väidate, et olete

seda kogenud, siis te pole seda iial kogenud. Need on kõik erinevad viisid ligemese - oma sõbra või vaenlase ekspluateerimiseks.

Tekib küsimus, kas on võimalik sattuda sellele kutsumise ja ootamiseta, püüdlemata ja uurimata - nagu jahe tuul siseneb, kui olete akna lahti jätnud? Te ei saa tuult esile kutsuda, aga teil tuleb aken lahti jätta. See ei tähenda, et olete ootel - see on jällegi pettus. See ei tähenda, et teil tuleb end avada, et vastu võtta - see on taas vaid mõte.

Kirg.

Kas te pole eal eneselt küsinud, miks inimestel seda asja pole? Nad sigitavad lapsi, seksivad, on olemas õrnus, millegi jagamine kaasluses, sõpruses, ühisuses. Aga see - miks seda pole? Kas pole te imestanud vahel, käies üksi räpasel tänaval, istudes bussis, puhates mere ääres või jalutades metsas, mis on täis linde, puid, ojasid ja metsloomi - kas pole teil tulnud pähe küsida, miks on nii, et inimesel, kes on maa peal elanud mitu miljonit aastat, pole seda erakordset närbumatut lille? Miks on nõnda, et inimolenditel, kes on nii võimekad, osavad, riuklikud, sedavõrd võistlevad, kellel on säärane imepärane tehnika, kes lähevad õhuruumi, maa alla ning merepõhja, leiutavad erakordseid elektronajusid - miks pole neil seda ühte olulist asja? Ma ei tea, kas te olete kunagi tõsiselt näkku vaadanud küsimusele, miks teie süda on tühi.

Milline oleks teie vastus, kui te seda endalt küsiks - teie otsene vastus, ilma mingi mõtteväänamise või kavaluseta?

Teie vastus on seotud sellega, kui pingsalt te küsite ja kuivõrd edasilükkamatu on teile see küsimus. Kuid te ei pinguta ega püüdle, sest teil pole jõudu ega kirge - te ei saa mingit tõde leida ilma kireta. Jutt on kirest, mille taga on pöörasus, kirest, milles pole varjatud puuduolekut. Kirg on üsna hirmutav asi, sest kui teis on kirg, siis te ei tea, kuhu ta teid viib.

Vahest on hirm põhjuseks, miks pole teis selle kire jõudu, et leida, miks teis puudub armastus, mispärast teie südames pole leeki? Kui olete oma meelt ja südant väga teraselt uurinud, siis teate, miks seda leeki pole. Kui kirglikult otsite, miks seda pole, siis saate teada, et see leek on olemas. Vaid täieliku eituse läbi, mis on kire kõrgeim vorm, tekib asi, mida nimetatakse armastuseks. Nagu alandlikkust, nii ka armastust ei saa viljelda. Alandlikkus tuleb siis, kui upsakus on täielikult lõppenud - siis ei tea te iial, mis tähendab olla tagasihoidlik. Inimene, kes teab, mis tähendab olla alandlik, on edev inimene. Samuti, kui annate oma meele ja südame, närvid, silmad, kogu oma olemuse, et leida kulgu, et näha seda, mis on, ja minna teisele poolele seda, eitada täielikult elu, mida te praegu elate - sellest inetuse ja julmuse eitamisest sünnib midagi uut. Ka seda ei saa te eal teada. Inimene, kes teab, et ta on vaikne, teab, et ta armastab, ei tea, mis on armastus või vaikus.